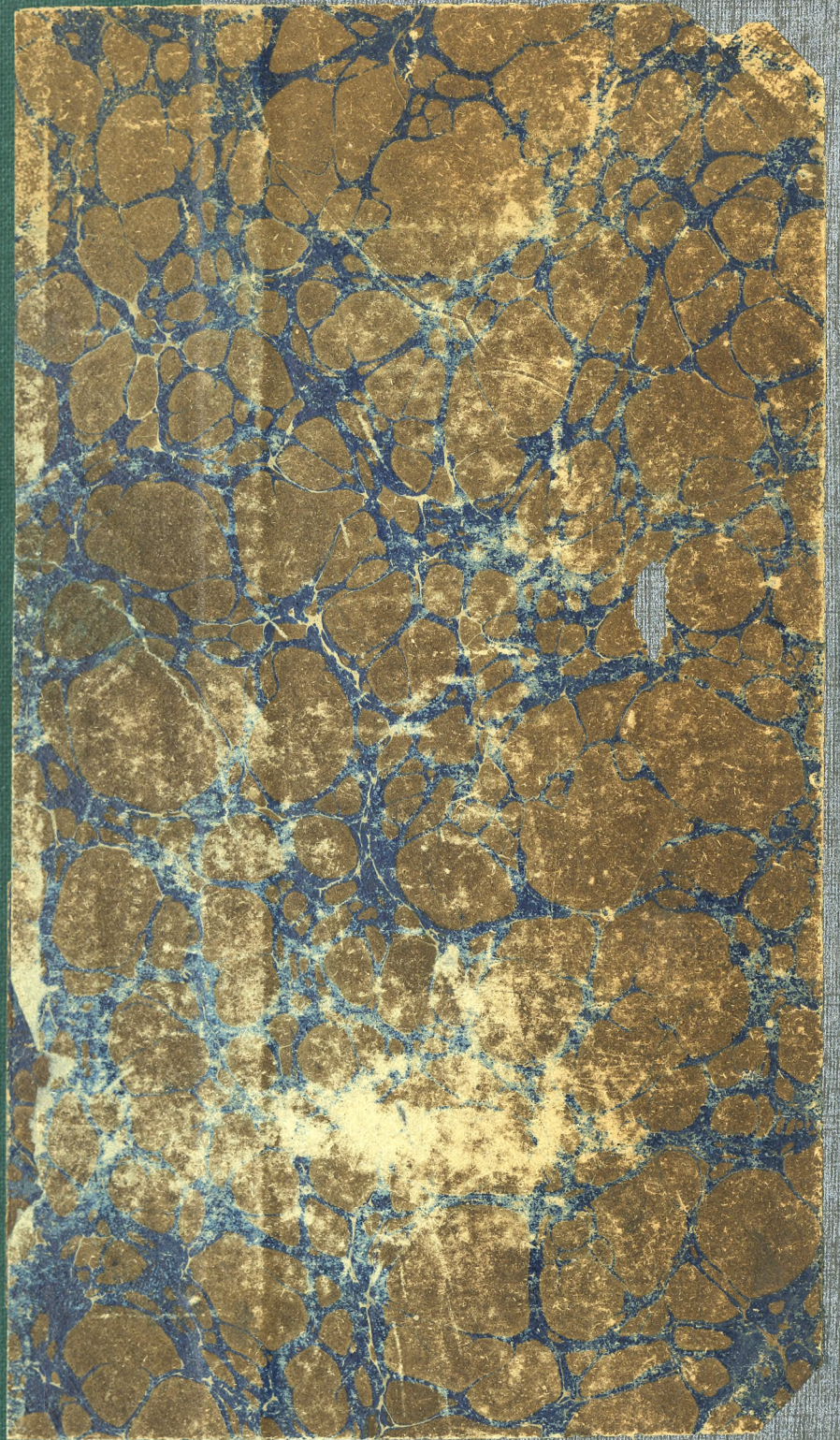


Politikai
röpiratok.

158.



158
1405

EMLÉKIRAT

A HAZAI

BETEGÁPOLÁSI UGY KELETKEZÉSE, FEJLŐDÉSE,

S

JELENLEGI ÁLLÁSÁROL;

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A BETEGÁPOLÁSI KÖLTSÉGEKRE.

A BELÜGYMINISTER MEGHAGYÁSÁBÓL,

A KÖZEGÉSZSÉGÜGYI OSZTÁLYBAN GYŰJTÖTT, HIVATALOS ADATOK ALAPJÁN,

SZEKESZTETTE

GRÓSZ LIPÓT,

orvos- és sebésztudor, szülész-mester, a kir. buda-pesti orvosegylet; a magyar királyi, — ugyszintén a stajeroszági természettudományi, — és a magyar földtani társulat rendes tagja; a birodalmi földtani intézet levelezője; s a t. Buda sz. kir. főváros tiszteletbeli főorvosa; magy. kir. belügyministeriumi titkár.

2.

BUDÁN,

A MAGYAR KIRÁLYI TUDOM. EGYETEMI NYOMDÁBÓL.

1869.

REPUBLICAN LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

THE UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

RECEIVED
BY THE
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

RECEIVED
BY THE
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

MUSEUM
OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

1881



A POZSONYI ORSZÁGOS KÖZKÓRHÁZ.

I. Bevezetés.

A nyilvános betegápolásnak közvetlen feladata: a megzavart általános egészségi állapot helyreállítása, tehát tényleg fölmerült betegségek gyógyításának eszközlése.

Minden rendezett állam kötelessége arról gondoskodni, hogy polgárai, kik megbetegedés esetében, akár nyomasztó anyagi helyzetüknél — szegénységükönél — akár pedig egyéb személy- és helyi viszonyaiknál fogva, az őket megillető orvosi segélyt maguknak megszerezni nem képesek, a megkívántató gyógyszerekben akár az illető községek, akár közvetlenül az állam által részesíttessenek.

Az állam ebbeli kötelezettségéből kifolyó teendők összege, nyilvános betegápolási, — közápolási — ügynek nevezetik.

Ezen ügy rendkívüli nagy fontosságának bebizonyítására, elég legyen csupán azon körülményt fölemlíteni, hogy a közápolás kellő eszközlése folytán, ezrek élete mentetik meg, és ezrek egészsége állíttatik helyre, kik mindannyian a társadalomban ismét productiv munkaerő gyanánt működhetnek, kiknek munkájuk különben nemcsak hogy veszve volna, hanem az orvosi gyógykezelésnek kellő időbeni elmulasztása folytán, nagyrészt mint gyógyíthatlanok, a társadalomnak folytonos terhére lennének; sőt testi bajaiknál fogva, nemzés útján, elkoresosítás által károsokká, veszélyesekké válhatnának.

Ezen oknál fogva, Európának valamennyi rendezett állama, a közápolásra különös gondot fordít, s annak kellő eszközlésére, igen

jelentékeny költségeket áldoz; teszi ezt nem csupán tiszta humanizmusból, felebaráti érzelemből, hanem azon jól értett állami érdekekből is, mely szerint a népesség szaporodása, egészségének helyreállítása, s fenntartása, minden kitelhető módon elősegítendő; mert csakis így rendelkezhetik az állam a megkívántató munkaerőről, csak így, az államot megtámadásoktól hatályosan megvédeni képes fegyverfogható egészséges nemzedékről.

Hazánkban pedig, hol a népszaporodás rendszerint olyannyira csekély, a halálozási arány ellenben, a külföldi államokhoz képest olyannyira nagy; hol a lakosság az ország földrajzi kiterjedéséhez képest oly kis számú, s a munkaerő oly keresett, a közápolási ügy, kettőztetett fontosságot nyer.

2. Az emlékirat célja.

Jelen emlékirat célja: a magyarországi „betegközapolási” ügynek vázlatát, annak úgy a régibb, különösen az 1848. év előtti, valamint jelenlegi állását, kifejlődését, a koronkint hatályban volt, s jelenleg is érvényben levő rendszabályokat, s az ezen ügygyel kapcsolatos költségeket, okmányszerűleg és röviden előtüntetni; a közápolási ügy előmozdítását gátló körülményeket folderíteni, az ezek elhárítására célzó intézkedéseket kijelölni, úgyszintén azon módokat is előadni, melyek által a nemzet erejét, szaporodását s jólétét annyira érdeklő ezen nagyfontosságú ügy, czélszerűen, s a jelenlegi kívánalmaknak megfelelőleg rendeztethetnék, az eljárás egyszerűsítettethetnék, s a közalapok lehető megkimélésével fejlesztethetnék.

3. A hazai betegközapolás ügye régibb időkben.

A betegápolási ügy nyomait, a legrégebb időkben találjuk hazánkban, a mennyiben a magyar alattvalók utáni betegápolási költségek fedezése módjáról is találkoznak példák.*)

*) 1-6 Károly, Sicilia királya Amalfi városában 1278 a trani-i vár parancsnokának rendelé, hogy az ostromlott várban zárva tartott, súlyosan meg-

A legelső általános intézkedés azonban, mely a szegények és betegek ápoltatása körül hazánkban történt — a mennyire ez ki-nyomozható volt — a magy. kir. helytartótanácsnak egy 1724. évi augusztus 22-kén kelt kegyelmes kir. leirat alapján kiadott intézménye, melyben a mai napig is érvényben álló azon vezér-elv mondatott ki, hogy minden község, saját szegényeiről tartozik gondoskodni.

1768-ban kórházak alakítása hagyatott meg, s e célra az úgynevezett „*cassa parochorum*“ jövedékei rendeltettek fordíttatni, melybe a végrendelet nélkül elhalt lelkészek vagyonának, s az üresedésbe jött egyházi méltóságok jövedelmeinek bizonyos része folyt be.

1775-ben a beteg és elszegényedett mesterek-, legények-, és családjaiknak, a czéh költségein való ellátása mondatott ki.

Egy 1814. évi augusztus 19-én kelt udvari rendelettel pedig kimondatott, hogy a magyarhoniak a bécsi kórházakban, az örökös tartományokbeli alattvalók pedig a magyarhoni kórházakban, díj-talanul ápoltatassanak.

4. 1848 előtti korszak.

Mindamellett a betegközépolási ügy Magyarországon 1848 előtt, igen szűk körre volt szorítva; minek okául egyrészt a kórházak s gyógyintézetek csekély számát, s a megkivántató költségek hiányát, másrészt pedig a közegészségügy akkori rendezetlen állapotát, a lakosságnak e részbeni közönyösségét, és a kórházi ápol-tatás iránti ellenszenvét lehet előhozni.

A betegek középoltatása ott, hol kórházak léteztek, ezekben eszközöltetett; különben pedig a hatósági orvosok által, kik azon

betegült magyar ifjak, a leggondosabb ápoltatásban részesíttessenek „*mandamus quatenus expensas omnes necessarias, tam in medicis, quam in aliis pro victu, pueris ipsis, et eorum nutritionibus facere studeas. . . .*
Nos enim expensas, cum omni integritate tibi . . . restitui faciemus.“

(Fejér Cod. Dipl. T. V. Vol. II. pag. 450.)

időben inkább szegények orvosai, mint államorvosi közegek voltak, teljesített hivatalos körutazásaik alkalmával; azonkívül pedig a betegek, még a magán és uradalmi orvosok által is gyógykezeltettek.

A kórházakba rendszeren csak helybeli illetőségű betegek, kiknek számára ezen intézetek sajátlag létesítettek, s azonkívül még olyanok fogadtattak be, kik valamely hatóság részéről, gyógykezelés végett beküldettek.

Azon kórházak és gyógyintézetek sora, melyek Magyarorszában 1848 előtt is már léteztek, következő kimutatásból, melyben az alapítási évük, és fekhelyük száma is fölemlítve van, kivehető.

5. 1848 előtt

Magyarországban létezett kórházak jegyzéke.

Sorszám	Megye	Hely	Alapítási év	Ágyak száma	Megyei vagy városi kórház-e?	Észrevétel
1	Abauj	Kassa	1830	50	városi	
2	Arad	Arad	1795	40	megyei alapítványi kórház	
3	"	"	1834	15	izraelita kórház	
4	Baranya	Pécs	1720	20	városi	
5	"	"	1796	24	irgalmas rendi	
6	"	Mohács	1837	12	községi	
7	Bars	Körmöczbánya	1823	12	városi	
8	"	"	1690	7	püspöki	
9	Békés	Gyula	1846	16	megyei	
10	Bihar	Debreczen	1831	50	városi	
11	"	"	1813	4	vándorló legények kórháza	
12	"	Nagyvárad	1805	4	szülház	

Sorszám	Megye	Hely	Alapítási év	Ágyak száma	Megyei vagy városi kórház-e?	Észrevétel
13	Bihar	Nagyvárad	1802	100	megyei	
14	"	"	1760	20	irgalmas rendi	
15	"	"	1814	7	izraelita kórház	
16	"	Rézbánya	1833	4	bányászok kórháza	
17	Borsod	Miskolcz	1787	10	izraelita	
18	Csongrád	Szeged	1810	120	városi	
19	Esztergom	Esztergom 1)	1739	64	"	1) szegények háza is külön 16 ágygyal
20	Fehér	Székes-Fehérvár	1807	30	"	
21	Gömör és kis Hont	Selmeczbánya 2)	1523	12	"	2) szegények háza is 12 ágygyal
22	Győr	Győr	1773	60	"	
23	Heves és kis Szolnok	Gyöngyös	1838	52	községi	
24	"	Szolnok	1777	14	városi	
25	"	Eger 3)	1730	15	"	3) egyszer- mind szegények háza külön 50 ágygyal
26	"	"	1726	28	irgalmas rendi megyei	
27	Hont	Ipolyság	1828	5	községi	szegények háza is
28	Komárom	Tata	1834	16	kamarai	
29	Marmaros	Királymező	1819	6	városi	
30	Moson	M. Óvár	1740	24	megyei	szegények háza is
31	Nógrád	Balassa-Gyarmat	1824	18	községi	
32	"	Losonc	1824	10	megyei	
33	Nyitra	Nyitra	1833	80	irgalmas rendi	
34	"	Szakolecza	1796	12	" "	
35	Pest Pilis és Solt	Buda 4)	1806	40	Erzsébet-szüzek kórháza	4) tébolyda is 32 szobával szegény nők háza is 20 ágygyal
36	"	"	1815	31	budai jótékony nőegyleti	
37	"	"	1817	36	gözhajó társulati	
38	"	Ó Buda	1840	30	izraelita	
39	"	"	1798	25	egyetemi	
40	"	Pest	1782			

Sorszám	Megye	Hely	Alapítási év	Ágyak száma	Megyei vagy városi kórház-e?	Észrevétel
41	Pest Pilis és Solt	Pest	1711	600	városi	Előbb szegények háza is volt
42	"	"	1846	24	kereskedelmi	
43	"	"	1827	9	jótekyonő egyesület szennygyógyintézete	
44	"	"	1839	34	szegény gyermek-kórház	
45	"	"	1805	20	izraelita	
46	"	Vác	1778	12	irgalmas rendi	szegények háza is
47	"	"	1745	24	püspöki	
48	Pozsony	Bazin	1845	12	városi evang. nevelő intézeti	
49	"	Modor	1672	12	városi	
50	"	Pozsony	1600	224	"	Lazareth
51	"	"	1672	108	irgalmas rendi	
52	"	"	1738	32	Erzsébitszűzek	
53	"	"	1807	20	ágostai kórház	
			kö- rül- be- lül			
54	"	"	1750	28	izraelita	a múlt században elégtek a régiebb okiratok; de 100 évnél régiebb
55	"	Somorja	1737	8	községi	
56	"	Nagy-Szombat	1809	12	városi	
57	"	"	1825	80	megyei	
58	Sáros	Eperjes	1815	10	ágostai vallású tanulók kórháza	
59	"	"	1706	28	városi	
60	Somogy	Lengyeltóti	1846	nem tudatik	izraelita	
61	Sopron	Kis Márton	1730	18	irgalmas rendi	szegények háza is, ezek számára 68 ágygyal
62	"	Sopron	1836	25	városi	
63	"	"	1830	30	vándor legények és cselédek kórháza	
64	Szabolcs	Nyiregyháza	1836	15	községi	
65	Szatmár	Nagy-Károly	1846	6	városi	

Sorszám	Megye	Hely	Alapítási év	Ágyak száma	Megyei vagy városi kórház-e?	Észrevétel
66	Szatmár	Nagy-Károly	1848	24	a megyei fegyenczek számára	
67	"	Szatmár	1837	14	irgalmas rendi	
68	"	"	1842	6	szürke nénék	
69	Tolna	Bonyhád	1822	3	izraelita kórház	
70	"	Szegszárd	1804	40	megyei	
71	Ung	Ungvár	1847	6	községi	
72	Vas	Kőszeg	1774	12	városi	
73	"	"	1833	30	egyleti kórház	
74	"	Körmend	1815	3 szoba	községi	szegények háza is 2 szobával
75	"	Pinkafő	1780	5	"	
76	"	"	1841	10	irgalmas nénék	
77	Veszprém	Pápa	1757	27	irgalmas rendi	
78	"	"	1816	12	alapítványi nő-kórház	
79	"	"	1837	10	megyei tébolyda	
80	"	"	1827	7	izraelita	
81	"	Veszprém	1816	10	községi	
82	Zala	N. Kanizsa	1800	14	izraelita	
83	"	"	1769	24	városi	szegények háza is
84	Zemplén	S. A. Ujhely	1833	16	megyei	
85	"	"	1847	10	izraelita	
86	Zólyom	Korpona	1703	12	községi	
87	"	Besztercebánya	1820	20	városi	
88	Jász-Kun terület	Dorosma	1816	10	községi	
89	"	Félegyháza	1840	15—20	"	
90	"	Jász-Berény	1745	25	"	szegények háza is
91	"	"	1838	5	fegyenczek kórháza	
92	Szepesi XVI város kerülete	Szepesvár-allja	1650	16	irgalmas rendi	

6. Betegápolási költségek.

A betegápolási költségek, a legrégebb időktől fogva mindig a közigazgatási kiadásokhoz számítottak, és a házi pénztárakból fedeztettek.

A mint azonban az 1744-től 1848-ig a magy. kir. helytartótanácsához beküldött házi pénztári számadásokból kiderül, a közápolás, a megyékben leginkább csak megbetegült megyei fegyenczekre, és szolgákra szorítkozván, ezen időben csak igen csekély kiadásokat igényelt.

A municipális hatóságoknak 1849. évben történt megszüntetése után, a betegápolási költségek, egész 1850. évi október végéig, a mikor a házi pénztárak feloszlattattak, az újon fülállított megyei adópénztáraknál az együtt kezelt hadi s házi adó pénzekből fedeztettek.

Ugyanezen megyei adópénztárakból fizettettek az ápolási költségek 1851. évben is, de már csak az 1850. évi november 1-én életbe léptetett egyenes adónemek jövedékeiből.

Hogy ezen kiadások 1850. és 1851. évben mily összegre rugtak, az, az ezen időre beküldött megyei adópénztári számadásokból összeállított, s alább következő táblázatból tűnik ki:

7. Kimutatása

az 1850 és 1851 években, a Magyarországon fennállott megyei és kerületi pénztárak által kifizetett gyógyköltségeknek

Folyó szám	Vármegye és kerület neve	Kifizetett összeg p. p.						Észrevétel
		1850		1851		Összesen		
		é v b e n						
		for.	kr.	for.	kr.	for.	kr.	
1	Abaúj megyei	2011	2 ² / ₄	43	21	2054	23 ² / ₄	
2	Arad „	1838	44 ² / ₄	6012	43 ² / ₄	7851	28	
3	Árva „	573	21	415	6 ¹ / ₄	988	27 ¹ / ₄	
4	Bács Bodrog megyei	338	14	—	—	338	14	
5	Baranya „	6200	48 ² / ₄	511	47	6712	35 ² / ₄	
6	Bars „	3365	27 ² / ₄	73	52 ² / ₄	3439	20	
7	Békés „	761	57 ³ / ₄	252	39 ² / ₄	1014	37 ¹ / ₄	
8	Bereg-Ugocsa megyei	1732	17	371	21	2103	38	
9	Bihar megyei	554	18 ² / ₄	1726	56 ² / ₄	2281	15	
10	Borsod „	1166	46	601	57 ² / ₄	1768	43 ² / ₄	
11	Csanád „	369	18	1159	40 ³ / ₄	1528	58 ³ / ₄	
12	Csongrád „	235	29 ¹ / ₄	222	29 ¹ / ₄	457	58 ² / ₄	
13	Esztergom „	3097	57 ² / ₄	173	47	3271	44 ² / ₄	
14	Fehér „	1870	53	590	41 ³ / ₄	2461	34 ³ / ₄	
15	Gömör „	1541	¹ / ₄	1489	54 ² / ₄	3030	54 ³ / ₄	
16	Győr „	63	18	26	50	90	8	
17	Heves „	2638	32	853	37	3492	9	
18	Hont „	545	36	176	24 ¹ / ₄	722	— ¹ / ₄	
19	Komárom „	1050	49	353	46	1404	35	
20 ^{*)}	Közép Szolnok megyei	—	—	—	—	—	—	*) E megye 1861 évben kapcsolatván vissza az országhoz, ezen idő előtti számadásai be nem terjesztet tek
21	Krassó „	—	—	—	—	—	—	
22 ^{*)}	Kraszna „	—	—	—	—	—	—	
23	Liptó „	1920	42	3394	28	5315	10	
24	Marmaros „	1169	4 ³ / ₄	2974	53 ³ / ₄	4143	58 ¹ / ₄	
25	Moson „	609	34 ³ / ₄	932	19	1541	53 ³ / ₄	**) mint
26	Nógrád „	1973	24 ³ / ₄	8779	18	10752	42 ³ / ₄	febbebb
27	Nyitra „	6749	1	3637	55 ³ / ₄	10386	56 ³ / ₄	

Folyó száma	Vármegye és kerület neve	Kifizetett összeg p. p.						Észrevétel	
		1850		1851		Összesen			
		é v b e n							
		for.	kr.	for.	kr.	for.	kr.		
28	Pest megyei	1886	44 $\frac{1}{4}$	3961	31 $\frac{1}{4}$	5848	15 $\frac{2}{3}$		
29	Pozsony "	6640	3 $\frac{1}{4}$	2861	21 $\frac{3}{4}$	9501	25 $\frac{1}{3}$		
30	Sáros "	530	53 $\frac{1}{3}$	79	44 $\frac{2}{4}$	610	37 $\frac{2}{3}$		
31	Somogy "	645	34 $\frac{3}{4}$	5625	20 $\frac{3}{4}$	6270	55 $\frac{2}{4}$		
32	Sopron "	478	40 $\frac{3}{4}$	1970	35 $\frac{1}{4}$	2449	16 $\frac{2}{4}$		
33	Szabolcs "	2853	32 $\frac{2}{4}$	4628	32	7482	4 $\frac{2}{4}$		
34	Szatmár "	1147	47 $\frac{1}{4}$	121	7 $\frac{1}{4}$	1268	54 $\frac{2}{4}$		
35	Szepes "	3842	25	2003	4	5845	29		
36*)	Temes "	—	—	—	—	—	—	*) E me- gye számadásai a pénzügyi ügyészség- hez tétetvén át; a kiadá- sok nem kö- zölthetnek.	
37	Tolna "	1184	4	473	42 $\frac{3}{4}$	1657	46 $\frac{1}{4}$		
38	Torna "	220	11	—	—	220	11		
39	Torontál "	801	20	—	—	801	20		
40	Trencsén "	2370	56 $\frac{2}{4}$	11807	12 $\frac{2}{4}$	14178	9 $\frac{1}{4}$		
41	Turócz "	356	25	264	3	620	28		
42	Ugoesa "	—	—	—	—	—	—		lásd Bereg megyét
43	Ung "	462	52 $\frac{2}{4}$	367	58	830	50 $\frac{2}{4}$		
44	Vas "	1753	39 $\frac{1}{4}$	367	29 $\frac{1}{4}$	2121	8 $\frac{2}{4}$		
45	Veszprém "	1790	29	1048	24 $\frac{3}{4}$	2838	53 $\frac{2}{4}$		
46	Zala "	342	20	960	31	1302	51		
47**)	Zaránd "	—	—	—	—	—	—	**) mint 20.	
48	Zemplén "	4450	44 $\frac{1}{4}$	1003	27 $\frac{1}{4}$	5454	11 $\frac{2}{4}$		
49	Zólyom "	1963	25	638	20 $\frac{2}{4}$	2601	45 $\frac{2}{4}$		
50	Hajdú kerület	120	30	13	45	134	15		
51	Jászkun "	137	53	60	33 $\frac{1}{4}$	198	26 $\frac{1}{4}$		
52	Kővár vidéke	83	40	84	30	168	10		
53	Szepesi XVI város kerülete	98	25	93	43	192	8		
	Összesen	76540	13 $\frac{2}{4}$	73210	46 $\frac{3}{4}$	149751	$\frac{1}{4}$	p. p.	
	vagyis osz- trák értékben	80367	23 $\frac{2}{100}$	76871	31 $\frac{36}{100}$	157238	54 $\frac{98}{100}$		

8. Országos alap.

Az 1851. évben megállapított államelvek szerint az akkori kincstár, csak az egész birodalmat, de nem az egyes országokat érdeklő intézkedésekből fölmerült költségek viselésére levén hivatva, abból a betegápolási költségek nem fedeztethettek; minthogy pedig az ezek viselésére eddig hivatva volt házi pénztárak 1850. évi octóber végével feloszlattattak: a betegápolási költségek az ugynevezett országos alapra rendeltettek átvétetni, mely alap az egyenes adó forint után beszedett bizonyos pótlékból alakított, és oly költségek fedezésére fordított, melyek az ország különleges érdekeinek előmozdítására szükséges intézkedésekből merültek föl; milyenek az országos közutak- és vízépitkezések; csendőrség; katonai szállásolás; előfogatok; közegészségi-, hiulóltási-, szülházi-, lelenc- és tébolydai-: továbbá tolonezügyi- s kényszerdolgozóházi költségek; ragadozó állatok kiirtására kitűzött jutalmak, s. t. a. f.

Az országos alapról vezetett főkönyv szerint, a betegápolási költségek 1852. évben még igen csekély összeget vettek igénybe, minthogy ezen kiadások leginkább gyógyszerési számlák kifizetésére, s az orvosok napidíjaik megtérítésére szorítottak; azonban későbbi időkben a közápolási ügy rendezésével, és folytonos fejlesztésével, e kiadások is tetemesen megszaporodtak, a mint az, az alább következő táblázatból, számszerint kitűnik.

9. Kimu-

a magyar- és erdélyi országos (járuléki) alapok által

Év	Erdély		Buda		Kassa		N. Várad	
	for.	kr.	for.	kr.	for.	kr.	for.	kr.
1853	3044	57 $\frac{1}{2}$	2152	23 $\frac{3}{4}$	7190	20 $\frac{3}{4}$	3343	29 $\frac{3}{4}$
1854	3454	33	14446	19 $\frac{3}{4}$	9645	8 $\frac{3}{4}$	5941	2
1855	3204	78 $\frac{1}{2}$	12037	50 $\frac{3}{4}$	8597	14 $\frac{3}{4}$	12217	29 $\frac{1}{2}$
1856	3986	90	12383	58 $\frac{1}{2}$	14551	48 $\frac{3}{4}$	15478	17 $\frac{1}{2}$
1857	12582	38	31189	55	19987	35 $\frac{3}{4}$	14173	47 $\frac{1}{4}$
1858	22307	37 $\frac{1}{2}$	43426	53	19363	24 $\frac{3}{4}$	16843	37 $\frac{3}{4}$
1859	22296	39	47541	16	17327	50 $\frac{3}{4}$	14864	15
1860	32775	58 $\frac{1}{2}$	60587	77	24523	83	21246	73 $\frac{3}{4}$
1861	36296	45 $\frac{1}{2}$	27812	11	21354	24 $\frac{3}{4}$	14631	14
1862	27089	94 $\frac{1}{2}$
1863	44982	45 $\frac{1}{2}$
1864	43391	32 $\frac{1}{2}$
1865	50975	48
1866	47939	19 $\frac{1}{2}$
1867	49752	35
együtt	404079	52 $\frac{1}{2}$

tatása

185²/₃-tól kezdve 1867 év végeig viselt gyógyköltségeknek.

Pozsony		Sopron		Temesvár		Összesen		Jegyzés
for.	kr.	for.	kr.	for.	kr.	for.	kr.	
7567	11 ³ / ₄	1513	26 ³ / ₄	136	43 ³ / ₄	21903	41 ¹ / ₄	
12374	42 ³ / ₄	5775	23 ² / ₄	7	53 ¹ / ₄	48190	29 ³ / ₄	
19364	23 ² / ₄	6517	51 ³ / ₄	18	7 ² / ₄	58752	57 ² / ₄	
29180	32	18040	35	42	3	89677	14	
36105	27	26523	52 ³ / ₄	497	50	128.478	27 ² / ₄	
51277	30 ³ / ₄	30056	59	1188	14 ¹ / ₄	162.156	39	
						509.159	29	
				oszt.	értékb.	534.617	45 ² / ₄	
52193	58	38385	68	4586	70	174.898	77 ² / ₄	
75712	89	48743	88	10260	33 ³ / ₄	241.075	44	
63859	20 ² / ₄	40943	75 ² / ₄	9259	73 ² / ₄	177.860	20	
.	213.111	7 ² / ₄	
.	269.439	31 ² / ₄	
.	383.400	35 ² / ₄	
.	360.458	49	
.	324.578	36	
.	377.927	41	
.	3.057.366	87 ¹ / ₂	
.	404.079	51 ¹ / ₂	
				Főösszeg		3.461.446	40	

10. Szabályrendeletek 1848 előtt.

Szabályrendeletek, melyek a betegápolási ügyet tüzetesen és részletesen tárgyalták volna, 1848 előtt alig léteztek.

A legnevezetesebb szabályok közé azonban azok tartoznak, melyek által a magyarországi betegeknek, az örökös tartományokbeli kórházakba való fölvétele, és viszont az örökös tartományokbeli illetőségű betegeknek, a magyarországi kórházakba fogadtatása állapítottatott meg. — Ezen szabályoknál*) fogva a testi bete-

*) A fenállott magy. kir. helytartótanácsnak 1816. évi január 23-án, 1649 és az 1838. évi június 2-án 18,851. sz. a. kelt e részbeni szabályrendelete, következőképen szól:

I.

„Iis per Cancellariam unitam aulicam, ad regimen inferioris austriae dimissis ordinibus, ut hungari facultatibus destituti, qui Viennae infirmantur, etiamsi decem continuis annis ibi non fuissent commorati, ad localia nosocomia, gratis curandi atque intertenendi recipiantur, si quidem in hungaricis quoque nosocomiis. germanicarum provinciarum subditis, eundem favorem concedi declaratum fuerit; eos nihilominus hungaros nondum per decennium ibi degentes, quos mente moveri contingeret, ad Viennense gyr-gathum, cum reciprocum in Hungaria, ob hujusmodi instituti defectum, observari nequeat, nonnisi erga sumptuum refusionem recipi posse“ etc.

II.

Quaestione circa sumptus intertentionales pro maniacis, aliisque infirmis hungaris ad instituta publica in ditionibus Caes. Regiis germanicis assumptis, unde suppeditandos aut recipiendos in instituta patria idgenus infelices hungaros? altissima obtutui substrata, dignata est sua majestas SSma vigore benignae resolutionis R. ddo 28. aprilis a. c. editae, et quidem relate ad ordinarios aegros ex Hungaria oriundos ad nosocomia ex idgenus instituta publica in ditionibus suae majestatis SSmae germanicis delatos, in quantum omni prorsus substantia destituerentur, clementer praecipere, ut a bonificatione impensorum sumptuum praescindatur; sed quod paris cathogoriae subditos, ceterarum C. R. haereditariarum ditionum, qui ad Instituta hujusmodi hungarica deferrentur, plena et perfecta reciprocitas observetur. Intuitu attamen maniacorum, cum in Hungaria formale Gyrgathum nusquam existat, in sensu altissimarum ddo 4. julii 1815, 29. julii 1826 et 23. jan. 1829 editorum benignarum resolutionum R. procedendum; et ratione maniacorum, qui ex Hungaria procedunt, nosocomio universali, vel gyrgatho ad illud pertinenti inferuntur, easdem regulas observandas esse, quae obtinent ratione maniacorum ex aliis C. R. germanicis statibus procedentium.

Ceterum relate ad maniacos hungaros, omni substantia destitutos qui citra sumptuum intertentionalium stipulationem, unice ex politiae

gekre nézve, Magyarország és az örökös tartományok között, régebbi időben, mint már fennebb említve volt, teljes kölcsönösség — reciprocitas — állott fenn, mely szerint az ápolás mind két részről díjtalanul eszközöltetett: az elmebetegekre nézve azonban, minthogy elmeegógyintézetek Magyarországon akkori időben teljesen hiányoztak, ily kölcsönösségnek helye nem lehetvén: az ilyenek után, ha az örökös tartományokban létező valamely tébolydában ápoltattak, fölmerült gyógyköltségek, a fennállott m. k. helytartótanács útján, rendeltettek beszédetűi.

II. Szabályok 1848 után 1860-ig.

1852-ben a fennállott es. k. összesített helytartóság octóber 22-én 22,999. sz. alatt, az akkori es. kir. pénzügyigazgatósághoz egy átiratot intézett, mely szerint a közönséges és elmebetegekért kórházakban, vagy tébolydáknál fölmerült gyógyköltségek, csakis az illetőknek beigazolt szegénysége esetében, utalványoztathattak az országos alaplól.

A fennállott es. k. belügyministerium pedig 1854. évi aprilis 4-én 7511. szám alatt elrendelé, hogy a magyarországi kórházakban ápolt szegények után felmerült gyógyköltségek kimutatása, az ápoltak illetőségének tekintetbe vételével, az akkor fennállott közigazgatási területek szerint szerkesztessenek, az idegen közigazgatási területi egyénekért fölmerülő költségek pedig, az illető országos alaplól *) térítettessenek meg.

A közápolási ügy szabályozásának szükségessége mindinkább előtérbe nyomulván, a magyarországi kórházak száma, berendezése

aut sanitatis respectibus gyrgatho inferrentur. suam majestatem SSman id clementissime disponere dignatam esse, ut in quantum iidem ad classen contribuentium referrentur. et nullus alter fundus, pro tegendis eorum intertentionalium expensis suppeteret. hac, e respectivis jurisdictionum domesticis cassis suppeditentur."

*) Minden egyes közigazgatási területnek u. m. a pozsonyi, kassai, soproni, nagyváradi s budainak, s. a. t. külön országos alapja volt, mely hasonlag az egyenes adóforint után beszédett pótléklból alakítottatott.

és viszonyai iránt folyt előzetes tárgyalások alapján, az akkor fennállott bécsi es. kir. belügyministerium megállapította az ezen ügy szabályozására vonatkozó vezérelveket s azokat, az akkori kormányhatóságokhoz intézett több rendbeli kibocsátványaiában, melyekben a követendő eljárás, és kezelés is tüzetesen meghatározott, mihez tartás végett tudatta.

Az ezen rendeletekben foglalt alapelvek, a törvényhozás intézkedéséig, ezen ügyre nézve, nagyrészt még jelenleg is zsinormértékül szolgálnak.

Minthogy pedig e rendeletek, magára a közápolási ügy menetére nézve is, tájékoztató fölvilágosítást nyújtanak: nem találok fölöslegesnek azokat, ott hol kívánatos, egész terjedelmükben, különben pedig kivonatilag, következőkben közölni.

Hogy egyrészt a kórházak által teljesített ápolás költségeinek megtérítése ezen intézetek számára biztosítsák, másrészt pedig ezen költségek beszedhetlensége esetén, a kölcsönösség elvére fektetett *Concurrentia* az az, a birodalom egyes közigazgatási területek részéről, ezen költségek fedezésére való hozzájárulás kötelezettsége egyarányosan érvényre emeltettségük: a fennállott bécsi es. kir. belügyministerium 1855. évi martius 6-án 6382. sz. alatt következőket rendelt el.

I. Oly ápolási költségek, melyeket, a nyilvános közkórházak, alapítványaik- és szabályrendeleteikhez képest a befogadott betegekért igényelni jogosítva vannak, s melyek az illető ápolttól, avagy általános, vagy különös szabályok folytán másoktól, vagy különös szerződvények, alapítványi kötelezettségek, birói, vagy közigazgatási végzések s. a. t. f. alapján legközelebb fizetni köteles physikai, vagy erkölcsi személyektől (testületek, egyletek, czéhek, s. a. t.) be nem szedethetnek, a nevezett gyógyintézetek számára, azon koronaország, vagy közigazgatási terület országos alapjából megtérítendő, melyben az ápolott illetőséggel bír; ha pedig illetősége kipuhatolható nem volna, azon terület országos alapjából, a honnan az illető gyógyintézetbe szállított.

II. Azon ápolási költségek, melyeket a nyilvános közkórházak az azokban ápolott fizetőképtelen külföldiekért (más állambeli

17
alattvalókért) fölszámíthatnak, s melyekért ezen intézeteknek, fenn-
álló államszerződések, avagy diplomatiái uton folyt tárgyalások si-
kertelenségénél fogva, megtérítés nem nyújtatik, azon koronaország,
vagy közigazgatási terület országos alapjából fedezendő, melyben
a gyógyintézet létez.

Ezen alapelvek keresztülvitelére következők rendeltettek el :

- a) 1855. évi november 1-től fogva, az ápolási költségek meg-
térítése, melyek addig netán valamely kerületnek hozzájárulási
kötelezettsége alapján, concurrentia útján fedeztetek, ezentúl
az orsz. alap terhére veendő át.
- b) A Magyarország és társországai közt egyrészt, és a birodalom
többi tartományai közt másrészt, szegény betegeknek közkör-
házbani díjtalan ápoltatása iránt addig fennállott kölcsönösség
— reciprocitas — 1855. évi octóber végével beszünttetik,
és a más koronartományokbeli szegény ápoltak után föl-
merülő ily gyógyköltségek, ezen időtől fogva, az ápoltnak
házajabeli országos alapjából térítendő meg.
- c) A gyógyintézetek kötelesek azon ápolási költségekről, melyek-
nek megtérítését az országos alaptól igénylik, időszaki kinu-
tatásokat szerkeszteni, s azokat, a szükséges adatokkal, ugy-
szintén az ápoltak illetőségére s vagyontalanságára vonatkozó
okmányokkal együtt, az illető kormányzékhez beküldeni.

A kormányzék, a saját területéhez tartozó egyének, valamint
a külföldiek után fölmerült gyógyköltségeket, az országos alaptól
azonnal utalványozandja; a többi tartományokat avagy egyéb köz-
igazgatási területeket terhelő gyógyköltségek megtérítése iránt pe-
dig, az illető kormányhatóság útján fog intézkedni.

A kormányzék feladata továbbá az országos alaptól kifizetett
gyógyköltségeket, az ápoltnak netáni vagyonából, vagy az egyéb
fizetni köteles személyektől, testületektől, s. a. t. lehetőleg besze-
detni, és saját orsz. alapja javára megtéríttetni.

Egyuttal meghagyatott a kormányzéknek, hogy puhatolják
ki, mely intézetek tekintendőek nyilvános közkör-
házaknak, és így mely gyógyintézetek volnának a fennebbi ren-
deleték értelmében azon kedvezményben részesítendő, hogy a va-

gyontalanokért fölmerült ápolási költségeik. az országos alapból megtéríttessenek?

Az eddigi jellegzés szerint ugyanis, nyílv. közkórházak elnevezése alatt, a hatóságok fölügyelete alatt levő azon gyógyintézetek értetnek, melyeknek hatásköre, nemcsak a helybeli lakosságra, hanem idegen betegekre is kiterjed, s melyeknek kötelessége, mindennemű jelentkező beteget, addig míg a fekhely enged. befogadni.

A közkórházi jelleggel fölrüházott gyógyintézetek tehát — akár az országos kincstár, akár pedig valamely megye, kerület, járás, avagy község tulajdonához tartoznak — minden jelentkező beteget, legyen az helybeli vagy idegen illetőségű, magyarhoni, vagy külföldi, kötelesek személykülönbség nélkül, ápolás és gyógyítás végett befogadni, s hacsak fekhely nem hiányzik, beteget semmi szín alatt vissza nem utasíthatnak.

Ezek irányában az állam azon kötelezettséget vállalja el, hogy nemcsak a gyógyköltségeket előlegezi, hanem a vagyontalan betegek után fölmerült, s beszédhetlenné vált költségeket, közalapról fedezi is.

A közkórházi jelleggel fel nem ruházott — magán — gyógyintézetek ellenben, csupán azon betegek felvételére köteleztetnek, melyekre nézve berendeztetek, s idegen betegek befogadására nem szoríthatatnak, kivéve az életveszélyes ritka eseteket, s a bujasenyveseket, melyekért azonban a gyógydíjak, az állam részéről, megtérítetnek.

Ezen magánkórházak — fennebbi minőségüknél fogva — államsegélyre igényt nem tarthatnak, s kinlevő gyógydíjaik behajtását, a hatóságok hivatalbóli közbenjövete nélkül eszközlik.

A közkórházaknál tehát, a fennidézett ministeri rendelet szerint, egy az ápolási napok után kiszámított állandó gyógydíj — tápdíj — kipuhatólása volt szükséges, mely a megtérítési igénynek szolgált alapjául.

Magától értetvén, hogy habár valamely közkórházban több osztályzatú gyógydíj létezett is: fizetőképtelen betegekért, a gyógy-

díjakat viselő országos alapok irányában, csak is a legolcsóbb osztály szerinti díj felszámításának volt helye.

A kormányhatóságok kötelessége volt tehát, közigazgatási területükön létezett azon kórházakat, melyek nyilvános közkórházakul tekintethettek, a ministerium tudomására hozni, s azon ismeretű jeleket, melyeknél fogva ily kórházaknak a mondott osztályzatba való soroztatása indokoltathatott, tüzetesen kimutatni, úgyszintén felszámításuk módját is előadni.

A ministerium ellenben magának föntartotta, a megkívántató kellékek elégséges volta felett, határozatot hozni, s ennek alapján, a kormányhatóságokkal a közkórházaknak elismert gyógyintézetek névsorát közölni.

A gyógyköltségek megtérítése körüli eljárás egyszerűsítése, s szabályozása, különösen pedig az ápoltak, és fizetniköteles rokonaiak vagyontalansága, úgyszintén az illetőség megállapítása végetti hosszadalmas levelezések lehető elhárítása szempontjából, az érintett es. k. ministerium a kormányzéseket oda utasította, hogy az egyes kórházaknál, az ápolási díjak beszedetése körül érvényben volt szabályokat, vagy gyakorlatban volt eljárást tüntessék elő, s az e részben megtehető egyszerűsítéseket hozzák javaslatba; megjegyeztetvén, hogy hosszadalmas betegségeknel, melyek azonban a betegnek hazaszállíttatását megengedik, az ápolat hazájabeli kormánya értesítendő, s szabad választására bizandó, hogy akarja-e ezentúl is, a kórházi költségeket viselni, avagy az illető egyént, otthoni ápoltatás végett átvétetni?

Ezen rendelettel a közápolási ügy szabályozásának vezére levei meg lévén állapítva, az akkor Magyarországbán fennállott öt es. k. helytartósági osztály, a kórházakra vonatkozó adatokat összegyűjtötte, s javaslataikkal együtt, a bécsi ministeriumnak följelentette, melyek alapján ezen utóbbi, fennidézett rendelete kapcsán, 1856. évi december 4-én 26,641 sz. alatt, a közápolási ügyet végleg szabályzó rendeletét adta ki, mely ezen időtől fogva, e részben zsinórmértékül szolgált, s következő határozatokat foglal magában:

Csakis oly intézetek részesíthetnek a beszédhetlen ápolási költségeknek az országos alaphól való megtérítésének kimondott kedvezményében, melyek felszerelésük, berendezésük, és szabályzott igazgatásuknál fogva, ezen kedvezmény élvezésére alkalmasaknak mutatkoznak.

Szükséges tehát, hogy ezen intézetek:

1. Valóságos beteggyógyintézetek, nem pedig csupán ápolóak legyenek.

2. Helybeli, épúgy mint idegen betegeket különbség nélkül befogadjanak, s azokat a szükséges ápolásban és orvosi segélynyújtásban részesítsék.

3. Az ápolás- és gyógykezelésért, az ápolási napok után megállapított, bizonyos időközökben szabályozott, s a kormányzók részéről helybenhagyott állandó tápdíjat szedjenek.

4. Bevételeik- és kiadásairól szabályszerű, s kellőleg okmányolt számadást vezessenek, melynek mindenkor betekinthetőse, a kormányzóknek fenntartott; végül szükséges, hogy ezen intézetek

5. A közigazgatási hatóság fölügyelete alatt álljanak; mely fölügyelet nem csupán orvos-rendőri tárgyakra szorítkozzék, hanem az intézet vezetésére, igazgatására s kezelésére is kiterjedjen.

Hogy az orsz. alap, a beszédhetlen ápolási költségeknek, a közkórházak részére leendő megtérítésénél, illetéktelen követelésektől lehetőleg megóvassék: e gyógyintézetek részéről, a betegek fölvétele, valamint az ott ápoltakért fölmerült költségek beszédése körül, következő eljárás követendő:

A) A betegek fölvétele.

1. A nyilvános közkórházakba minden beteg különbség nélkül fölveendő, ki egy, a kórházi ápolás szükségességét tanúsító orvosi bizonylattal hozatik az intézetbe, vagy fölvetel végett maga jelentkezik, és az intézeti orvos által, a fölvetelre alkalmasnak találtatik.

Az illetőséget avagy fizetőképességet tanúsító okmány hiánya miatt, a kórházba való felvétel, egy betegtől sem tagadtathatik meg.

2. A beteg átadása, hacsak lehet, mindenkor oly rendes fölvételi okmány mellett történjék, melyben a beteg neve, kora, valása (nationale), illetőségi- s fizetőképességi viszonyai, úgyszintén a fölmerülendő ápolási költségeknek viselésére hivatott személyek, testületek, czéhek, s. a. t. tüzetesen kimutatva legyenek.

3. E fölvételi okmánynak jelesül magába kell foglalnia:

- a) Fizető betegeknel, a fennebbi adatokon kívül, még az egy havi gyógyköltségnek megfelelő öszvegét, vagy annak biztosítékát.
- b) Cselédeknél, és munkásoknál, kik sem napszámosok, sem pedig valamely czéhhez nem tartoznak, a szolgálat- vagy munkaadó által kiállított szolgálati- vagy munkabizonyítványt.
- c) Czéhek, egyletek és testületek tagjainál, az illető elnök kórházi utalványát.
- d) Alapítványokból segélydíjakat, és ellátást élvezőknél, a lelkészi hivatal utalványát.
- e) Valamely hatóság részéről a kórházba küldötteknél, a hivatalos utalványt, melyben a 2. pont alatt érintett adatokon kívül még fölemlítve legyen, hogy mi történjék a beteggel folyógyulása után? továbbá azon alap, vagy személyek megnevezése is, kiket a gyógyköltségek viselése terhel.
- f) Mindazoknál végül, kik az előbbi osztályok egyikébe sem tartoznak, a rendőri- vagy helyhatósági utalványt.

4. Oly betegeknel, kik fölvételi okmány nélkül hozatnak az intézetbe, vagy fölvétel végett maguk jelentkeznek, a fennebbi irányban szükséges adatok mielőbbi megszerzése iránt, az intézet maga tartozik intézkedni; s szükség esetén, e célra az illető hatóság közbenjárását is igénybe venni.

5. A 4. pont alatt érintett, és mindazon esetekben, hol a fölvételi okmányban foglalt bármily adatokra nézve, valamely kétely merült volna föl, az intézet köteles a beteggel, a mennyiben ezt kórállapota engedi, azonnal körülményes, és jelesül a fizethetési, s illetőségi viszonyait tartalmazó jegyzőkönyvet fölvenni; és ezen ada-

tok iránt, a beteget kísérő egyéneket is kihallgatni; az ez k kezében levő igazolási okmányokat, u. m. útleveleket, vándorkönyveket, honossági bizonylatokat s. a. t. betekinteni, s belőlük a szükséges jegyzeteket készíteni.

Ha pedig a beteg kórállapota azonnali jegyzőkönyvi kihallgatását meg nem engedi, az azonnal akkor eszközözendő, mihelyt a beteg állapotánál fogva lehetséges.

6. A 3. alatti pont b), c) és d) betűk alatt elősorolt személyek, és testületek, melyek az előttük ismert tüzetes adatoknak a fölvételi okmánybani közlését elmulasztják, kezeskednek az ez által az intézetre, vagy az országos alapra néten háramlandó kár iránt.

7. Épúgy kötelesek a hatóságok, melyek betegeket ily intézetbe küldenek, a 2. pont alatt érintett adatokat lelkiismeretesen kipuhatolni.

8. A betegekkel fölvett jegyzőkönyvben foglalt, netán kétes adatok beigazolása czéljából, az intézet köteles, az állítólagos illetőségi község hatóságához közvetlenül, legkésőbb pedig, a beteg fölvétele után számítandó 8 nap alatt, a fölvételi jegyzőkönyv másolatának hozzácsatolása mellett, fordulni.

Ha a közvetlenül megkeresett hatóságok részéről gyors, és ügyyszerű fölvilágosítás nem nyújtatik, akkor e részben, a kórház előljáró közigazgatási hatóságának közbenjárása kikérendő.

9. A megkeresett hatóságok tartoznak a kívánt fölvilágosításokat, lehetőleg tökélyesen, a legrövidebb idő alatt nyújtani.

B) A hátralékos ápolási költségek megtérítése, nyilvános közkórházaknál.

10. Ezen intézetek tartoznak, az ott ápolás alatt volt, és elboesátott, vagy meghalt betegek után fölmerült, s még ki nem fizetett gyógydíjakról, az egyes közigazgatási területek, tartományok vagy külföldi államok szerint külön összeállított, s a szabályszerű fölvételi okmányokkal, úgyszintén a honossági — illetőségi — és

fizetőképességi viszonyokra vonatkozó jegyzőkönyvekkel, s az egyéb szükséges kellékekkel felszerelt rendes kimutatásokat, évnegyedenként fölterjeszteni, s azokhoz egyszersmind egy, az intézet számára, az illető országos alaphól megtérítendő költségről szerkesztett főkimutatást csatolni.

A kormányzók kötelességében áll, a saját közigazgatási területét illető kimutatást, tüzetes vizsgálat alávetetni, s miután azon meggyőződést meritette, hogy az intézet részéről, minden részben őt illető kötelezettség teljesített, az utalványozási rendeletet, az országos alaphól kifizetendő összevegre nézve, a számvevőség előleges meghallgatásával, kiadni.

A többi tartományokat illető kimutatások pedig, az illető kormányhatóságoknak, hasonló czélból megküldendők; melyek, szintén kötelesek a kimutatott öszletet, a megkereső hatóságnak, az illető kórház számára, haladéktalanul megküldeni.

11. Kötelessége továbbá a kormányzéseknek, az országos alaphól megtérített gyógyköltségeket, az ápolott netáni vagyonából, avagy a fennálló szabályokhoz képest, fizetni köteles egyéb személyek, testületek, egyletek, ezéhektől s. a. t. lehetőleg beszédetni, s az orsz. alap javára a visszatérítést eszközöltetni.

12. Hosszadalmas betegségben sinlődőknél a gyógyintézetek részéről, az 1855. évi martius 6-án 6382 sz. alatt kiadott fennebb közlött ministeri rendelet végpontjában foglalt eljárás követendő; és a hatóságok ahoz képest, a mint a betegség lefolyása, idültnek mutatkozik, legfőlebb három hónap lefolyta után értesítendők.

A közápolási ügyet szabályzó ezen rendelet a követendő eljárásra nézve, a törvényhozás intézkedéséig, lényegben ma is zsinórmértékül szolgál, miért az abban érintett egyes okmányok mintázata, tájékozás végett, ide csatoltatik.

I.

Közkórházi utalvány.

Pesten, 186.....-ik..... hó.....-én.

B e t e g :	U t l e v é l :
Vezeték és keresztnéve :	honi bizonyítvány, vagy más okmány kiállításának
Foglalkozása :	
Kora :	
Vallása :	
Állapota :	H e l y e :
Lakhelye :	
S z ü l ő f ö l d e :	
Ország :	I d e j :
Megye vagy kerület :	
Járás :	
Város vagy község :	
H o n a :	
Ország :	S z á m a :
Megye vagy kerület :	
Járás :	
Város, vagy község :	
Tartózkodási ideje a kórház helyén :	
.....	

Jegyzék: Jelen beteg azon megjegyzéssel adatik át a köz-kórháznak, miszerint az, előlegesen ingyen ápolandó.

Házbirtokos :

N. N.

(polgári állása).

Kerületi főorvos :

Az előljáróság nevében :

II.

Bizonyítvány

az N,-i közkórházba való ideiglenes föl vételre, köz költségen
számára.

	<p>A rovatok mint az 1-ő számú mellékleten</p>	
--	--	--

Ezen, jelenleg fizetni nem képes, beteg egyén, az N-i közkórháznak azon megjegyzéssel adatik át, hogy az egyelőre, köz költségeni ápoltatásra alkalmas.

Kelt M-ben 18 hó napján.

Háztulajdonos

N. N.

(annak foglalkozása)

Rendőri kerületi orvos.

(városi közönség)

(szegények orvosa).

Megerősítése

a rendőrbiztosnak, városi tanácsnak, a községi előljáróságnak mint az 1. számú mintánál.

III.

A Pest városi sz. Rókus közkórházban 186 év. hó
napján fölvelt

jegyzőkönyv

a fennevezett közkórházba f. 186-ik évi-én ápolás alá
felvett beteg illetőségi helyének, és fizetési képességének kipuha-
tolása iránt.

1. Az ápoltnak vezeték- és ke-
resztneve, kora, vallása, születési
helye, lelkészeti községe, megyéje,
járása, országa, állapota s neta-
láni mellékneve.

1-sőre.

2. Foglalkozása, kinél volt szol-
gálatban, vagy munkában, és
meddig.

2-dikra

3. Szülőinek neve, állapota, s
foglalkozása; élnek-e, és melyik
megyében járásban, városban vagy
helységben laknak.

3-dikra.

4. Gyermekének vagy rokonainak neve, s lakása.

4-dikre.

5. Az ápoltnak jelenlegi illetőségi helye, megnevezvén a házszámot, községet, járást, megyét és országot, vagy igazgatási tartományt; illetőségi helye egyszersmind utazási okmányokkal, mint: honi bizonyítványokkal, utilevéllal, vándorkönyvvel igazolandó, és pedig hol, mikor és minő szám alatt kelt?

5-dikre.

6. Hol, meddig és kinél van szálláson, hányadik szám alatt, és melyik utcában, vagy csak most vándorlott-e be, s honnan?

6-dikra.

7. Az ápoltnak van-e vagyona, az ápolási díjt megfizethetni?

7-dikre.

8. Kinek, és mi alapon kell az ápolási díjakat megtéríteni.

8-dikra.

9. Az ezentuli valószínű tartózkodási helye, vagy ha annak meghatározására mások folynak be, ki lenne ez iránt megkérzendő?

9-dikre.

A beteg aláírása

kórházi gondnok.

és a két tanú

intézeti orvos.

Mint hogy azonban, az imént közlött szabályrendeletben, a kórházi tápdíjak meghatározásának módja, s általában a gyógydíjak szabályozásának kérdése, mely a kórházak lételének, s fennállásának egyik főtenyezőjét képezi, érintve uincsen, a fennállott cs. k. belügyministerium e tárgyban 1857. évi april 10-én 10,944 szám alatt egy kiegészítő rendeletet adott ki, mely következőképen szól:

Azon föltételek közé, melyek valamely gyógyintézet részéről oly célból teljesítendők, hogy az nyilvános közkórháznak tekintésék, az is vétetett föl, miszerint ily gyógyintézetben a tápdíj szabályozva, s hatóságilag jóváhagyva legyen.

Az e részben kívánatos egyforma eljárás létrehozatala céljából, a közkórházak tápdíjainak kiszámítása- s megállapítására nézve, következő útmutatás nyujtatik, mely a kormánysszékek részéről az ebbeli eljárásnál követendő; fenntartva azonban, a különféle helyi- s alapítványi gyógyintézeteknél fennálló viszonyokat.

1. A kiszámítandó tápdíj, olyszerü legyen, hogy az,

- a) a betegre tett költséget fedezze, de ennél nagyobbra ne terjedjen;
- b) egy gyógyintézetben ápolat valamennyi betegre nézve, ugyanaz legyen.

2. Az ápolási költségek a fennálló helyi viszonyokhoz, és azon költségszükségletben netán bekövetkezett változásokhoz képest, melyeket a betegek ápolatására megkivántató anyagok, kellékek és szolgálatok okoznak koronkint ujjolag kipuhatólandók. megállapitandók.

Csekély hullámzások a több és kevesebb között azonban, a tápdíjak megváltoztatására, azon okból nem elégségesek, mert a gyógydíjak lehető állandósága igen kívánatosnak mutatkozik.

3. A gyógyintézetek részéről kiszámított tápdíjak, csakis felsőbb jóváhagyás után érvényesek.

4. A tápdíjak kipuhatolásánál (kiszámításánál) számbaveendőek:

- a) Azon kiadások, melyek kizárólag az egyes betegek ápolásáért fedezendőek.

b) Azon kiadások, melyek szintén a betegekért általában ugyan, de minden különös vonatkozás nélkül, az egyes betegekre fedezendők; végül

c) azon kiadások, melyek a gyógyintézet fentartására, általában fölmerülnek.

Az a) és b) alatt jelzett kiadásokhoz azok tartoznak, melyek az ételmezési, a gyógyszerek, fehérneműek, ruházat, ágyneműek, világítás, fűtés, mosatás, a helyiségek tisztán tartása, szobabutorzat, kórházi kellékek, és szükségletek, az ápolói személyzet ételmezése, s a betegek közvetlen tartása és ápoltatására megkívántató szükségletekre vonatkoznak.

A c) alatti kiadások nagában foglalják az igazgatási- és kezelési szükségletet, és jelesen az állandó tisztai- s szolgai személyzet fentartása költségeit; a netáni nyug- és kegydíjak beleértésével; továbbá az irodai szükségleteket, az intézeti épület fentartását, és az annak birtoklásával, avagy kibérlésével egybekötött terheket.

Az ételmezési kiadások, ott hol az ételmezés, szerződésileg bérlőknek engedtetik át, a kikötött árak szerint; a hol pedig az intézet részéről, házi kezelés mellett történik, az előállítási ár szerint fölszámítandók.

A fűtés, világítás, mosatás, a helyiségek tisztán tartásának költségei, s az erre megkívántató anyagok, az előállítási ár szerint, fölszámítandók.

A ruházat, fehér- és agyneműek, szobabutorzat, és a kórházi szükséglet kiadásai, csakis az elhasználtatáshoz (koptatás) képest, fölszámítandók, mely a betegek által okoztatik.

Az anyagi cikkekkel való rendszeres gazdálkodás mellett, a megkívántató létszám fentartása végett, évenként szükséges utánbeszerzés, fog az elhasználtatási öszletnek alapjául szolgálni.

A betegápolói személyzet fentartási költségei, a tényleges szükséglet szerint fölszámítandók.

Az orvosi- tisztai- és szolgai személyzet fentartására, s az irodai szükséglet fedezésére szolgáló kiadások, szintén a megkívántató szükséglet szerint fölszámítandók.

Az épületek jó karbantartására szükséges költségek rendszeren az évenként felmerülő építési tatarozások szerint felszámítandók.

Az intézeti épületek utáni adók, és a betegek elhelyeztetése czéljából netán bérbeveendő helyiségek utáni házbér, azon öszletnél számításba hozandó, melynél előfordul. *)

A gyógyintézet tulajdonához tartozó oly épület után, melynek helyiségei kórházi czelokra fordittatnak, házbért felszámítani, avagy a gyógyintézet törzstőkéje után kamatokat, a gyógydíjak kipuhatolására alapul szolgáló számításoknál felvenni, nem lehet.

A nyilvános kórházak ugyanis jótékonyági intézetek levén, a gyógydíj beszédetése által korántsem nyereszkesedés, hanem csupán a betegek élelmezéséből tényleg felmerülő hiány fedezése czéloztatik.

5) Jövő évekre szolgáló tápdíjak meghatározásánál mindenkor az előbbi három évben megállapítva volt tápdíjak veendőik alapul.

Ily figyelési évekből azonban különös kedvezőtlen viszonyok által előidézett drágasági évek, továbbá olyanok is kihagyandók, melyekben szokatlan kiterjedéssel és hevenynyel uralgott járványok következtében rendkívüli helyiségek kibérlése, s egyéb szokatlan kiadások megtétele vált szükségessé.

6) Oly kórházaknál, melyekben valamennyi beteg ugyanazon módon ápoltatik, a tápdíj kiszámítása következőképen történik:

Az 5. pont alatt érintett három közigazgatási évből eredő, s ezen kiszámításra alkalmas kiadások öszvege, az e kórházban, a mondott három év alatt gyógykezelt valamennyi betegápolási napjaik öszvegével elosztandó. — Az ekkép nyert hányad, képezi a jövő közigazgatási év szabályszerű fejenkinti, s napontai tápdíjat.

*) Az 1868: XXII. t. cz. 2. §-ának b) alatti pontja szerint a közkórházak, a házadó; az 1868: XXVI. t. cz. 5. §-ának g) alatti pontja értelmében pedig a jövedelmi adó alól fölmentve levén: e felszámításoknak jelenleg már helye nincsen.

7) A kórházban ápoltság valamely betegért felszámítható ápolási napok számába, úgy a beteg fölvetelének, valamint kilépésének napja is vonandó.

8) Oly kórházakban, melyekben a betegek különféle módon ápoltság, azaz, melyek különféle ápolási díjszabállyal bírnak, a főosztályzatbeli ápolási díj kiszabása, hasonlólag a 6. pont alatt kiszabott módon történik.

9) Ápolási díjszabállyak, melyek egy krajczár töredékével mutatkoznak, a teljes krra fölemeltethetnek.

10) Oly kórházaknál, hol csupán egy vagy két évi kezelés eredménye létezik, egyelőre ezen egy vagy két évi eredmény, veendő a tápdíjak kiszámításának alapjául.

11) Újdon felállítandó gyógyintézeteknél pedig, a különféle osztályzatok szerinti tápdíj, egyelőre a hasonlólag viszonyok között fennálló más ily intézetek módjára megállapítandó.

12) A kórházakban nem ritkán felmerülő, s előre ki nem számítható nagyobb oly kiadások fedezése céljából, melyek méltánytalanság nélkül, a legközelebbi ápolási évekre megállapítandó tápdíj kiszabása alkalmával számításba nem vétethetnek, oly kórházakban, melyek ily kiadások fedezésére szabad vagyonnal ellátva nincsenek, egy tartalékalap képezése eszközendő.

13) Ha az ápolási díjak kiszabásánál az egy krra való kikerekítésre szolgáló pótlékok, ugyszintén a netaláni feleslegek, és kedvező viszonyok folytán eszközölt megtakarítások, a tartalékalap képezésére elégségeseknek nem mutatkoznak: akkor e cél elérésére, a tápdíjakhoz egy csekélyebb szerű pótlék hozzáadandó.

14) A tartaléki alap, az intézet kiterjedésének megfelelő bizonyos magasságu öszveget meg nem haladhat. Ha ezen öszveg el van érve, akkor a tápdíjakhoz számított pótlék beszüntetendő.

A tartaléki alaptól fedezett kiadások, a tápdíjak kiszámításánál, számításba nem jöhetnek.

Alapítványokból, hagyományokból, ajándékokból, egyezményekből sat. a kórház javára befolyt öszvegek, rendeltetésükhöz képest, a tápdíjak kiszámítása alkalmával levonásba hozandók.

Tapasztaltatván azonban, hogy az ápolási költségek némely közigazgatási területen feltűnőleg szaporodnak: úgy a kórházak, valamint az országos alap érdekében, pontos alkalmazkodás végett a fenállott cs. kir. belügyministerium 1858. évi november 13-án 15845 pótlólag még következőket rendelt el:

1) Az 1825. évi június 17-ről 19309. sz. a. kelt udvari rendelettel életbeléptetett *concurrentia* nem terjedt ki a községi és tulajdonképeni helyi kórházakra. — E kivetés által ugyanis, csak a beszedhetlenné vált oly ápolási költségek fedezése biztosított, melyek a hatósági felügyelet alatt álló nyilvános — nem pedig a községi- vagy helyi magán kórházakban tétettek.

2) A nyilvános közkórházak hatósági felügyelet alatt álló betegápolási intézetek, s mint ilyenek csakis alapításuk és szabályzataikhoz képest, tarthatnak igényt, kiadásaik megtérítésére.

A kórházak irányában egyes községek, testületek, alapok, intézetek vagy egyes személyek részéről fenálló, s alapítványok vagy szerződévények alapján, vagy más törvényszabta módon átvett különös kötelezettségekből kifolyó hozzájárulások, vagy szolgálmányok pedig, továbbra is érvényben maradnak.

3) A betegápolási költség megtérítésére nézve az országos alap irányában támasztott igény, csak akkor tekinthető érvényesnek, ha a hatósági felügyelet alatt álló közkórházak száma, már felsőbb helyen meghatározottat.

4) A hatósági felügyelet alatt álló közkórházakról, az alább közlendő minta szerint egy átnézeti kimutatás készitendő; e minta egyszersmind utasításul szolgál, a kimutatás módjoni szerkesztésére nézve.

5) Előforduló egyes kórházigazgatósági folyamodványok, melyekben az ápolási költségeknek, az országos alaphól való megtérítése, s valamely intézetnek közkórházzá leendő nyilvánítása kéretek — beható vizsgálat alá vonandók, s a fennálló szabályrendelet értelmében felsőbb helyre csak azon esetben terjesztendők fel, ha az 1856. évi december 4-ről 26641. sz. a. kelt szabályrendeletben kimondott feltételek pontosan teljesítvék, különben pedig elutasi-

tandók. — Ily folyamodványok felterjesztésénél azonnal földertendő, vajjon a közkórházzá nyilváníttatni kért intézet — tekintve annak alapítását, s a javára netán fennálló egyezményeket vagy kötelezettségeket stb., mennyiben terhelendi megközelítőleg az orsz. alapot?

6) Az országos alapot kezelő hatóságoknak és hivataloknak legszigorubb köteleességévé tétetik, az országos alapot egyrészt illetéktelen kiadásoktól, és a kórházaknak ápolási költségeik megtérítése iránti helytelen igényeitől leggondosabban megóvni; másrészt pedig az országos alap javára megtérítendő összegeket a fizetni kötelesektől beszerezni.

Az országos hatóságoknak szoros köteleességükké tétetik, arra ügyelni, hogy a fizetést igénylő közkórházi igazgatóságok a szabályrendeleteket pontosan megtartsák, — s hogy a hol alapos kifogásnak van helye, a fizetés okadatolva visszautasíttassék. — Ellenben meg nem engedhető, hogy a kórházak az említett előintézkedések, biztosítások és kimutatásoknál többre köteleztessenek, s nem szabad a szabályrendeletnek eleget tevő közkórházat jogosan megillető térítményét, például azon okból megtagadni, mivel az ápoló illetőségi helye, vagy a fizetni köteles vagyontalansága még megállapítva nincsen.

7) Az országos hatóságoknak köteleességévé tétetett továbbá, az ápolási költségeket, a fizetni kötelesektől bevételni; minek folytán szükséges ezen ápolási költségek felett pontos nyilvántartást vezetni, melyben az egész ügy állása s az e részben folyt tárgyalás is, az előjegyzékből kivehető legyen.

Ezen nyilvántartás és előjegyzék alapján, minden félév végén, a mellékelt minta szerint összesített átnézet felterjesztendő, melyből a tárgyalások eredménye kivehető legyen.

Az országos alapból tett összes utalványozás nem előlegkép, hanem véglegesen „ápolási költségek“ gyanánt szabályos módon felszámítandók.

Ország:

Közigazgatási terület:

Kimutatása

azon közkórházaknak, melyek hatósági felügyelet alatt állottak 1858. évi október hó végéig.

Sorszám	Közkórházak megnevezése (Megye, kerület, vidék)	V a g y o n a			T é r f o g a t a		Ápolási díj	Észrevétel
		Fekvő vagyon és élvezhető jogok	Cselekvő	Szenvedő	Szobák szerint	Ágyak szerint		
1	Megjelölése az illető kerület, járás, város neve	Tárgyak elősorolása	Összesített	megjelölés	Számszerinti	megjelölés		

A. 1858. évi október végéig hatósági felügyelet alatt álló közkórház.
 B. 1855. évi november 1-től fogva hatósági felügyelet alá sorozott közkórházak szaporodása.
 Az észrevételi rovatban idézendő a belügyministerium jóváhagyásának ügyszáma.
 A meghatározandó ápolási díjknál kiteendő.

J e g y z e t.

a) Mikor;
 b) mely időközre;
 c) az ápolandó betegség neve (p. örült gyermek stb.) és
 d) történik-e megkülönböztetés a bel- és külföldi ápoltak ápolási díja iránt.

B.

Ország:

Közigazgatási terület:

Összesített átnézete

az évi hó végéig, az év-dik felére utalványozott ápolási díjaknak.

Sorszám	Az országos alaptól utalványoztatott		Melyből az 186 . . évre, az 18 . . közigazgatási év . . ik feléig:																
	Rendelet száma	Ö s s z e g	Beszedhetlennek nyilvánított		Az országos alapnak készpénzben megtérített		Még tárgyalás alatt maradtak		Eszrevételei										
			frt	kr	frt	kr	frt	kr		frt	kr								

12. Szabályok 1860 után.

A m. kir. helytartótanács helyreállításával a megyei és városi hatóságok is ujjaszerveztetvén: azon körülmény, hogy a közápolás tárgyában addig létezett szabályok az előbbi kormányzat által idegen nyelven voltak szerkesztve; leginkább pedig, mert az u hatóságok nagyobb része által, kik azokról tudomással sem bírtak, az akkori orsz. alap tetemes hátrányára, igen gyakran mellőztettek; a nevezett kormányszéket arra indította, hogy alapul véve a hazánkban létező viszonyoknak még leginkább megfelelőknek mutatkozó addigi rendszabályokat, a közápolási ügy körüli eljárást újból szabályozza; a kezelési ügymenet iránt a hatóságokat kellőleg utasítsa, s azokat figyelmeztetve — hogy minden visszás eljárás, vagy szabályellenesség az országos alap megkárosítását vonja maga után — a nyert utasítások erélyes foganatosítására buzdítsa.

E czélből a nevezett kormányszék 1863. évi február 15-kén 10240. sz. a. kelt körintézkvénnyét adta ki.

A közkórházakban ápolott vagyontalan betegek után az országos alaptól megtérítendő ápolási költségek, évről évre szaporodván az országos alapnak illetéktelen költségektől lehető megóvása, s az e részbeni ügyvitel egyszerűsítése s siettetése tekintetéből a törvényhatóságok a fennálló szabályrendeletek alapján felhivattak:

1) hogy közkórházuk közvetlen felügyeletére, a mennyiben eddig nem történt volna, azonnal egy külön bizottmányt alakítsanak, mely tanácskozásairól s intézkedéseiről rendes jegyzőkönyvet vezetvén, azt átvizsgálás és betekintés végett esetről esetre küldje fel.

2) Ezen bizottmánynak teendőihez tartozik, alapul véve a kórházi leltárt és az elkerülhetetlen szükségletet évenként augusztus hó 15-ig a jövő évi bevételekről és kiadásokról kellőleg indokolt előirányzatot a ... alatt ide mellékelt minta szerint készíteni, mely a hatóság által a leltárral együtt, e nevezett hó végéig jóváhagyás végett beküldendő.

Ezen előirányzat egyes rovataiban foglalt összegek szolgál-
-án a kezelésnél irányul, és az évi számadások készítésénél alapul,
azokon ugyanazon rovatban felsőbb engedély nélkül még akkor
sem szabad túlterjeszkedni, ha a költségvetés egyéb
rovataiban fedezésül szolgálható meggazdálkodás mutatkoznék is;
magától értetvén, hogy rendkívüli esetekben nagyobb szükség-
letnek engedélyezése, felsőbb helyről kikérendő.

3) A kórházi számadásokat a kórházi bizottmány évenként
megvizsgálván, azoknak sommás kivonatát a hatóság ntján
legfeljebb november végéig a .//. alatti példány szerint bemuta-
tandja.

4) Miután pedig tapasztaltott, hogy a közkórházak részéről
a betegek felvételénél és a tápdijaknak az országos alapból meg-
térítése kieszközlésénél, ugyszintén a hatóságok által felterjesz-
tendő szegénységi bizonyítványok kiállításánál a fennálló szabály-
rendeletek nem mindig tartattak meg, meghagyatott;

a) hogy a kórházi felvételi okmányban, a mennyire lehet-
séges, a beteg neve, illetősége s fizetési képessége, az erre tör-
vénszerűleg kötelezett személyek, társulatok, egyletek s. e. f.
kitéssenek.

b) A beteg fizetési képessége esetén az egy havi ápolási
járandóság miképeni biztosítása is kitéssék.

c) Cselédek és munkásoknál, kik sem napszamosok, sem
különös ily esetben fizetni köteles egylethez vagy társulathoz nem
tartoznak ezen biztosítás a gazdától vagy munkaadótól kiállítandó
szolgálati bizonyítvánnyal támogatassék, mely a beteg egyón
szolgálati idejét s abból történt kiléptét tartalmazza.

d) Társulatban s egyesületben levő iparosok és kézművesek-
nél, a felvételi utalvány az illető társulat, vagy egyesület főnöke

e) Alapítványokból élő egyéneknél pedig az illető lelkészek
által kiállítandó.

f) Hatóságok reszéről átadott betegeknel az átadási okmány-
ban megjelölendő, mi történjék avval felgyógyulása után s mily
személyek, vagy mily alap fogja érette a felmerült ápolási költsé-
geket megtéríteni?

g) Oly betegek iránt, kik az előre bocsátott sorozasba nem tartoznak, és az inént érintett okmányok nélkül vétettek fel: a kórházi gondnokság feladata leend, azoknak honossági és vagyoni állapota felől a szükséges okmányokat megszerezni.

A mennyiben az érintett felvételi okmányban a beteg azonossága és fizetési képessége iránt kételyek forognának fenn, az lehetőleg azonnal jegyzőkönyvileg kihallgatandó, és szükség esetében kíséréte is a mondott irányban kikérdezendő, ugy szintén utlevele, vándorkönyve vagy honossági bizonyítványa betekintendő, s annak alapján a szükséges jegyzetek megteendők.

Az e pontban c) d) és e) alatt megnevezett személyek és társulatok az előttük tudva levő adatoknak a kiállítandó felvételi okmányban hű közlésére kötelezvék, és az iránt felelősek, valamint a hatóságok is e tekintetben lelkiismeretes eljárásra kötelesek.

5) A közkórházak tartoznak az ápolási költségek megtérítése végett évenegyedenként kimutatásokat érvényesítés és utalványozás végett felterjeszteni, melyekhez a felvételi okmányok, fejeződulak, jegyzőkönyvek s a beteg honossági s vagyoni állapota vonatkozó egyéb iratok is melléklendők.

6) Hosszabb ideig tartó betegségeknel az ápoltnak illetőségi községe legfeljebb három hónap lefolyta után tudósítandó.

7) A tápdíjak beszedése iránti ügyvitelnek egyszerűsítése és siettetése végett, rendeltetett:

a) hogy a beteg felvétele és honossága, ugyszintén vagyoni állapota iránti kihallgatása után, annak illető hatósága, vagy ha ez tudva nem volna, illetőségi községe (üres niuták, blanquette) készen tartandó levelekben ezen körülmények elismerésére azonnal felkéressék.

A megkeresett hatóság vagy község erre 14 nap alatt válaszolni köteles.

Mint hogy ezen idő alatt a beteg többnyire még ápolás alatt van, a netán támadt kétségek újabb kihallgatása által könnyen eloszolhatók, mi által a honossági- és vagyoni állapot kinyomozására irányzott hosszadalmas tárgyalások, ki fognak kerületetni.

Az érintett megkeresésekre a 3. /· alatti minta alkalmaztatván, a közkórházi bizottmány, illetőleg gondnokság, ezen intézkedés teljesítésére, felelet terhe alatt utasítandó; a meny nyiben pedig az illető hatóság, vagy község ez iránybani felelete, idejekorán be nem érkeznek, az a tápdíjkimutatások felterjesztését nem akadályoztathatja ugyan, de ez esetben a megkeresés másolata, s a többi szükséges iratok, az illető kimutatásokhoz melléklendők.

Ezen intézkedés a többi örökös tartományokra is kiterjesztve levén, a hazai hatóságok felhivattak, hogy efféle megkeresésekre legrövidebb idő alatt válaszolni kötelességüknek ismerjék.

Egyuttal az örökös tartományok országos hatóságai is megkerestettek, hogy részükről alárendelt közegeiket oda utasítsák, miszerint a magyarországi hatóságok megkereséseit a zonnal intézzék el.

8) Tapasztaltatván, hogy azon tápdíjak, melyeknek beszedése a kormányzék részéről rendeltetik, siker esetében többnyire minden egyes beteg után külön, sikertelenség esetében pedig a szegénységi bizonyítványok szintén külön küldetnek fel, mi által az ügykezelés felette szaporittatik; ennek elmellőzése céljából a hatóságok házi pénztárainál az ide NB. NB. /· alatt zárt minta, és utasítás szerint különös napló vezetése rendeltetett meg, melynek előirati rovatában:

a) az intézmény kelte, száma, melylyel a megtérítés elrendeltetett;

b) az ápolási költséggel hátralékos neve;

c) a közkórház neve, melyet a megtérítés illet; és

d) a megtérítendő tápdíj összege;

a l e r o v á s i rovatában pedig a) a megtérített összeg, vagy b) az a helyett beküldendő szegénységi bizonyítvány;

e) és az ápolott illetőségének el nem ismerése esetében, a jelentés kelte és száma feljegyzendő, mely alatt ez érdemben felsőbb helyre felterjesztés tétetett.

Ennek folytán

a a) az évnegyedenként befolyt ápolási költségek, az eziránt egyttal utasított legközelebbi adópénztárnak nyugta iránt egy-szerre lesznek jegyzék mellett átadandók; és

bb) a fennírtett napló másolata, az arra vonatkozó szegény-ségi bizonyítványokkal és az adópénztárhoz befizetett összegről szóló nyugtával felszerelve, további tárgyalás végett minden évnegyed után következő hónap első felében felterjesztendő;

cc) az el nem ismert honossági viszonyok iránti tárgyalások, minden egyént illetőleg külön, és be nem várva a napló másolatá-nak felterjesztését, azonnal a kórházi számlák és okiratok vissza-küldésével feljelenítendő;

dd) a hatóságok tartoznak ezen kezelés rendes vezetése fölött felelőség terhe alatt felügyelni, és az avval összekötött pénztári ügyvitelt évenként legalább kétszer véletlenül megvizsgálni.

9) Az örökös tartományok pénztárai által országukbeli lako-saikért megtérítendő ápolási költségek, az ügykezelés siettetése végett jövőre közvetlenül küldendők az illető hatósághoz, melyhez a megtérítést követelő közkórház tartozik; valamint vi-szont a hazai országos pénztáraknak megtérített ápolási költségek iránti nyugták, közvetlenül az ápolási költséget megtérítő idegen pénztárnak vagy hatóságnak küldendők meg.

10) A közkórházakban ápolott mesterlegények és cselédek után járó tápdíjak megtérítésére nézve, a fennállott szabály-rendeletek szigorú megtartása mellett meghagyatott, hogy ezen tartozásoknak az illető egyesületek, testületek vagy munkaadók általi megtérítése iránt a szükséges intézkedéseket megtevén, annak megtörténté az illető kimutatásban feljegyzendő.

11) a 3. pont alatt érintett és évenként felterjesztendő szám-adási kivonattal, a közkórházi bizottmány egy oly kimutatást is köteles felterjeszteni, melyből a lefolyt évben a közkórházban ápol-t vidékiek és helybeliek száma, nemükre és betegségekre nézve rovatosan kitüntetve legyen.

12) Annak elmellőzése tekintetéből, hogy a közkórházak a tápdíjaknak az országos alapból való megtérítéséig pénzszüke

miatt zavarba ne jöjjenek, az illető negyedévi kimutatások felterjesztése után, a magyarországi illetőségű betegekért, a mennyiben az illető közkórház részéről indokoltan kéretik, be nem várván az államszámvevőszéki vizsgálat eredményét, a kimutatott összegnek $\frac{2}{3}$ -da előlegkép azonnal fog utalványoztathatni.

NB. NB.

U t a s í t á s

az ország törvényhatóságai, ugyszintén azoknak pénztárnokai részére az országos alap javára megtérítendő ápolási költségek mikénti kezelése iránt.

A közkórházakban ápolott betegek költségei, a fennálló szabályok értelmében, az országos alaphól levén megtérítendők, azoknak utalványozása után a költségjegyzékek és vonatkozó egyéb iratok közlése mellett, az ország törvényhatóságai oda utasítottak, hogy azokat, a vett kimutatások szerint, melyekben az ápolott neve, illetősége, a kórház és a megtérítendő ápolási díj világosan kitéve vagyon — az illető felektől beszedjék. — Ezen költségek kezelése iránt rendeltetik:

1) Minden törvényhatóságnál az ./. alatt ide mellékelt minta szerint a házi pénztárnok által egy külön letéti napló vezetendő. E napló első öt rovatainak kitöltése czéljából, a hatóságok részéről alárendelt közegek számára, a kórházi költségek beszedetése iránt kiadandó rendeletek fogalmazványai, a pénztárnoknak kiadás után átadandók.

A rovatok kitöltése s ennek a fogalmazványon történt feljegyzése után, a fogalmazvány az irattárba küldendő.

2) Az ápolási költségek beszedetése iránt tett hatósági intézkedések eredménye, négyféle lehet; és pedig:

a) a követelt ápolási díj, az ápolttól vagy érette fizetni köteles rokonaitól egészben szedetik be; vagy

b) annak csupán egy része téríthetvén meg, másik része vagyontalanság miatt be nem szedethetik; vagy

- c) az ápolási díjból semmi sem téríttethetik meg ; végre
- d) az ápoltnak honossága egyáltalában nem állapíthatatik meg.

Mind a négy esetben az illető jelentések, mellékleteikkel együtt, a naplóban való feljegyzés végett, az említett házi pénztárnoknak átadandók, ki is

az a) alatti esetben a beküldött összeget a letéti pénztárba teszi, s annak megtérítését a letéti napló 6-ik rovatában egyszerűen feljegyzi ;

a b) alatti esetben a részletes megtérítést szintén a letéti napló 6-dik rovatába írja ; a beszédhetlenné vált összegre nézve pedig, a községi előljáró és lelkész aláírásával szabályszerűleg ellátott szegénységi bizonyítványt a letéti naplóhoz csatolja, és arra annak 7-dik rovatában hivatkozik ;

a c) alatti esetben a naplóhoz a szabályszerű bizonyítványt kapcsolja, arra annak 7-dik rovatában hivatkozik ; végre

a d) alatti esetben, ha az ápoltnak állítólagos illetősége a megnevezett községben egyáltalában el nem ismertetik ; a hatóság arról a kórházi okmányok felterjesztése mellett, minden egyénre külön jelentést tesz ; a pénztárnok pedig a jelentés keltét és számát a napló 8-dik rovatában feljegyzi.

3) A mennyiben az alárendelt közegek az e részbeni intézkedések foganatosításáról egyes esetekben három hónap leforgása után sem volnának képesek e tárgyban végleges eredményt bejelenteni ; kötelesek évnegyedenként az elintézetlenül maradt efféle intézkedésekről ideiglenes jelentéseiket bemutatni, melyek a napló 9-ik rovata alatt felemlítendőek, és a naplóhoz melléklendők.

4) A letéti napló évnegyedenként bezárandó ; azonban a még tárgyalás alatt lévő hátralékos ápolási díjak a jövő évnegyedi naplóba a vonatkozó feljegyzésekkel együtt átveendőek, illetőleg átírandók.

5) A tápdíj megtérítéséről vezetendő naplók, évnegyedenként berekesztendőek s legfeljebb február 15-ig, május 15-ig, augusztus 15-ig és november 15-ig tekintet nélkül arra, vajjon befejezvék-e, az utolsó évnegyedben a betegápolási költségek megtérítése iránti

tárgyalások vagy sem? az összes mellékletekkel együtt mulhatlanul felterjesztendők.

6) Az érintett évnegyedek után, a beszedett tápdíjak, az ez iránt egyuttal utasított legközelebbi adópénztári hivataloknak, a hatósági pénztárnokok által rendes jegyzék mellett nyugta irant átadandók, és ez a felterjesztendő naplóhoz melléklendő.

A kezelésre, számadásokra s a kórházi előírányzatra vonatkozó mintázatok, tájékozás szempontjából közöltetnek.

Letéti napló

az illető felek által megtérített és az országos alapot illető

ápolási költségek iránt

az 1863-ik évi IV-ik negyedre.

*) E napló a katonai év szerint vezetendő, t. i.

I. negyed november, december és január

II. negyed február, mártius és aprilis

III. negyed május, június és július

IV. negyed augustus, september és octóber hónapokat
értve.

*) Jelenleg már a polgári év szerint történik a naplóvezetés.

1	2	3	4	5	
E l ő i r a t					
a nméltósgu m. k. Helytar- tótanács mily intézménye folytán	a hátralékos		mily kórházban, s mily idő alatt ápol- tatott	tartozásban levő ápolási díj összege	
	n e v e	illetősége		for.	kr.
1863 évi Január 2-án 108 sz. a.	Kerek István	Apáti, szepsi járásban	Pesti Szt. Rókus köz- kórházban 1862 év IV. negyedében	5	36
detto	Zöldy Péter	Csejt detto detto	detto	4	—
detto	Kánya Ágnes	Nyír detto detto	detto	3	20
detto	Vörös Antal	detto	detto	5	—
1863 évi Mártius 24-án 6329 sz. a.	Pók Mátyás	Káta, somlyói járásban	Debreczeni közkórházban 1861 év I. negyedében	8	50
				Összesen	

szerint az országos fiók , vagy gyűjtő , vagy adóhi-
lálttam N. N.

első alispán vagy polgármester.

6		7	8	9
M e g t é r i t é s				J e g y z e t
kézpénzben		t ö r l e s z t é s		
for.	kr.	szegénység miatt beszéd- hetlen	a honosságnak még nem állapitha- tása végett	
5	36			
2	—			A hátralevő 2 for. jövő hónap fog megtéríteni
—	—	Szegénységi bizonyítvány % alatt		
—	—		Illetősége Nyír községében el nem ismertetvén, az iratok f. é. január 30-án 203 sz. a. terjesztettek fel a helytartótanácshoz.	
—	—			Az illető szolgabíró jelentése még be nem érkezett
7	36	mely összeg az ide NB % alatt mellékelt nyugta		

vatali pénztárnak átadatott.

láttam N. N.

számvevő.

N. N.

pénztárnok.

(Kivül Az N. N. közkórháznak 1864-ik évi sommás elírányzata.)
(18 melléklettel)

B e v é t e l .

Folyó száin	A bevételi rovat megnevezése	1862	1863	1864	
		Valódi ered- mény	Járulék	A kór- házi bizott- mány javalata	A nméltóságú magy. kir. helytartótanács által helybenhagya- tott
		osztrák értékű forint			
1	Kamatjövedelem	550	550	550	
2	Ájandékok	110	160	130	
3	Betegápolási költségek megtérítése	38735	35530	37400	
4	Alapítványi jövedelmekből	7000	7000	7000	
5	Különféle bevételek	120	80	90	
	Összesen	46515	43320	45170	
	Ezen bevételből a tulsó lapon kitett kiadást	<u>43912</u>
	ftal levonván, marad	<u>1258</u>
	krnyi felesleg.				

A N. N. közkórház bizottmánya által

N. N. bizottmányi elnök

N. N.

N. N.

bizottmányi tag.

K i a d á s .

Folyó szám	A kiadási rovat megnevezése	1862	1863	1864	
		Valódi ered- mény	Járulék	A kór- házi bizott- mány javalata	A nméltóság magy. kir. helytartótanács által helybenhagya- tott
osztrák értékű forint					
1	Adótarozásokra	110	110	110	
2	Tiszti fizetésekre	2300	2700	2700	
3	Bérekre	2010	2060	2060	
4	Cselédek ruházatára	60	39	39	
5	Írószerekre	130	108	120	
6	Betegek élelmezésére	24950	24000	24400	
7	Orvosi szerekre	8060	7800	7900	
8	Termesztményekre	6050	5785	5850	
9	Anyagszerekre	470	400	400	
10	Szerek és butorokra	125	115	130	
11	Épületek fentartására	120	100	100	
12	Tisztítási kiadások	67	58	63	
13	Vegyek kiadásokra	35	40	40	
	Összesen	44496	43315	43912	
	és így a valódi eredmény- nél			584	
	ftal kevesebb; ellenben a járuléknál			597	
	ftal több; ezen különbö- zéseknek indokolása, a mellékletekben bő- vebben látható.				

1. bevéti melléklet.

A N. N. közkórház 1864 évi előirányzatához.
Kamatjövedelem.

Folyó szám	Megnevezés	Az 1862	Az 1863	javalat	Jegyzet.
		évi valóságos eredmény	évi járulék	az 1864 érve	
osztrák értékű forintban					
	A jegyzeti rovatban megnevezett kórházi alap- tőkék 6% kamatja . . .	566	500	500	<p>A kórház alaptőkéi állanak földtehermen- tésítési kötvényekből, 8000 ftnyi névszerinti értékben, és telekkönyvi- leg biztosított 5% ka- matos 3000 ftnyi ma- gánkötvényekből. 8000 ft. utáni kamat teszen . . . 400 ft. 3000 utáni kamat 150 ft.</p> <p style="text-align: right;"><u>550</u></p>

2. bevéti melléklet.

A N. N. közkórház 1864-ik évi előirányzatához.
Ajándékok (könyör adományok).

Folyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény			Könyv számban	1863. évi járuléka	Javulat 1864. évre	Jegyzet.
		1860	1861	1862				
		f o r i n t						
1	Évenként előforduló alapítványi adományok . . .	30	30	30	30	30	30	1. Tételhez : ezen adomány N. N végrendelete után fizetetik, az az iránti tőke biztosítva van.
2	Különféle évenként változó ajándékokból . .	150	110	80	113	130	100	
		<u>180</u>	<u>140</u>	<u>110</u>	<u>143</u>	<u>160</u>	<u>130</u>	2. Tételhez : ezen bevételek hagyatékokból, könyöradományok gyűjtéséből s. a. t. származnak ; ennél fogva évenként változók.
	150 110 80							
	<u>340 : 3 = 103 ft</u>							

3. bevéti melléklet.

A N.'N. közkórház 1864. évi előirányzatához.
Betegápolási költségek megtérítése.

Folyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény			Kétség szám- ban	1863. évi já- rulékok	Javulat 1864. évre	Jegyzet.
		1860	1861	1862				
		f o r i n t						
1	Megtérített be- tegápolási költ- ségek a hazai or- szágos alaphól .	26500	26800	27000	26766	26000	26700	Az 1. és 2. tételhez: ezen be- vételek a nagy- méltóságu m. k. helytartótanács . . . évi . . . hó . . . szám alatti intézmé- nyei folytán tör- téntek.
2	A birodalmi tar- tományokból és külföldről. . .	450	420	475	148	350	400	
3	Társulatoktól, egyesületektől s e félektől. . .	1500	2700	2850	2350	2000	2300	
4	Pénzügyi őrség s egyéb katonai személyekért	180	215	310	310	180	200	
5	Magánosak által megtérített ápo- lási költségek .	7500	7800	8100	7800	7000	7800	
		<u>36130</u>	<u>37935</u>	<u>38735</u>	<u>37599</u>	<u>35530</u>	<u>37400</u>	

5. bevéti melléklet.

N. N. közkórház 1864, évi előirányzatához.
Különbféle bevételek.

Folyó számn	Megnevezés	Valódi eredmény			Közép szám- ban	1863. évi já- rulék	Javulat 1864. évre	Jegyzet.
		1860	1861	1862				
		f o r i n t						
1	Eladott haszon- hetetlen kórházi szerekért és buto- rokért s. o. f. . .	80	90	120	96	80	90	A negyedéven- ként történt bi- zottsági vizsgá- latok, és azok nyo- mán tartott ár- verések eredmé- nye tüntetik ezen számokat elő.

1. kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.

Adó tartózasok.

Folyó számon	Magnevezés	1862. év	1863. évi	Javulat	Jegyzet.
		valódi eredménye	járulék	1864. évre	
		forint oszt. értékben			
1	Az 1. alatti bevétel- teli mellékletben kített kamatok után eső 5% jövedelmi adó	110	110	110	

2. kiadási melléklet.

N. N. kórház 1864. évi előirányzatához.
Tiszti fizetésekre.

Folyó szám	Megnevezés	1862. év	1863. évi	Javulat	Jegyzet.
		valódi eredménye	járlék	1864 évre	
		forint oszt. értékben			
1	1 igazgató kórházi főorvos	600	800	800	Ezen fizetések a nagyméltóságú m. k. helyt. ta- nács évi sz. a kelt intézményei ál- tál alapítottak meg. 1. és 2. tétel- hez az 1864. évre felemelt fi- zetések, a nagy- méltóságú m. k. helytartó tanács évi sz. a kelt intézményei ál- tál helybenha- gyattak.
2	2 másod orvos 1, 500 ftnyi 1, 300 ftnyi fizetéssel	600	800	800	
3	1 kórházgondnok .	600	600	600	
4	1 segéd	300	300	300	
5	1 hivataloszolga . .	200	200	200	

3. kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.

Bérekre.

Folyó szám	Megnevezés	1862. év	1863. évi	Javulat	Jegyzet.
		valodi eredménye	járulék	1864. évre	
		forint oszt. értékben			
1	Közép szám szerinti 300 beteget véve, s 30 betegre egy ápolót számítva, e szerint 10 ápoló fizetésére 150 ftjával szükségeltetik	1500	1500	1500	Ezen kiadások a megállapított fizetési létszám szerint történek. A 3-ik tétel alatt kitett 1862. évi kiadás, azon okból csekélyebb mint az utóbbi években, mert azon évben egy házi szolgál állomás 6 hónapig betöltve nem volt.
2	A fentebbi számitás szerint 100 beteg nőre 3 ápolónő 120 ftnyi fizetéssel	360	360	360	
3	2 házi szolga 100 ft fizetéssel	150	200	200	
		2010	2060	2060	

4. kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.
Cselédruházatra.

Folyó szám	Megnevezés	1862. év	1863. évi	Járandó-	Jegyzet.
		valódi eredménye	járulék	ság 1864. évre	
		forint oszt. értékben			
1	A hivatalozgának szabály szerint évenként 1 nadrág 10 ft 1 pár csizma 9 ft 1 mellény 5 ft 1 atilla 15 ft	60	39	39	Az 1862. évi na- gyobb kiadás on- nét származik, mivel azon év- ben a budajá- randóság is ki- szolgáltattott.
	és minden harma- dik évben 1 buda 30 ftjával				

5. kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.

Írószerekre.

Folyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény			Közép szám- ban 1863. évi já- rulék	Jarulat 1864. évre	Jegyzet.	
		1860	1861	1862				
f o r i n t								
1	Írószerek . . .	40	35	45	40	38	40	A három évi kö- zép ár vétetett
2	Nyomatványokra	80	75	85	80	70	80	alapul.
		<u>120</u>	<u>110</u>	<u>130</u>	<u>120</u>	<u>108</u>	<u>120</u>	

6. Kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.
A betegek élelmezésére.

Folyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény			Közép számban	1863. évi járuléka	Javulat 1864. évre	Jegyzet.
		1860	1861	1862				
f o r i n t								
1	A 3. alatti kiadási mellékletben közép szám szerint 400 beteg napenkénti 15 krral fölvetett ápolási költségei tesznek 21900 ft .	20100	20400	20800	20433	20000	20400	A javulat a három évi közép ár alapján tétetik. Egyébiránt a betegek élelmezése és a kenyér részletek megszerzése szerződésileg, szállítási úton van biztosítva.
2	Kenyér részletekért ugyanennyi beteg után 3 krjával 4380 ft jár.	4000	4100	4150	4083	4000	4000	

7. kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.
Orvosi szerekre.

Folyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény						Jegyzet.
		1860	1861	1862	Közép szám- ban	1862 évi jár- salék	Javaslat 1864 évre	
		f o r i n t						
1	Orvosi szerek 400 betegre 5 krjával számítva, lesz egy évben 7300 ft .	6800	6850	6930	6860	6800	6800	A három évi kö- zép ár vétetett pul.
2	Tépés, kötések, pióczák, jég, se- bészi szerszámok jó karbantartásá- ra, s e félékre .	1100 <u>7900</u>	1125 <u>7975</u>	1130 <u>8060</u>	1118 <u>7978</u>	1000 <u>7800</u>	1100 <u>7900</u>	

8. kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.
Termesztményekre.

Folyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény			Közép számban	1862. évi járulék	Járat 1864. évre	Jegyzet.
		1860	1861	1862				
		f o r i n t						
1	Lámpaolajra	60	65	68	64	60	60	
2	A szobalámpákba megkívántató 20 mázsa faggyuért, mázsáját 24 fttal számítva, évenként 480 ft	440	455	460	451	440	450	
3	Az udvar és folyosók légszszekviliágítására.	49	52	56	52	50	50	
4	Tüzi fára 26 beteg-, 1 hivatal-, 1 orvosi-felügyelő- és 1 beteg felvételi szobának fűtésére. 2700 köb-öl kiterjedésű térségre, 5 köb-öl térségre 1-öl fát számítva, szükségeltetik 540 öl, 10 fttal fizetve ölet, kívántatik 5400 ft	5000	5100	5150	5083	4950	5000	
5	Tüzfára, a fürdők és orvosi szerek megmelegítésére, úgyszintén a ruhaneműek mosatására, közép számítással évenként 10 ölet véve, jár 100 ft	85	90	96	90	85	90	
6	Szappanra a betegek mosására, és a fehérneműek tisztítására évenként 15 mázsa 16 ftjával tesz 240 ft.	190	215	220	208	200	200	
		5823	5977	6050	5948	5785	5850	

9. kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.

Anyagokra.

Folyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény			Közép szám- ban	1862. évi já- rulék	Javulat 1864. évre	Jegyzet.
		1860	1861	1862				
		f o r i n t						
1	A hiányzó ágy- beli és fehérruha- neműek megszer- zésére 6800 ft ki- vántatván, ennek 10 % évenkénti részlete 680 fto- teszen	430	485	470	428	400	400	

10. kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.

Szerek és butorzatra.

Polyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény						Jegyzet.
		1860			1861			
		1862	Közép szám- ban	1863. évi já- rulék	Javulat 1864. évre			
f o r i n t								
1	A 4000 ft értékű butorzat 5% részlete évenként 200 ftot tesz	89	95	75	83	80	80	
2	A többi szerek jó- karbantartására. s ujak beszerzé- sére	45	60	50	51	50	50	
		<u>125</u>	<u>155</u>	<u>125</u>	<u>134</u>	<u>130</u>	<u>130</u>	

11. kiadási melléklet.

N. N. közkórházi 1864. évi előirányzatához.

Épületek fenntartására.

Folyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény			Közép szám- ban 1863. évi já- rulék Javulat 1864 évre	Jegyzet.	
		1860	1861	1862			
		f o r i n t					
1	Tetőkijavítás, meszelés, és kéményseprő bére s. a. t.	150	80	120	116	100	100

12. kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.
Tisztítási kiadások.

Folyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény			Közép szám- ban 1863. évi já- rulékat Javallat 1864. évre	Jegyzet.	
		1860	1861	1862			
		o r i n t					
1	A szobák, folyo- sók és lépcsők tisztítása	30	25	35	30	25	30
2	Csatornák tisztí- tására évi bér	25	25	25	25	25	25
3	Fenyőmag, eczet s. e. f.	8	10	7	8	8	8
		<u>63</u>	<u>60</u>	<u>67</u>	<u>63</u>	<u>58</u>	<u>63</u>

13. kiadási melléklet.

N. N. közkórház 1864. évi előirányzatához.

Vegyés kiadások.

Folyó szám	Megnevezés	Valódi eredmény			Közép szám- ban	1862. évi já- rulék	Javulat 1864. évre	Jegyzék
		1860	1861	1862				
f o r i n t								
1	A betegek be- retválására Postabér s. e. f.	40	55	35	41	40	40	A beretválási díj egy sze- mélyre 3 kr- ban van meg- állapítva

III.

(Kivül: N. N. közkórház 1864. évi számadásainak kivonata. — is alapul szolgálván, avval egyuttal a benfoglalt példázat szerint

		Ö s s z e g	
		frt	kr
	B e v é t e l e k		
Folyó szám			
1	Kamatokból 8000 frtnyi földterhermentesítési kötvények után .	400	—
2	Kamatokból 3000 frtnyi magánkötelezvényekből álló tőke után .	150	—
3	N. N. évenkénti alapítványából .	30	—
4	Könyöradományokból .	80	—
5	Ápolási költségek megtérítéséből :		
	a) A hazai országos alapból 27000 frt — kr		
	b) A birodalmi tartományok orsz. alapjaiból 465 „ — „		
	c) Külföldről 10 „ — „		
	d) Társulatok, czéhek s. e. f. 2850 „ — „		
	e) Pénzügyőrség s egyéb katon. személyekért 310 „ — „		
	f) Magánosak által megtérítettett 8100 „ — „	38735	—
6	A N. N. megye vagy város alapítványából .	6000	—
7	A N. N. község alapítványa 10 beteg ágyra .	1000	—
8	Haszonvehetlen kórházi szerek eladásából .	120	—
9	A mult évi pénztári maradvány .	140	—
	Összesen .	46655	—
	Mult évben ápoltatott:		
	240 férfi 87600 nap alatt		
	120 nő 43800 „ „		
	Összesen 131400		

Az N. N. közkórház bizottmánya :

	N. N. bizottmányi elnök
láttam N. N.	N. N.
első alispán	N. N.
vagy	N. N.
polgármester.	N. N.
	N. N.
	N. N.

bizottmányi tagok.

III.

Jegyzet. Ezen számadási kivonat a tápdíjak meghatározására az éven át ápolt betegek statistikája is kimutatandó lészen).

K i a d á s o k

Folyó szám		Ö s s z e g	
		frt	kr
1	5% jövedelmi adó az 1. és 2. alatt megnevezett tőkék után	110	—
2	Tiszti fizetésekre	2300	—
3	Betegápolók bére	2010	—
4	Cselédek ruházatára	69	—
5	Írószerekre 45 frt	—	—
	Nyomtatványokra 85 frt	130	—
6	Kórházi élelmezőnek, a betegek étellel való ellátásáért	20800	—
7	Sütőnek kenyérért	4150	—
8	Orvosi szerekre	6930	—
9	Orvosi és egyéb szükségletekre	1130	—
10	Világításra olajért és gyertyáért	520	—
11	A légszesz-társulatnak	56	—
12	Tűzifára	5246	—
13	Ruhamosásra	220	—
14	Vászonvételre, lepedők és női ingek készítésére, ugyszintén a szalmazsákok és matrácok kijavitására	470	—
15	Butorok kijavitására	75	—
16	Fa- és cserépedények megszerzésére	50	—
17	N. N. építő-mesternek az épület meszeléséért	60	—
18	Kéményseprőnek évi bére	60	—
19	Kőporért a szobák surolására	35	—
20	A csatorna tisztításáért évi járandóság	25	—
21	Füstölő szerekre	7	—
22	Betegek beretváltásáért	25	—
23	Vegyes kiadásokra	10	—
24	Pénztári készlet	2159	—
	Összesen	46655	—

Tekintettel továbbá arra, hogy a közkórházi gyógyköltések, megtérítés reményében fizettetnek ki az országos alaphól, és hogy e költések behajtásánál előforduló késedelmezés, és visszás eljárás, a nevezett alap kárára történék: a gyógyköltések beszedése iránt kiadott, és még kiadandó intézmények azonnali fogantatása, valamint a beszedendő költések pontos világlatban tartása, ugy szintén a naplók szabályszerű vezetése hagyatott meg 1865. évi július 12-kén 55501. sz. a. kelt helytartótanácsi körintézhénylyel az összes törvényhatóságoknak; mely alkalommal az eljárásra nézve még különösen felemlítettett:

- a) hogy a beszedhetlen költéseknél a szegénységi bizonyítványok lelkiismeretesen és szabályszerűleg kiállítandók, s nemcsak a községi előljáró, s lelkész, hanem az illető járásbeli szolgabíró által is aláíratandók; a sz. k. városoknál azonban a polgármester és lelkész aláírása elégséges;
- b) a szolgálat- és munkaadók, vagy testületektől beszedendő költéseknél, a mennyiben azok a fennálló szabályrendeletekhez képest a törvénszabta egy havi, illetőleg négy heti gyógyítási költések viselésére kötelesek, a tartozás mindenekelőtt ezektől beszedendő; megjegyztetvén, hogy a cselédtartók egyszerű, de be nem bizonyított azon nyilatkozata, „hogy az illető ápoit nem szolgálatában betegedett meg, vagy az utóbbi időben csak kegyelemből tartatott; vagy nem a gazda által küldetett a kórházba s. a. t.“ nem elégséges, hanem ezen állítások bebizonyítása hatóságilag, és pedig a szükséghez képest előrebocsátott vizsgálat alapján eszközendő.
- c) Minthogy pedig gyakran előfordult, hogy a gyógyköltések beszedése az illető hivatalnok késedelmezése, s jelesen az által vált lehetetlenné, hogy a különben fizetni képes ápoit, vagy rokon, időközben ismeretlen helyre költözött; ennek elmelőzése tekintetből feladatául tüzetett ki a hatóságoknak különösen arra ügyelni; hogy a kórházi gyógyköltések behajtása iránt kiadott kormányszéki intézmények, a mennyiben

lényeges akadály, vagy a körülményekhez képest a befizetésre halasztás, vagy részletenkénti törlesztés engedélye fenn nem forog, legfeljebb egy hó lefolyta alatt teljesen fogyanatosittassanak.

- d) A kórházi költségek beszédési eredményéről vezetett évnegyedes naplók kezelésénél arra fordítandó kiváló figyelem, hogy azokba csak azon kórházi ápoltak vétessenek fel, kikre nézve szabályszerű eljárás, és kezelés hagyatott meg; miért is oly ápolási költségek és jelentések, melyeknek bemutatása, valamely külön kormányiszéki rendelet által hagyatik meg, esetről esetre külön eszközleendő; — megjegyztetvén, hogy azon esetben, ha a szabályszerű kezelés végett kiadott intézvényben megnevezett valamely ápolott illetőségi községe, más törvényhatósághoz tartozik, a vonatkozó iratok az illető törvényhatósághoz szintén napló szerinti kezelés végett, a kormányiszéki rendelet számának közlése mellett közvetlenül átküldendők, mi is a legközelebb felterjesztendő naplóban megjegyzendő; azon törvényhatóság pedig, melyhez az ügy áttétetett, a napló első rovatában a kormányiszéki szám mellett, az ügyet átengedett hatóság nevét is feljegyzendi.

Midőn végül valamely ápoltnak a kórházi iratokba jegyzett illetősége téves, és az illető hatóság területén meg nem állapíttatnak; ezen körülmény az iratok felmutatása mellett azonnal feljelentendő, a naplóban pedig csak a jelentés kelte, s száma idézendő;

- e) az 1863. évi február 15-ről 10240. sz. a. kelt szabályrendeletben kiszabott minta szerint vezetendő naplók, minden közgazgatási évnegyed végével levén berekesztendők, azoknak másod példánya, a reá következő hó 15-ig rendesen felterjesztendő;
- f) a megtérített és napló mellett kezelendő gyógyköltségek a legközelebbi adópénztárba nem letéteményképek, mint az némely törvényhatóság részéről történik, hanem mint az országos alap javára „megtérített gyógyköltségek gyanánt végleges bevételezés végett átszállítan-

dók; a felterjesztendő naplók okmányolása céljából pedig, a megtérített költségekről szóló eredeti pénztári nyugta, ugy-
szintén a szabályszerű szegénységi bizonyítványok, a kórházi
iratokkal együtt, a naplókhoz csatolandók.

13. Elmekórosak tápdíjai.

Az elmekórosak utáni ápolási díjak megtérítésére nézve a
fennállott cs. kir. belügyministerium 1855. évi szeptember 7-kén
15022. sz. a. kelt kibocsátványával következőket rendelt el:

1) Vagyontalan elmekórosaknak származásuk iránti különb-
ség nélkül rendőri vagy emberbaráti tekintetből, nyilván-
nos tébolydákba való fölvételére nézve, az eddigi általános szabá-
lyokban, avagy az egyes intézetek számára fennálló rendszabá-
lyokban foglalt eljárás jövőre is követendő.

2) Az ily egyőnek után felmerült ápolási költségek megtéríté-
sére nézve — a mennyiben az egyes intézetek alapításukhoz képest,
avagy azok számára létező szabályzatnál fogva, különösen az elme-
kórosak bizonyos osztálya iránt, a megtérítésre általában igényt
tarthatnak — különbség teendő:

- a) azon ország bennszülöttjei között, melyben az érdekelt intézet
létezik;
- b) a birodalom egyéb tartományaihoz tartozó egyőnek; és
- c) külföldiek között.

3) Az a) alatt említett elmebetegéért, az ápolási költségek
azon közigazgatási terület orsz. alapjából fedezendőek, melyben az
érdekelt intézet létezik; és a mely területhez az ápolat tartozik.

A b) alatt érintett elmekórosakért pedig, a tápdíjak azon
tartomány orsz. alapjából fedezendőek, melyben az ápolat illetőségi
joggal bírnak, vagy ha azoknak illetősége meg nem állapíthatat-
nék, azon ország vagy tartomány orsz. alapjából, honnan az inté-
zetbe szállították.

Ha azonban ez utóbbi esetben ily egyőnek illetősége utóla-

gosan kipuhatoltatnék. s ez által kiderülne, hogy azok más országba vagy tartományba valók, s nem ahoz tartoznak, mely érettek az ápolási költségeket eddig megtérítette; akkor ez utóbbi országnak, vagy tartománynak az e részben tett költségei, az illetőségi tartomány orsz. alapjából visszafizetendők. s ebből a további tápdíjak is fedezendők.

A c) alatt emekórosak utáni tápdíjak végül, lehetőleg az érdekelt idegen államoktól, diplomatiailag uton beszédendők; s ha az e részbeni tárgyalások sikertelenek volnának, azon ország, vagy tartomány orsz. alapjából fedezendők, melyben az érdekelt gyógyintézet létezik.

4) Vagyontalan betegek utáni tápdíjak az elmeegógyintézetek részéről, mindenkor csak a legalsóbb illeték szerint követeltethetnek.

5) Ha valamely nyilvános tébolydába rendőri vagy emberbaráti tekintetből, más országba vagy tartományba való elmebeteg fel, erről azonnal azon kormányzónak, melynek területén az intézet létezik, az illetőségi tartomány országos hatóságát, oly czélból értesítendő, hogy ez utóbbi, lehetőleg az illető egyénnek otthoni (saját hazájabeli) továbbápoltatását eszközöltethesse.

14. Bujakórosak tápdíjai.

1853. évi február 15-kén 3145. sz. a. kelt cs. kir. belügym. rendelettel meghagyatott, hogy különösen a katonák között nagy mérvben elterjedt bujakór megszüntetése tekintetéből, a kéjhölgyek hetenkint orvosilag megvizsgáltassanak, s a bujakórosoknak találtak, a legközelebbi kórházba gyógykezeltetés végett küldessenek; a hol pedig polgári kórházak nem léteznének, a legközelebbi katonai kórházba szállittassanak.

Ezen utóbb nevezett kórházakban ápolott bujakórosokra nézve a napi tápdíj 24 krral; gyermekek után pedig 12 kr pp. állapított meg.

Az ezen intézkedésből felmerülendő költségek, a mennyiben az illető ápoltak vagyontalansága bebizonyult, az országos alaphól rendeltettek fedeztetni; jelenleg pedig az államköltségvetésileg engedélyezett „közegészségi kiadásokból” fizettetnek.

15. Fegyenczek és rendőri foglyok utáni tápdíjak.

Az ezek utáni ápolási költségek viselése iránt, a fennállott es. kir. belügym. 1853. évi július 14-én 17865. sz. a. azon elvet mondotta ki, hogy a kórházi ápolási s gyógyköltségek mindazon egyének után, kik vagy betegen fogatnak el a rendőrség által, avagy a rendőri elővizsgálat folyama alatt küldetnek valamely országfejedelmi rendőrség részéről személyük visszaszolgáltatása mellett gyógyíttatás és ápoltatás végett a kórházba, a közrendőrségi alaphól fedezendőek, ha azok bármily okból meg nem téríthetnek.

Mínt hogy azonban a megyei s városi hatóságok visszaállításaival, az előbb fennállott országfejedelmi rendőrségek feloszlattatván, ezeknek működési köre a hatóságokra bízott; s így többé közrendőri alap sem létezik: a fegyenczek és rendőri foglyok utáni tápdíjak, a mennyiben az illető ápolttal vagyontalansága meg nem téríthetnek, azon hatóság javadalmazásából fedezendőek, mely őket kórházba küldetésük előtt letartóztatta.

Ezekért sem az illetőségi község, sem a közalap, az ápolási költségeket nem tartozik viselni; — kivéve a bujasenyveseknek talált fegyenczeket, és rendőri foglyokat, kiknek tápdíjai vagyontalanságuk esetén orvosrendőri tekintetből, közalaphoz vétetnek át.

16. Toloncok tápdíjai.

A toloncokért felmerülő ápolási költségek, ha az illetők vagyontalansága be nem szedethetnek, a közalaphól fedeztetnek.

A toloncok rokonai s illetőségi községei, e részben nem fizetkötelesek.

17. 10 éven aluli gyermekek tápdíjai.

A közkórházakban ápolt 10 éven aluli gyermekekért gyakorlatban volt, az illető közkórház számára meghatározott napi tápdíj felének felszámítását engedélyezni; mely eljárás 1869. évi martius 15-kén 23290. sz. a. kelt belügym. rendelettel jövőre nézve is fenntartatott.

E gyógyköltségnek, ki általi megtérítésére nézve, az általános rendszabályok szolgálnak zsinórmértékül.

18. Szabadságos és tartalékos katonák után felmerülő ápolási költségek.

Ő cs. s kir. apost. Felségének 1867. évi april 21-kén kelt, és a közös hadügyminister által, 1868. évi april 28-án 2943/XI. oszt. sz. a. a katonai hatóságokkal közölt l. f. elhatározása szerint, a szabadságolt, és tartalékos katonáknak azon joguk, hogy szolgálatlételre önkényt jelentkezhettek, valamint hogy megbetegülésük esetében kórházakban a katonai javadalom rovására láttassanak el, megszűnt.

Ezen rendszabály, a birodalom másik felében is életbe van már léptetve, sőt a hadügyministerium a szabadságos, és tartalékos katonák ápolási költségei fejében, költségelőirányzatába mi összeget sem vett fel.

Miután pedig a honvédelmi m. k. ministeriumnak 1867. évi september 6-án 10675. sz. a. kelt rendeletével, a szabadságolt, és tartalékos katonák, a polgári hatóságok illetősége alá állítottak, következik: hogy azok betegségük alatt is, a polgári intézetekre nézve kiszabott elbánásban részesüljenek.

Mindezeknél fogva a m. k. honvédelmi ministeriumnak 1868. évi október 24-én 9187. sz. a. kelt körrendeletével értesítették az összes törvényhatóságok, hogy előforduló esetekben, a megbetegedett szabadságos, és tartalékkatonák ápolási, s gyógyköltségei, a kato-

nai javadalom részéről nem térítettnek meg, kivéve azon esetet, ha az illető egyén csak rövid szabadságra van bocsátva, és ha a szabadságosak vagy tartalékosak, a katonai törvénybe ütköző, s a katonai törvények szerint sujtandó büntényt, vagy vétséget követnek el, melyek miatt a katonai törvényszék vizsgálatának alávetve levén, a katonaság által élelmeztetnek is.

Felmerült azon kérdés alkalmából azonban, vajjon a kórházi gyógyköltések oly szabadságos, és tartalékos katonákért, kik vagy születésük helyénél fogva mint a magyar korona területéhez tartozók, vagy pedig, habár a Sz.-István koronájához tartozó országokban nem születtek is, de katonai- vagy polgári kórházakban általában, különösen pedig magyar- vagy erdélyországi katonai, vagy polgári kórházakba, még a most közlött körrendelet kibocsátása előtt vétettek fel, teljes kigyógyulásukig avagy elbocsáttatásukig, a katonai kincstár részéről térítendőké meg? a közös hadügyministerium akként intézkedett, hogy miután a fennemlitett szabadságos és tartalékos katonák ápoltságukra, s gyógyításukra nyert igényükre nézve, meg nem rövidíthetnek; a katonai vagy polgári kórházban kigyógyulásukig vagy elbocsáttatásukig, a katonai kincstár rovására ápolandók.

Miről a törvényhatóságok 1869. évi martius hó 20-án 5488. sz. a. kelt belügyministeri rendelettel értesítették.

19. Magánkórházakban ápoltság után felmerült tápdíjak megtérítése.

A létezett cs. kir. belügyministeriumnak 1857. évi május 29-én 13729. sz. a. kelt körrendeletében elv gyanánt megállapított, hogy oly egyének tápdíjai, kik magánjellegű, azaz köz-kórházi jelleggel fel nem ruházott kórházakban ápoltság, legyenek azok belhoni, örökös tartományi, vagy külföldi illetőségűek, (mely legutóbbiaknál azonban a tárgyalás csak a behajtás megkísértésére szorítkozik) azon esetre, ha a felszámított tápdíjak, az ápoltságtól, vagy azok első-ágbani fizetniköteles roko-

naitól vagyontalanság miatt. — más fizetni köteles egyénektől pedig, mint: mesteremberek, gazdáktól a szolgálati kötelék hiánya miatt — beszédhetők nem volnának, az ápoltak illetőségi községei által, a mennyiben erre képesek, térítendők meg.

Mínthogy azonban utóbbi időben gyakran merült fel azon eset, hogy a hazai törvényhatóságok, a magánkórházakban ápolt osztrák tartományokbeli egyének után felmerült tápdíjak megtérítése, sőt még az illetőségi községek részéről való beszédetése végett is, szabályellenesen az illető tartományok országos alapjának kezelésére alakult országos bizottságokhoz fordultak: 1868. évi július 2-kán 12690. sz. a. kelt m. kir. belügyministeri körrendelettel, a jövőre követendő eljárásra nevezve figyelmeztettek a törvényhatóságok, hogy az örökös tartományokbeli országos bizottságok, egyedül saját országos alapjaik kezelésére, s így csakis a nyilvános jellegű kórházakban ápolt szegények után felmerülő tápdíjak megtérítésére levén hivatva; a magán kórházak, vagy ápoldák ügyeinek elintézése, az említett országos bizottságok ügyköréhez nem tartozik, — miért is a magán kórházakban, vagy községi ápoldákban ellátott ügy magyarországi, valamint idegen illetőségű ápoltak tápdíjainak bevétele, illetőleg megtérítése végett, mindenkor közvetlenül az illetőségi községek keresendők meg; és pedig azon okból, mivel ezen költségek viselése, magánkórházakat nézőleg, a fennállott m. kir. helytartótanácsnak 1865. évi január 6-ról 93710/1864. sz. a. kiadott, s a törvényhozás e részben intézkedéséig folyton érvényben levő szabályrendelete értelmében, az ápoltak és rokonaik vagyontalansága esetében nem a közalapot terheli, hanem az illetőségi községekre háramlik, mely szabály Ő Felsége másik államterületén is érvényben áll.

Ha pedig a községekkel érintkezés eredményhez nem vezetne; akkor a magánkórházi- vagy ápoldai követelés érvényesítése végett, az illető járási hivatal, és szükség esetében a felsőbb közigazgatási hatóság közbenjárása igénybe veendő.

Azon esetben továbbá, ha valamely beteg nem községi kór-

házban, vagy ápodában, és nem is községi intézkedés folytán, valamely magán háznál gyógyíttatnék és ápoltatnék; akkor az ápoló fél a tápköltségek megtérítése végett hatósági közvetítésre igényt nem tarthat.

Magától értetik egyébként, hogy a nyilvános kórházi ápoltak tápdíjainak eddigi érvényesítési módja, jelen rendelet által változást nem szenved; mire nézve azonban megjegyzendő, hogy a városi, megyei- vagy járási gyógyintézetek, a mennyiben azok nyilvános közkórházi jelleggel kormányhatóságilag fel nem ruháztattak, mint ilyenek, még nem nyilvános kórházak, s így a tápdíjoknak közalapokból megtérítésére igényt nem tarthatnak, hanem szintén a kérdésben levő magángyógyintézetek sorába tartoznak.

20. Magyar alattvalóknak külföldi, a külföldi alattvalóknak magyarországi közkórházakban való ápoltatása s a költségeknek miképeni megtérítése.

Mint fennebb előadatott, a Magyarország és az örökös tartományok között 1814 óta fennállott kölcsönösség 1855. évi október végén eltöröltetett; a magyar korona alattvalóiért, ha a birodalom másik felében közkórházilag ápoltatnak, a magyar kincstár, szintűgy ha az osztrák tartományok valamelyikének alattvalója, egy magyarországi közkórházban ápoltatik, az illető tartomány országos alapja téríti meg a költségeket.

A külföld (idegen államok) irányában különböző az eljárás, mely részint államszerződvényeken, részint a kifejlett gyakorlaton alapszik.

A német szövetség több kormányai megbetegült alattvalóinak kölcsönös ápoltatása s a meghaltak eltemettetése iránt, Eisenachban 1853. július 11-kén kötöttek egy egyezményt, melyhez Ő Felsége, a maga államainak részéről is hozzá járult, s

melynek tartalma, mint az a fennállott cs. k. belügyministeriumnak 1854-ik évi január 5-én kelt rendeletével közöltetett a következő:

Az austriai császári kormány a Porosz-, Szászország, Hannovera, a hesseni választófejedelemség, hesseni nagyhercezség, Szász-Weimar, Meklenburg-Schwerin, Meklenburg-Strelitz, Oldenburg, Braunschweig, Szász-Meiningen, Szász-Altenburg, Szász-Coburg-Gotha, Anhalt-Dessau-Köthen, Anhalt-Bernberg, Schwarzburg-Rudolstadt, Schwarzburg-Sondershausen, Schaumburg-Lippe, Lippe, idősb és ifjabb ágbeli Reuss, továbbá Frankfurt és Brema szabad városok kormányai között a megbetegült állami alattvalók kölcsönös ápoltatása, és a meghaltak eltemettetése iránt, Eisenachban 1853. július 11-én kötött szerződvényhez, melyhez Würtemberg, Nassau, Waldeck kormánya, s Lübeck szabad város is csatlakoztak, — hasonlóképp hozzájárult, s ennél fogva az austriai birodalomra nézve 1854. január 1-től kezdve ezen szerződvény következő határozatai lépnek hatályba.

1. §. A szerződő felek mindegyike, kötelezi magát arról gondoskodni, hogy saját területén más államoknak oly segélyre szorult polgárai, kiknek gyógyításra és ápolásra van szükségök, ebben ugyanazon elvek szerint részesíttessenek, mint saját alattvalóik, mindaddig, míg az átvételre kötelezett államba való visszaszállíttatásuk, saját, vagy mások egészségére nézve, hátrány nélkül történhetik.

2. §. Az ez által (1. §.) vagy a temetkezés által okozott költség megtérítése, azon állami községtől, vagy azon államnak, melyhez a segélyre szorult tartozik, egyéb nyilvános pénztáraitól — nem követeltethetik.

3. §. Azon esetre, ha a segélyre szorult, vagy helyette más valaki, ki erre magánjogilag köteleztethetik, a költségeket megtéríteni képes, az irányában, az igények fönnmaradnak. A szerződő kormányok egymásnak kölcsönösen biztosítják azt is, hogy az illető hatóság fölszólítására, az országos törvények szerint, kitelhető segélyt nyujtandanak a végett, hogy azoknak, kik az említett költségeket viselték, e kiadások méltányos fölszámítás szerint megtéríttessenek.

4. §. Jelen szerződvény 1854. január 1-én lép hatályba.

Ugyanezen napon megszűnik azon egyezkedések hatálya, melyek eddig ugyanezen tárgyra nézve az egyes szerződő felek közt netán léteztek.

Jelen egyezmény tartalma, egyelőre három évi időszakra állapítatik meg. Ez azonban további három évről három évre, érvényesnek tekintendő a szerződő felek mindegyikére nézve, mely legfőlebb hat hóval az egyezmény érvényességének eltelte előtt, azt föl nem mondotta.

5. §. Mind azon német szövetségi államoknak, melyek jelen egyezmény létrehozatalába be nem folytak, a hozzá csatlakozás nyitva áll. Ezen csatlakozás, az egyezséget jóváhagyó, s a szerződő feleknek további értesítése végett átnyújtandó nyilatkozat által, eszközöltetik.

Némely svajcezi kantonokkal, mint Bern, Graubünden, Genf, Neuchatel, Schwyz, Tessin, Waadt és Zungal 1867-ben kötött egyezmény folytán, a vagyontalanok díjtalan ápoltatásának kölcsönös kötelezettsége áll fenn, és csakis az ápoltak, avagy azokért fizetni köteles rokonaik irányában lehet megtérítési követelést támasztani.

Ellenben Argau, Appenzell, (külső Rhoden,) Freiburg, Glarus, Gallen, Luzern, Schaffhausen, Solothurn, Thurgau, Unterwalden (erdő felett), Wallis, és Zürich svajcezi kantonoktól, ugyancsak az 1257. évben kölcsönösen adott nyilatkozatok alapján, az alattvalóik utáni ápolási költségek megtérítése igényeltethetik.

Angol- és franciaország irányában, sikerre való kilátással eddig csakis az elmekóróság, nem pedig egyéb betegek utáni tápdíjak megtérítésének követelése, juttathatott érvényre.

Belgium és Dánia irányában ily követelések kétséges eredménnyel; Éjszakamerika, Lengyelország, az egyházi állam, Görög-Török-Moldva, s Oláhország nem különben Szerbia irányában pedig, épen semmi eredményel sem juttathattak ily követelések érvényre.

Austria és Olaszország között, 1861. évi január 1-je óta a vagyontalan alattvalók díjtalan kölcsönös ápolta-

tására nézve tökéletes reciprocitás áll fenn, Velenze kivételével, melynek irányában, az ily költségek kölcsönös megtérítésének kötelezettsége áll érvényben.

Oroszország, Svédország, továbbá Appenzell (belső Rhoden), Basel (vidék Basel) (város), Unterwalden (erdő alatt), és Uri svajczi kantonok irányában, a gyógyköltségi követelések, tapasztalás szerint, sikerrel támasztathatnak.

Spanyolország, Portugalia, Holland, és Brasiiliára nézve végül, a megelőző esetek teljesen hiányoznak.

Előtüntetvén ekként azon viszonyokat, melyekben a betegápolási költségek behajtása iránt, szerződésileg, vagy a viszonyosság elvénél fogva, az idegen államokkal állunk, főlemlitendőnek tartom még, hogy ezen költségek behajtására fordított idő, s költségek rendszeren az elérteni kívánt eredménnyel kellő arányban nem állanak; miért is újabb időben, Ő Felsége mindkét államának kormányai között, tárgyalások indítottak meg, melyeknek czélja, a gyógyköltségek behajtására nézve bizonyos elveket megállapítani, s az ezen ügy iránti költséges levelezéseket, a legcsekélyebb mérvre szorítani; mi a tárgyalások fonalán, következők által lehetne elérhető :

I. Oly államoktól, melyek a betegápolási költségek kárpótlását tőlünk elvileg nem követelik, részünkről sem követeltessék ilyféle megtérítés.

II. Minden egyéb államoknak, legyenek azok bár velünk e részben szerződésileg megkötve vagy sem, nyilváníttassék ki, hogy tökéletes viszonyosság elismerése mellett, jövőre minden ápolási költségek követelésétől elállunk, kivéve azon eseteket, melyekben ezen költségek megtérítése, az ápolttól valószínűséggel, vagy pedig a fizetni köteles rokonok részéről bizonyos várható.

III. A jövőben még előforduló efféle felszólalásokra nézve, az érdekelt alattas hatóságok volnának utasítandók, hogy :

- a) az ápolási költségek megtérítése, csak az eredmény valószínű kilátása esetében, veendő tárgyalás alá ;
- b) csekély összegek megtérítése nem is követelendő, hanem azok a tartozási rovatból kitörleendő ;

- c) a megtérítési felszólalások nem egyenként, hanem együttesen, bizonyos időszakok szerint — legalább évnegyedenként — szerkesztve beterjesztendők;
- d) az illető levelezések — eltekintve kivételes esetektől — közvetlenül a külhoni cs. és kir. követségekhez intézendők.

IV. Az elmebetegek ápolási költségeire nézve azonban, tekintettel azoknak majdnem rendszeren tetemesebb voltokra, megfelelő kikötések lennének megkísérlendők.

Tekintve azonban, a földrajzi fekvésből eredő, ama sajtáságos viszonyt, melyben az Olaszkirályság irányában állunk, jelesül azt, hogy miután jelenleg a monarchiában, különösen Magyarországon, igen számos olasz alattvaló van mint munkás alkalmazva, kik megbetegülésük esetén ápoltatnak a kórházakban, s így az Olaszországgal a díjtalan ápoltatás iránt, megállapítandó reciprocitás, az osztrák-magyar érdekeknek megfelelő nem volna: a közös külügyminister, a florenzi követet oda utasította, miszerint az olasz k. kormányznak azon javaslatot tegye, hogy az 1861. évi január 1-től Austria és Olaszország között fennálló azon megállapodás, melynél fogva az egyik állam vagyontalan alattvalói, a másik állam kórházaiban díjtalanul ápoltatnak, megszüntetessék, s e helyett újabb szerződvény köttessék, mely a betegápolási költségek viszonylagos megtérítés kötelezettségén alapulna; mely intézkedés életbe léptetése az osztrák-magyar birodalomra nézve azért szükséges, mert itt a betegápolási ügy, nem mint birodalmi hanem mint az egyes országok ügye tárgyalatván: oda kell működni, hogy az egyes országok tulságos, és aránytalan terheltetése, lehetőleg megelőztessék.

A közös külügyministernek azon további kívánatára, hogy az illető ministeriumok között, a tápdíjaknak az egyes külországi államok irányában történendő behajtására nézve, elvileg kitűzött eljárás felől, a hatóságoknak már jelenleg is, a kellő oktatás nyujtassék: a cs. k. belügyminister, a lajthántúli tartományok főnökeihez intézett e részbeni utasítás másolatát azzal közlé, hogy a hatóságok kitanítása, Magyarországon is eszközöltessék.

Ezen utasítás főpontjai következők:

Olaszországgal szándékolt fennebbi megállapodás esetleges létrejöttéig, az Austria és Olaszhon között, 1861. évi január 1-től fogva az egyik állam vagyontalan alattvalóinak, a másik állam kórházaiban díjtalanul való ápolására nézve fennálló elv fenntartatik, s e részben a megtérítési igény, csakis az ápolotknak netáni fizetni köteles és képes rokonai irányában marad fenn.

Velenczét illetőleg a tervezett megállapodás létrejöttéig, az eddig követett ellátás marad érvényben, mely szerint az ápolási költségek megtérítése, az országos alapokból eszközöltettt.

Az ápolási költségek behajtása végetti meddő levelezések lehető korlátozása szempontjából, a magyar ministerium, a cs. k. belügyministerium, a horvát udv. Cancellária, és a közös külügyministerium által már közösen megállapított, s fennebbiekben közlött elvekhez képest a gyógyköltségek megtérítése körül jövőre következő eljárás követendő:

1. Észak-Amerika, Lengyelhon, az egyházi állam, Görög-Török-Moldva-Olahország, és Szerbia irányában, minthogy tőlünk gyógyköltségeket nem igényelnek, mi se támaszszunk ily igényt.

Hasonló eljárás követendő Perzsiával, minthogy ott valószínűleg, mint ez a keleti országokban szokásban van, az ápolás, megtérítési igények nélkül eszközöltetik.

2. Valamennyi német állam, valamennyi svajcezi Kanton, Nagybritannia, Franciaország *), Belgium, Dánia, Orosz-

*) Egy fölmerült eset alkalmából, melyben az örökös tartományok egyik kormányzója, a párisi cs. és k. nagykövetség közbenjárását a végett vette igénybe, hogy közönséges beteg francia alattvalóknak az osztrák közkórházakban teljesített ápolatásából fölmerült költségek megtéríttessenek: a nevezett nagykövet jelentése alapján a cs. és k. közös külügyministernek 1869. évi jun. 19-én 8938 sz. a. kelt közlése szerint, a francia kormány, a hozzá intézett e részbeni megkeresést, azon megjegyzéssel tagadta meg, hogy idegen nemzetiségű közönséges betegek, valamennyi francia kórházakban régóta díjtalanul gyógykezeltetnek, és ez intézetek a költségek megtérítését, csakis elmebeteg, lelenygyermek, és gyógyíthatlan betegekért követelik; minélfogva a magyar-osztrák birodalom részéről ily kölcsönös eljárás annál is inkább elvárható, minthogy a vagyontalan betegeknek nyilvános kórházakban díjtalan ápolatásának elve, a fennkijelölt három eset kivételével, mai napság, valamennyi e részben érdekelt nemzetek részéről, elfogadottnak látszik.

ország *) (Lengyelhon kivételével) Svéd, Spanyolhon, Portugalia, Holland, és Brazília irányában, jövőre minden közönséges (nem elmekóros) beteg utáni ápolási költségek behajtása fölhagyandó; azon esetek kivételével, midőn a fizetniköteles rokonok, a költségeket megtéríthetik.

Ha a beszédhetés sikertelensége gyanítható: akkor az e részbeni tárgyalás meg se indítandó.

Az elnebetegéskört fölmerült tápdíjak behajtására, továbbá a közönséges betegek csekélyebb összegű tápdíjai, úgyszintén a költségkimutatások időszakonkénti fölterjesztésére nézve, a fennebb közölt módon tétetik intézkedés).

Az olasz kormány azonban, a florenzi követ által tett javaslatot, mely szerint a Velenczére nézve a betegápolási költségek vi-

*) A sz. pétervári kormányközlöny, az orosz belügyminister részéről 1869. évi martius 27-én a megyei főnökökhez intézett következő körrendeletet tartalmazza:

A belügyministeriumhoz beérkezett tudósításokból kitünik, hogy különösen a birodalom szélein levő kormányzóságok területén létező kórházakban nagyszámú idegen vétetik fel díjtalanul.

Tekintve a kórházi fekhelyek korlátolt számát, melynél fogva a fölvétel gyakran maguktól az oroszoktól is megtagadtatik; tekintve továbbá azt, mikép a közápolás forrásai, jelenleg oly annyira elégtelenek, hogy a közkórházakban való díjtalan ápoltatás megszorítása iránt multhatlanul intézkedni kell; figyelemmel főleg azon körülményre, hogy nem tudni, van-e egyetlen egy idegen ország, hol az oroszok ingyen vétetnének föl ily közintézetekbe?

Jövőre nézve a közápolási intézetek kórházaiba való díjtalan fölvételre nézve, következő szabályok rendeltetnek el:

1. Midőn valamely külföldi kíván egyik vagy másik közkórházba fölvétetni, mindének előtt bizonyosságot kell szerezni a felől, vajjon az ápolási költségek fogják-e megtéríteni, vagy sem? s az első esetben az illető, a kórháznak legelőbb megürülendő fekhelyére bocsáttatik, ha netán valamely orosz, kárpotlás mellett fölvétetni nem kíván.

2. Midőn valamely idegen egyik vagy másik kórházba díjtalanul kíván fölvétetni, azon ország ügynökéhez kell fordulni, melyhez az illető, idegen nemzetiségénél fogva tartozik, s őt fölhívni, vállalná el illető honfitársa eltartását, s ha az ügynök a tápdíjak megtérítését lehetségesnek tartja, a fölvétetni kívánót, az első megürült helyre bocsáttatik, ha nincs orosz, ki fizetés mellett fölvétetni kívánna.

3. Ha bármi indokból az ügynök nem tartja lehetségesnek a jelentkeztetett saját országa terhére fölvétetni; akkor ez díjtalanul is fölvétetik a közkórházba, ha az intézetben üres hely van, melyre orosz nem jelentkezik, ki jogosítva lenne ugyanazon czimen fölvétetni.

szonlagos megtérítésének kötelezettsége, a többi olaszországi tartományokra is kiterjesztendő el nem fogadta, sőt azt óhajtatta, hogy ezen kölcsönös megterítési kötelezettség, még a hol eddig fennáll is, beszüntetessék, s e helyébe a díjtalan ápoltatás kölcsönös kötelezettsége fogadtassék el.

Erre nézve az 1864., 1865. és 1866. években az olaszkirályságbeli betegek után magyarországi kórházakban, úgyszintén magyar honi illetőségű betegek után, az olasz honi kórházakban felmerült ápolási költségek táblás kimutatása tájékozás czéljából, közöltetik :

21. K i m u -

azon betegápolási költségeknek, melyek olaszkirályságbeli magyarhoni illetőségű betegekért

Nevet- tesen	Ápottatott és pedig a magyar- honi közkegyházakban		Ezen költségekből a közkegyháznak megértettét, és pedig					
	egyén	ft kr	ft kr	ft kr				
Mint velencei tartományokban illetőséggel bíró								
Az ápolási költségek voltak								
mint lombardiai és szardíniai illetőségű								
Az ápolási költségek voltak								
Összesen	egyén	ft kr	ft kr	ft kr				
következő költségekkel								
Az olaszkirályság vagy a fennállott velencei helytartóság által								
A magyar országos alap által								
Ö s s z e s e n								
1864	30	394 16 11	197 94	41	592 55	544 60	47 95	592 55
1865	37	310 53 18	138 98 1/2	55	449 51 1/2	390 2 1/2	59 49	449 51 1/2
1866	31	160 14 19	265 15	32	425 29	286 5	139 24	425 29
éven	80	865 48 48	602 7 1/2	128	1467 35 1/2	1220 67 1/2	246 68	1467 35 1/2

egyének után meríttek fel, és azon költségeknek, melyek
országnyi kórházaknak fiztették.

Az 6vi átlag felát tesszen: és pedig		Magyarhoni illető-ségü beteg ápoltatott, és pedig				Az évi átlag tehát tesszen: és pedig	
A betegek számára nézve		A				A betegek számára nézve	
Az ezek utáni fizetendő tápdijakra nézve		Ö s s z e s e n				Az ezek után fizetett tápdijakra nézve	
		A felmerült költségek voltak					
		A magyar országos alap által fiztetett					
egyén		kórházban		egyén		egyén	
ft	kr.	ft	kr.	ft	kr.	ft	kr.
.	.	1	1	3	21	.	.
.	.	.	4	5	99	.	.
.	.	.	1	1	14	.	.
.	.	.	.	1	4	.	.
42	489	11	1	9	135	3	45
							4 1/2

Már ezen kimutatásból, bár az óta három évi időszak mult el, mely alatt, az olaszkirályságbeli egyének, még nagyobb számmal érkeznek ez országba, eléggé kitűnik, jelesül magyar betegekért Olaszországnak kifizetett, s viszont olaszokért az olasz kormány által megtérített kiadások közti aránytalanság, melynél fogva az ápolási költségek kölcsönös elnézése, vagy is a reciprocitás elvének felállítása mellett, Magyarország érdeke mindig szenvedni, s e sérelem idővel még fokozódni fog, ha a sz. István koronájához tartozó országok tényleg bekebeleztetvén, az Olaszországgal való érintkezési tér is, még tágulni fog.

E nézponthól kiindulva, a m. k. kormány, a közös külügyminister figyelmét arra irányozta, hogy az olasz kormány részéről az ápolási díjak kölcsönös elnézése iránt létesíttetni szándékolt reciprocitás, Magyarország tetemes megkárosításával járna; mert habár ezen elv, az europai államok nagyobb része irányában, részint kölcsönös szerződések s egyezmények, részint pedig az eddig kölcsönösen követett gyakorlatnál fogva fennáll is; mind a mellett Magyarország a többi europai államokhoz egész más viszonyban áll, mint a földrajzi tekintetben, ahhoz legközelebb fekvő Olaszkirálysághoz, mely országból jelenleg ezrenkint érkeznek napszámosok és munkások hazánkba, hol különféle építményeknél, vaspályai építkezéseknél, s egyéb vállalatoknál foglalkozást találnak, s így megbetegülésük esetén aránytalanul számosabb olasz ápoltatik a magyarországi kórházakban, mint magyar illetőségű beteg, olaszországi gyógyintézetekben.

Ha tehát az olasz kormány egyáltalán vonakodnék, a Velenzére nézve fennálló ápolási költség megtérítési kötelezettséget,

egész Olaszországra kiterjeszteni, akkor tartassék fenn legalább a jelenlegi status quo, melynél az igazságos és helyes elv, legalább Velenczéré nézve áll fenn.

22. A betegek közápoltatásának eszközei.

Azon eszközök közé, melyek által a betegek nyilvános ápoltatása teljesítettik, első sorban a kórházak, gyógyintézetek, és tébolydák tartoznak.

Ezen emlékirat szűk keretét messze túlhaladná, ha itt az országban létező valamennyi gyógyintézet, — melynek nagyobb része, az 5. §-ban névszerint annúgy is közöltetett — berendezésére, fekhelyére, fölszerelésére, kezelésére s. a. t. nézve elősoroltatnék; miért is. Magyar és Erdélyországnak csak azon kórházai, gyógyintézetei, s tébolydái fognak a következőkben előtűnttetetni, melyek nyilvános közintézeti jellegüknél fogva, hatósági közvetlen felügyelet alatt állanak, s mint ilyenek, a vagyontalan ápoltak után fölmerült, s beszédhetleneknek bizonyult gyógyköltségek megtérítésére, a közalapokból igényt tartva, a tetemes kiadásoknál fogva, melybe az országnak évenként kerülnek, a közérdeket leginkább fölkelteni képesek.

Fárasztó ismétlések elkerülése, s könnyebb áttekintet eszközölhetése céljából, erre azon alak mutatkozik legalkalmasabbnak, melynél a kórház avagy gyógyintézet létszáma, fölszerelése, berendezése, kezelése, törzsvagyona, tápdija, s. a. t. táblásan előtűntethetik.

Mihez képest a magyarországi közkórházak táblás kimutatása, alább közetkezik.

Egyedül az újabb időben létesült, két nagyobb szerű országos intézet — a pozsonyi országos közkórház és a budai lipótmezei országos tébolyda — leírása, külön czikknek tartatott fenn.

A.

Magyarországi

közkórházak.

23. A. M a g y a r o r s z á g i

Folyó szám	A közkórház neve	Megyei, vagy városi? mióta, s mily rendeletnél fogva közkórház?	b í r		Elmekórosak felvehetők-e, s hány?	Személyzet		
			Orvosi, sebészi osztály	Ágygyal		Orvosi-	Igazgatósi- vagy gondnoki-	Ápolói-
■. M e g y e i, é s m e g y e i f e l ü g y e t								
1	Arad	megyei közkórház, 1859. évi 3763. szám alatti ministeri rendelet folytán. ¹³⁰⁷⁹ / _{1859.} helytartósági szám.	orvosi- és sebészi osztályal.	120	csupán a közbiztonságra veszélyes 6 egyén. vétethetik föl ideiglenesen.	1 igazgató főorvos, és 1 másodorvos	Az intézeti igazgató főorvos, és a kórházi gondnok.	Egy főápoló, és 6 ápoló.
2	Gyöngyös	Hevesmegyei közkórház; 1859. évi augusztus hó 27-én 25405. számú helytart. rendelet folytán.	orvosi- és sebészi osztályal.	80. Ezek közül a belkórosok részére 45. A külkórosok részére 35.	Most készül 2 szoba.	Egy főorvos, és egy segédorvos.	A főorvos egyszersmind igazgató; vezeti úgy az orvoslást valamint az adminisztrációt; továbbá egy pénztárnok.	Hét irgalmas szül teljesíti az ápolást.

k ö z k ó r h á z a k.

Van-e saját gyógyszer- tára?	A gyógytár hány száz- töltit enged?	A kórház kezelése történik			Mióta áll fenn az intézet?	Az élelmezés mi- ként történik?	Tápdíjak kr.	Észrevételek.
		minő alappól	mennyire rugó	ki által?				
a l a t t l e v ő k ö z k ó r h á z a k.								
Nincs	25% száztöltit.	A betegek után járuló tápdíjak, a közalaplól	8600					
		Külföldiek után járuló tápdíjak által	600					
		A közkórház tulajdonát képező magánalapítványok kamataiból .	1700					
		Adományokból, és birságokból .	500					
		Az alapítványi tőkék Aradmegye főpénz- tára, a többi összegek pedig a kórházi gondnok által, a közkórházi bizottmány ellenőrzése mellett kezelteinek.						
		1835. évben mint aradmegyei kórház ala- pított, s 1839. évben lett közkórház.						
		Az élelmezés évenként előre kihirdetett nyilvános árlejtés utján adatik ki.					45	
Nincsen	50%	1 A közalaplól. 2. Saját alapítványaiból. 3. Évenkénti adakozásokból. 4. Fizetni képesek betegápolási díjaiból.		Saját választmánya által.	Fennáll 1838. év óta.	Házi kezelés által.	49	
		1. A közalaplól évenként 4-5000 fttal. 2. Saját alapítványi tőkéi 10,998 ft saját külön tőkéje 5324 ft. 3. Évenkénti aján- latokból 60 ft 39 kr. 4. Fizetőképese- k betegápolási díjaiból 5-600 ft.						

Folyó szám	A közkórház neve	Megyei, vagy városi? mióta, s mily rendeletnél fogva közkórház?	b í r		Elmekórosak felvehetőke s hány?	Személyzet		
			Orvosi sebé- szi osztály- lval	Ágyjal		Orvosi-	Igazgatási- vagy gondnoki-	Ápolói-
3	Kaposvár	Somogy megyei közkórház; 4564/1859 belügyministeri ren- delet folytán. 18473, 21539/1859 helytart. szám.	Orvosi- és sebészi osz- tálylval	100	5	1 első- és 1 másodorvos	Gondnok	2 férfi 1 nő
4	Miskólcz	Borsodmegyei közkórház; a budai helytartósági osztály 1857. évi 2949 szám alatt in- tézmenye folytán.	1 férfi s 1 női	100	A kórház 20 elmebete- get képes befogadni	1 igazgató- főorvos; 1 másod- orvos	Egy gondnok egy írnok	5

Van-e saját gyógyszer-kára?	A gyógytár hány százaléka?	A kórház kezelése történik		ki által?	Mióra áll fenn az intézet?	Az életmezés mi-ként történik?	Tápdíjak kr.	Eszközletek.	
		minő	menyire rugó						
Nincsen	20%	Saját tőkeiből, a közalapból; katonák gyógyítása után befolyó pénzekből, és magán fizetők illetekeiből.		22000 Ftal	A kórházi választmány felügyelete s ellenőrködése mellett, egy gondnok által.	1846. óta	Árlejés után vállalkozóknak bérbe adatik.	45	
Nincsen	20%	Az ápolási költségek megtérítése által; és pedig a) fizetni képesek által b) közalapból megtérítés által c) egyesek által adományozott 2518 Ft 44 1/2 krnyi tőke kamatából.		Évenként 12000—13000 Fttal.	Egy bizottmány, és a kórházi tisztviselők által.	1856	Előre közzétett nyilvános árlejés után, felsőbb jóváhagyás mellett, 3 évi időszakra szokott kiadatni.	46	

Folyó szám	A közkórház neve	Megyei, vagy városi? mióta, s mily rendeletnél fogva közkórház?	b í r		Elmekórosak felvehetőke s hány?	Személyzet		
			Orvosi sebé- szí osztály- lal	Ággyal		Orvosi-	Igazgatósi- vagy gondnoki-	Ápolói-
5	Nagyvárad	Biharmegyei közkórház; 1859 évi 3763 számú ministeri ren- delet szerint. 1807 ³ / ₁₈₅₉ helytar- tósági szám.	Orvosi- és sebészi osztály elkülönítve nincsen; a szemészi osztály Dr. Grosz Albert kezelése alatt, ennek saját házában van.	140	5 szoba	1 Főorvos, 1 másodorvos, 1 szemorvos	Egy igazgató főorvos; egy gondnok, egy segéd.	Ápolónő 5; ápoló 2; összesen 7.

Van-e saját gyógyszer- tára?	A gyógytár- hány százto- lit enged?	A kórház kezelése történi			Mióta áll fenn az intézet?	Az élelmezés mi- ként történik?	Tápóják kr.	Észrevételek.
		minő	mennyire rugó	ki által?				
		al ap b ó l						
N i n c s e n	10%	I. Saját tőkéje kamat- jaiból.			1806 óta	Árlejtés utján ada- tik ki — 3 évre 26 1/2% engedmény mellett — az a- dagok nagysága kormányilag van meghatározva	46	1783. az akkori megyei ren- dek mind az öt járásban célloztak kórházat létesíteni, — ajánlatok utján begyűlt pénzből házak vásároltattak, a közbejött viharos idők miatt a felszerelés elmaradt — ezek csillapultával a meg- vett házak eladattak, áruk tőkésítették. 1806-ban Bo- ronkay Gáspár háza 17000 ftért megvétetett, s ugyan ezen év június havában a felszerelt kórház 12 ágy- gyal meg is nyitattott; az ágyak száma növekedvén, később nyilvános kórházzá alakítottott, s azon idő óta a közalapról segélyeztetik.
		a) 6% tőke	35521 ft 63 kr	Kezeltetik a pénz- tár a megye fő- pénztárnoka által, ellenőrzi a kórházi választmány.				
		b) 5% államkötvény	8927 ft 50 kr					
		c) takarékpénztári tőke 5%	15663 ft 36 kr					
		d) 5% a tébolyda részére ki- zárólagosan	1050 ft 21 kr					
		e) a megyei nemesi pénztár- nál kérdés alatt kamat nél- kül	2802 ft 48 kr					
		f) csőd alatt a régi kormány- zatból	3646 ft —					
		II. A közalapról.						
		Ápolási díjak megtérítették:						
		a) 1867-ben	17334 ft 13 kr					
		b) 1868-ban	17420 ft 14 kr					
		III. Örökös tartományok részé- ről ápolási díjak megtérítése:						
		a) 1867-ben.	797 ft 10 kr					
b) 1868-ban	580 ft 95 kr							
IV. Kegyes adakozások.								

Folyó szám	A közkórház neve	Megyei, vagy városi? mióta, s mely rendeletnél fogva közkórház?	b í r		Elmekórosak felvehető- s hány?	Személyzet		
			Orvosi sebé- szí osztály- lyal	Ágygyal		Orvosi-	Igazgatósi, vagy gondnoki-	Ápolói-
6	Nyitra	Megyei közkórház; ^{9184/1859} belügyminist. rendelet foly- tán, ^{20728/1859} helytartósági szám.	Orvosi és sebészi osz- tálylyal.	60. szükség esetében, 90 is	9	1 segédkorvos 1 másodkorvos	Elsőkorvos egyszersmind kórházigaz- gató; 1 gondnok	6
7	Szegszárd (Ferencz közkórház)	Tolnamegyei közkórház; ^{4564/1859} szám alatt kelt ministe- riumi rendelet folytán, ^{18475/1859} helytartósági szám.	Orvosi- és sebészi osz- tálylyal; továbbá buja- kórosztálylyal mindkét nembeliek részére.	92	6	1	1 gondnok és 1 díjnok	7 szürke néne; to- vábbá 1 férfi és 1 nő a bujakórosz- tályoknál
8	Szék.-Fehérvár	Megyei közkórház; 1869. évi ápril hó 10-től, 4340. szám a. kelt magy. k. belügyminister. rendelet folytán.	1 orvosi- és 1 sebészi osztálylyal	30	2	2 fő- és al- orvos	gondnok	1 férfi 1 nő

Van-e saját gyógyszer- tára?	A gyógytár hány száz- toltit enged?	A kórház kezelése történik			Mióta áll fenn az intézet?	Az élelmezés mi- ként történik?	Tápdíjak kr.	Észrevételek
		m i n ő	mennyire rugó	ki által?				
		a l a p b ó l						
Nincs	10%	58000 ft kórházi alaptól; a szegény betegekért közalaptól; és a fizetőképesekekről befolyó tápdíjakból	11500 ftal	A megyei kórházi választmány által	1832 óta	Árlejtés útján bérbe adatik	43 $\frac{2}{3}$	
Nincs	Semmit	Megtérítendő tápdíjakból, az intézet alaptőkéjének kamataiból, és csekély adományból	Évenként 10—12 ezer forint összes kezelési költséggel	Egy külön választmány felügyelete alatt, a gondnok által	1794. év óta	Árlejtés útján vállalkozók által szállítva, saját konyha kezeléssel	38	Az intézet, keletkezésétől fogva 1854 évig jótékony kegyes adományokból tartott fenn.
Nincsen	50%	A megyei kórház alapítványi vagyonából	39351 ft 96 kr	A megye másod főorvosa által	1865. óta	Előre megállapított árszabás szerint a gondnok főzet, és élelmez; a fizetés, az adagok száma szerint történik	50	A kórház igazgatását egy kórházi bizottság teljesíti.

Folyó szám	A közkórház neve	Megyei, vagy városi? mióta, s mely rendeletnél fogva közkórház?	b i r		Elmekórosak felvehetők-e s hány?	Személyzet		
			Orvosi sebé- szí osztály- lyal	Ágygyal		Orvosi-	Igazgatási- vagy gondnoki-	Apolási-
9	Trencsén	Megyei közkórház; ^{3334/1859} sz. alatti ministeri rendelet foly- tán, ^{20723/1859} helytartósági szám.	2 orvosi-, 2 sebészi- és 2 elmekórosztálylyal	112	30	1 igazgató- főorvos; 1 másodorvos	1 gondnok	Hat- és pedig: 3 férfi-, és 3 női ápoló

III. V á r o s i, é s k ö z s é g i

10	Buda (Szt.-János)	Városi; 1869. évi január 1-től fogva közkórházi jelleggel föl- ruházottatott ^{20004/1868} sz. alatt belügyministerium	Orvosi-, sebészi, s szü- lészi osztály	Eddig 125 ágygyal; de fölszerelhető 200 ágyra	Szükség esetében 4, de csak észlelés végett	Két elsőd- és két má- sodorvos	Igazgató (v. főorvos személyében) és gondnok	Kilencz
11	Debreczen	Városi közkórház; ^{3763/1859} ministeri rendelet folytán, ^{13079/1859} helytartósági szám	Nincs ily osztályozás; hanem a betegek vegye- sen vannak elhelyezve 2 férfi, 2 nő szobában; 1 kis szoba pedig a hal- dóklók és nehéz szagúak részére	50	Két ily beteg részére, 2 kis szoba	1 főorvos, 2 alorvos	1 gondnok	4 ápoló

Van-e saját gyógyszer-tára?	A gyógytár hány százalót enged?	A kórház kezelése történik			Mióta áll fenn az intézet?	Az élelmezés miként történik?	Tápláljak kr.	Észrevételek.
		m i n ő	mennyire rugó	ki által?				
		a l a p b ó l						
Nincsen	20%	Nagyobb részt a hazai közalaphól	12000 ftal	Egy bizottmány felügyelete alatt, az igazgató főorvos és gondnok által	1748. óta	Nyilvános árlejtés utján bérbe adatik	35	
k ö z k ö r h á z a k.								
Nincsen, a gyógyszerek az irgalmas szerzet gyógszertárában rendeltetnek	50%	Kórházi alaphól és a házi pénztár járulékból	Az alap áll 32081 ft 32 kr tőkéből	A házi pénztári kezelők által	1700	Egyelőre az intézetben létező vendéglőből árlejtés utján		
Nincs. A városban levő gyógytárak szolgáltatják a szükségelt gyógszert 2, 2, évig felváltva	20%	A fenntartásra rendelt alap nincs. Az építendő kórházi tőke, ad évenként 1200 ftot; a többi a városi házi pénztár által fedeztetik	Az évi összes kiadás körülbelül 70000 ft	A városi tanács által	1831-ben keletkezett 1848-ban szélesbítettett	Árlejtés által adatik vállalkozóknak	40	

Folyó szám	A közkórház neve	Megyei. vagy városi? amióta, s mily rendeletnél fogva közkórház?	b í r		Elmekórosak felvehetőke- s hány?	Személyzet		
			Orvosi sebé- szi osztály- lyal	Ágygyal		Orvosi-	Igazgatási- vagy gondnok-	Ápolói-
12	Esztergom	Városi közkórház; a budai helytart. osztály ^{9495/1857} számú rendelete folytán	Férfi- s női osztály, melyben orvosi és sebészi esetek vegyest vétetnek fel	40	nem	1 főorvos 1 alorvos	Kórházi bizottság vezetése alatt, egy gondnok	Minden 10 betegre 1 ápolónő
13	Győr (Szt.-Háromságához)	Városi közkórház; ^{4564/1859} sz. a. ministeri rendelet folytán ^{18472, 21550/1859} helytartósági szám	Orvosi- és sebészi osztálylyal	12	Két kamara; valamely tébolydába elhelyezés idejéig	Egy kórházi rendelő orvos, és egy sebész	Kórházi vezetés alatt, és egy kórházi gondnok	1 főápoló 2 ápoló 2 ápolónő
14	Kassa (Szt.-Háromságához)	Városi közkórház; ^{6411/1859} sz. alatti ministeri rendelet folytán, ^{16616/1859} helytartósági szám	Orvosi- és sebészi osztálylyal	123	2	A városi főorvos és a városi sebész	1 gondnok és 1 felügyelő	2 ápoló 3 ápolónő

Van e saját gyógyszer- tára	A gyógytár hány száz- töltit enged?	A kórház kezelése történik			Mióta áll fenn az intézet	Az élelmezés mi- ként történik?	Tápdíjak kr.	Észrevételek.
		m i n ő	mennyire rugó	ki által?				
		a l a p b ó l						
Nincs, (hasonszenvi orvoslás)	A belsere- ket a főorvos ingyen, a külszerekből 20% enged- tetik el.	A kórháznak 4713 ft 40 kr tő- kéje utáni kamatok, és a befolyt tápdíjakból.	1868. év vé- géig készített számadás szerint, ösz- szesen a ka- matok és tápdíjakkal 2052 ft 44 kr.	Kórházi választ- mány által.	Mint nyilvános kórház 1857. év május 1-től, az előtt csekély városi gyógyintézet volt.	A gondnok által, adagokért meg- határozott díj mellett	39	
Nincs.	50%	Dr. Mulartz féle 22000 ftnyi kórházi alapból, mely egyes ha- gyományok által 37144 ft 64 kra szaporodott; továbbá házéből, és megtérített táp- díjakból.	Kamat 1831 f. házbér 571 „ megté- ritett tápdí- jak 6895 „ külön- féle 83 „ összes. 9380 ft	Az alapítványi pénztárnok, és el- lenőr.	1773. év óta.	A kórház saját konyhájából kato- nai élelmezés sze- rint	41	
Nincsen	25%	Alapítványokból, tápdíjakból és könyöradományokból.	39802 ft 6 kr alapítványi tőke után járó 6% ka- matokkal.	A kórház igazgató választmánya által.	1831. év óta.	1 kifőzőnő által	44	E közkórház helyiségében van a kassai orsz. szem- gyógyintézet is, 5 szobával és 20 ágygyal.

Folyó szám	A közkórház neve	Megyei, vagy városi? mióta, s mily rendeletnél fogva közkórház?	b í r		Elmekórosak felvehetők-e, s hány?	Személyzet		
			Orvosi, sebészi osztály-lyal	Ágygyal		Orvosi-	Igazgatási- vagy gondnoki-	Ápolói-
15	Pécs	Városi közkórház; ^{4581/1850} mi- nisteri rendelet folytán, hely- tartósági szám ^{18473/1850} .	Orvosi- és sebészi osz- tálylyal	60	Csak szükség esetében helybeliek, míg el nem helyeztetnek.	1 főorvos és 1 alorvos.	1 gondnok és 1 díjnok.	Tíz irgalmas néne, két ápoló, s 1 ápolónő
16	Pest (Szt.-Rokus)	Városi közkórház; a helytartó- sági osztálynak ^{9495/1857} sz. a. intézménye folytán.	5 orvosi-, 2 sebészi-, 1 szülészi- és 1 bőrbeteg osztálylyal, szemészeti-, fülészeti osztálylyal.	894	20 elmebeteg 9 kis szobában.	Igazgató, 7 főorvos, 7 alorvos, 7 segédorvos.	1 gondnok, 1 ellenőr, 3 írnök, 2 gyakornok, 4 díjnok (ideigl.)	53
17	Sopron	Városi közkórház; ^{4504/1850} sz. alatt ministeri rendelet folytán, ^{18473/1850} helytartósági szám.	Egy orvosi osztály . . . egy sebészi osztály . . . egy bűjakórosztály. . .	16 8 8 öszvesen 32	Nem	1 elsődorvos, (A városi főorvos) 1 másodorvos (A városi sebész)	1 gondnok	3

Van-e saját gyógyszer- tára	A gyógytár hány száz- toltit enged?	A kórház kezelése történik			Mióta áll fenn az in- tézet?	Az élelmezés mi- ként történik?	Tápláljak kr.	Észrevételek.
		m i n ő	mennyire rugó	ki által?				
		a l a p b ó l						
Nincs	Semmit	Egyházmegyei alapítvány 1050 ft. Takarékpénztár alapítványa 210 ft. Girk György pécsi püs- pök alapítványa 2100 ft. Keres- kedő testület 1050 ft.	57455 ft és 82 kr. o. é. tőkéből	A kórházigondnok által, a Tanács fel- ügyelete alatt.	12. év óta.	Az irgalmas nénék által, a kórházi- gondnok felügye- lete alatt	50	Jelenleg az intézet az ügy- nevezett krajczároskaszár- nyában van elhelyezve, mi- után a kórház építkezés alatt áll.
Nincs	50%	A tőke kamataiból és ápolási díjakból.	36492 ft 74 kr	Gondnoki hivatal által	1798. év óta.	Szerződésileg étnök által.	Jelen- leg 52	Azonkívül négy fiók kór- ház, összesen 280 ágygyal, elláttatnak 2 fizetéses, és két fizetés nélküli főorvos; négy alorvos, és négy se- gédorvos által: ápolók szá- ma összesen 23.
Nincsen	25%	A kórháznak külön alapja nincsen. Fenntartatik a vagyonos betegek részéről megtérítendő költségek által, vagyontalanoknál pedig a közalap által évenkénti 3000—4000 forint összeggel.			1856. év óta.	Vendéglő által.	53	

Folyó szám	A közkórház neve	Megyei, vagy városi? mióta, s mely rendeletnél fogva közkórház?	b í r		Elmekórosak felvehetők-e, s hány?	Személyzet		
			Orvosi, sebészi osztály-lyal	Ágygyal		Orvosi-	Igazgatói- vagy gondnoki-	Ápolói-
18	Szeged	Rókushoz címzett városi közkórház; a budai helyt. oszt. 1859. évi 25405 szám alatt kelt intézménye folytán.	Egy orvosi és egy sebészi	125	Rendesen felszerelt helyiséggel nem bír, de szükség esetében külön szobákban elhelyeztetnek.	1 orvostudor mint igazgató főorvos és 1 sebész.	Egy kórházi gondnok	6 női ápoló
19	Temesvár	Városi közkórház; 1874/1882. sz. alatt ministeri rendelet folytán; helyt. szám 12701/1890.	Orvosi-, sebészi- s bűntudományi osztályokkal, egy szülészeti szobával.	100	Közveszélyes, és helybeli gyógyíthatlan szegény elmebetegek.	Egy igazgató főorvos a városi főorvos személyében, egy másodorvos s alorvos.	Mint főfelügyelő egy városi tanácsnok, mint felügyelő egy városi képviselő; azonkívül a gondnok	12

Van-e saját gyógyszer-tára?	A gyógytár hány százalékot enged?	A kórház kezelése történik			Mióta áll fenn az intézet?	Az élelmezés miként történik?	Táplálék kr.	Észrevételek.
		ru i n ő	mennyire rugó	ki által?				
		a l a p b ó l						
Nincsen, hanem a Rókus külvárosi gyógyszerertárból rendeltetnek a gyógyszerek.	20%	A kórház saját tőkéjéből 27256 ft 51½ kr., mely 5. és 6% kamatra ki van adva; a megtérített gyógydíjakból; s a községi adó bizonyos részéből.	1868. évi költsége a kórháznak, tesz összesen 19165 ft 23 krt	Egy kórházi pénztárnok és ellenőr által	Ezen intézet 1810. évben elszegényedett, elnyomrodott aggok gyámoldája volt. 1838-ban már betegek is vétettek fel. 1857-ben az aggok részére külön árpolda állítatván fel, az intézet kórházza vált.	Közárlejtés útján adatik ki.	44 krtban felsőbbleg megállapítva, azonban a Dunagőzhajózási társulat, mivel a gyógyszereket maga szolgálatja ki, csak 38 krt fizet.	
Nincs.		Egy 1757. évben már a kórház fenntartására szánt, két emeletes 10000 ft értékű ház jövedelméből. Az ápolási díjakból, és 38000 tőkéből.	Évenkénti 17000 ftnyi kiadással.	A város által.	Mint polgári kórház 1726. óta	Az irgalmas szerzetnél szokásos étrend szerint.	52	Az intézetet, élelmezését, a gyógykezelést, és minden ellátást az irgalmas szerzet 52 krnyi fejenkénti díjért bérben tartja.

Fölemlítendőnek tartom még, hogy a magyarországi magán jellegű kórházak között van néhány, mely ezelőtt kórházi jelleggel volt fölruházva, s ettől 1863. évben megfosztatott; milyen az eperjesi kórház 30 ágygyal, és a nagyszombati 65 ágygyal; de néhány olyan is létezik, mely elég bő fekhelyiségénél fogva, alkalmas lenne arra, hogy közkórházi jelleggel fölruháztattassék, milyen a nagybecskereki kórház 50 ágygyal, és a székesfehérvári városi kórház, 80 ágygyal.

Ezen magánkórházak az államtól, csakis a vagyontalan bujasenyvesek után fölmerült tápdíjak megtérítését követelhetik.

Országos gyógyintézetek.

24. a) A pozsonyi országos közkórház.

A fennállott cs. k. ministerium, az országnak akkori politikai fölosztásához képest fennállott öt közigazgatási terület mindenikében, a kormányzék helyén, egy-egy nyilvános közkórházat szándékozáván létesíteni: ezen eszméjét, legelőbb is a pozsonyi közigazgatási területen, egy Pozsonyban épített kórházzal valósította.

Ezen kórház épült 1857-től 1860-ig, s a m. k. helytartótanács visszahelyeztetésekor, midőn az ország törvényes fölosztása is helyreállított, minden további rendeltetés nélkül, üresen állott; minélfogva 1862. évben az említett kormányzék, az ország főorvosát a helyszínére kiküldötte, hogy a szerzendő meggyőződés alapján, ezen épületnek eredeti, vagy más célra leendő használata iránt tegyen javaslatot.

A kérdéses épület, egészségi szempontból bármintemű közegészségi intézetre alkalmasnak találtatott; minthogy pedig a megváltozott közigazgatási viszonyok mellett is, Pozsonyban egy vidékbeli nagyobb szerű közkórház, azon okból mutatkozott szükségesnek, mivel nemesak az egész vidéken alkalmas ily gyógyintézet, melybe a betegek föltétlenül befogadtathattak volna, nem létezett, hanem Pozsony városában is, csak a lazarethum állott fenn, mely dicső emlékezetű Maria Theresia idejében, nem is kórháznak, hanem elaggott szegények menhelyének létesítettvén, az időközi kormány által rendeztetett be némileg kórháznak, ily állapotában azonban, a közegészségi kívánalmaknak egyáltalán meg nem felelt, azonkívül pedig ott egyéb közgyógyintézet nem létezett: ugyanazért egy orvosi-, sebészeti-, bujasenyvi-, hőrbántalmi-, szemészeti-, szülészeti- s tébolydai osztályokkal ellátandó, s közkórházi jelleggel fölrüházandó gyógyintézet létesítése, melynek fölszerelési költségei 50000 ftban számítottak, annyival is inkább javasoltatott, mert ezen épület eladásának kísérlete alkalmával, csupán 33500 ft ajánlatván, 5000 ftnyi évi részletfizetés mellett, az eladás 235926 ftnyi valódi veszteséggel eszközöltetett volna.

Az ezen intézet fenntartására megkívántató költségek, különféle forrásokból javasoltattak fedeztetni, és pedig:

- a) az országos alap azon összegéből, mely eddig a pozsonyi lazarethben ápolatott vagyontalan betegekért, mintegy tízezer ft erejéig évenként fizettetett;
- b) azon, körülbelül 10000 ftnyi összegből, mely addig a nagyszombati kórházban fizettetett, ugyanily betegekért az orsz. alapból;
- c) az elhelyezendő 56 elmebeteg utáni járandóságából, kik eddig az orsz. alap terhére, különféle intézetekben ápolattak;
- d) a tehetősebb betegek által fizetendő tápdíjakból;
- e) alkalmilag rendezendő sorshuzások, és tánczvigalmak utáni jövedelemből *).

1863. évi ápril 15-én 4883. sz. a. kelt udvari rendelettel megengedtetett, hogy a kérdéses épület egy a fennebbi kórosztályokkal ellátott orsz. közkórháznak felszereltesék; egyúttal az orvosi, tiszt- s ápolói személyzetnek alább következő létszáma is helybenhagyatván; a felszerelésre megkívántató összeg továbbá, az orsz. alapból előlegeztetni. a pozsonyi lazarethum. és a nagyszombati közkórház pedig, a pozsonyi orsz. közkórháznak tökéletes felszerelése után, mint olyan beszünttetetni, s eredeti rendeltetésére szorítottatni rendeltetett; megjegyeztetvén, hogy a szemészeti kórosztály akként létesítettet, hogy a pozsonyi orsz. szemgyógyintézet, mely eddig a városi lazarethben volt elhelyezve, az orsz. kórházba tétetett át.

Nem lehetvén szándékom, ezen orsz. gyógyintézetet itt tüzetesen leírni, csak is arra szorítkozom, hogy az. úgy belberendezésére, czélszerűségére, tisztaságára, valamint külsinjára s a betegek kényelmére nézve, valódi minta-intézetnek tekinthető, melyhez hasonló, Ő Felsége mindkét állama területén alig található.

Ezen intézet el van látva czélszerű fűtési, szellőztetési, fürdői,

*) E jövedelem, az önkényes adományozásokkal együtt, körülbelül 60000 ftnyi összegre rugott.

vizvezetési, ételföhhuzási készülletekkel; igen csinos, tágas és jól ápolt kortekkel, egy orgonával ellátott szép kápolnával, továbbá hullaházzal, mosodával, jégveremmel, s. a. t.

Előbb 250 betegre volt fölszerelve, de 1867. évben teljesen szereltetett föl, és pedig 352 ágyra.

Az 1868. és 1869. évi államköltségvetésben, a pozsonyi orsz. közkórház költségei, következőképen engedélyeztettek; és pedig:

1 igazgató	1200 ft
2 főorvos 800 fttal	1600 „
2 másodorvos 400 fttal	800 „
1 bába	300 „
1 gondnok	800 „
1 ellenőr	600 „
2 írnök	
1, 400\	
1, 300\	700 „
1 főápoló	250 „
10 betegápoló 200 fttal	2000 „
1 gépész	300 „
1 kapus	250 „
4 szolga 200 fttal	800 „
1 katholikus lelkész	100 „
1 protestans „	50 „
1 organista	30 „
11 betegápolónő 200 fttal	2200 „
egyéb kiadások	3250 „
Összesen	<hr/> 15230 ft.

Ezen országos közkórház táblás átnézete, és tervrajza tájékozás végett, itt közöltetik:

A kórház neve	B í r		Elmebetegek felvehető-k-e mennyi ?
	orvos-sebészi osztálylyal	ágy- gyal	
Magyar királyi országos közkör- ház Pozsonyban.	Öt osztály	376	Az épületnek földszinti ré- sze, elmebe- tegek számára különítettett el, melyben 60 elmebeteg el- helyezhető.
	I. belgyógyászati osztály	100	
	II. a) bújakór-, és bőrbetegosztály	89	
	II. b.) fegyencz	26	
	III. a.) sebészi	64	
	III. b) szülési	13	
	IV. szemészi	24	
	V. elmebeteg	60	
	Külön szobák	6	
	Összesen	382	

Ide be nem számítvák az ápoló személyzet által
elfoglalt ágyak.

Ezen öt osztály mindegyike, két alosztályra van
felosztva, férfi- és nő osztályra, melyekhez külön
főljárat vezet.

Orvosi személyzet.

1. igazgató. egyszersmiud az I. belgyógyászati és V. elmélet-
beteg-osztály főnöke. 1200 forint évi fizetés és szabad lakással.

Két elsőorvos 800 forint évi fizetéssel.

Három másodorvos 400 for. évi fizetés és szabad lakással.

Egy szülésznő 300 for. évi fizetés és szabad lakással.

A kórház neve	S z e m é l y- igazgatási, vagy gondnoki
Magyar királyi országos közkór- ház Pozsonyban.	<p>Egy gondnok 800 for. évi fizetés és szabad lakással.</p> <p>Egy ellenőr 600 for. évi fizetéssel.</p> <p>Egy I. őrnök 400 for. " "</p> <p>Egy II. " 300 for. " "</p> <p>Egy gépész 500 for. évi fizetés- és szabad lakással.</p>

z e t ápolói	Van-e saját gyógyszer-tára?	A gyógyszer-tár hány száztólit enged?
<p>Egy főápoló 250 for. évi fizetés, szabad lakás, és egész élelmezéssel.</p> <p>10 ápoló. és 11 ápolónő 200 for. évi fizetés, szabad lakás, és egész élelmezéssel.</p> <p>4 házi szolga 200 for. évi fizetés, szabad lakás, és egész élelmezéssel.</p> <p>egy kapus 259 for. évi fizetés, szabad lakás, és ruházattal.</p>	<p>nincs</p>	<p>33$\frac{1}{2}$%</p> <p>A magy. kir. Belügyministerium 1868 évi február 8-án 2206 sz. a. kelt rendeletével, a kórházi betegek gyógyszerkeli ellátása, Gerhauser Sándornak adatott át.</p>

A kórház fentartatik

A
kórház
neve

mily összeggel

Magyar királyi
országos közkór-
ház
Pozsonyban.

A fenálló számolási könyvek szerint.

1865 évben	26465 for. 02 kr.
1866 "	49105 for. 80 kr.
1867 "	62145 for. 81 kr.
1868 "	62872 for. 76 kr.

Múlt 1867. évben ezen országos kórház betegágyakkal egészen felszereltetett, mi által az évi ápolási költségek összege 62000—64000 fttal vétethetik irányadóul.

Megjegyeztetvén, hogy ezen országos intézetben évenként 3600 egész 4000 beteg ápolatik.

és kezeltetik

m e l y a l a p b ó l	k i á l t a l .
<p>Különös alapja nincs.</p> <p>A betegek után felmerült ápolási költségek megtérítése, a birodalom egyes országos alapjaiból történik ,</p> <p>és pedig :</p> <p>a hazai közalapról 44600 for.</p> <p>elmebetegekért 10200 „</p> <p>Ő Felsége másik állama területének egyes országos alapjaiból, 5000 „</p> <p>közvetlen befizetés, és magán fizetés által 4200 „</p> <hr/> <p>Összesen 64000 for.</p>	<p>A magy. kir. Belügyministeriumnak közvetlenül van alárendelve.</p>

A kórház neve	Mióta áll fenn az intézet ?	Az élelmezés hogy történik?
Magyar királyi országos közkórház Pozsonyban.	<p>Az intézet, a volt m. kir. Helytartótanács 1864 évi augusztushó 18-án kelt 66188 számú rendelvényével, 1864 évi october 28-án ideiglenesen léptetvén életbe, a magy. kir. Belügyministerium 1869 évi február 20-án kelt 2661 számú rendeletével, véglegesen megerősített. Ezen intézet építése, a volt pozsonyi cs. kir. helytartósági osztály által. 1865 évi martius hó 1-én 6382 sz. a kelt. s a fenállott bécsi cs. kir. Belügyministerium rendelete alapján kiadott intézvénye folytán. 1858 évben megkezdett. és még 1860 évben befejeztetett.</p>	<p>Az élelmezés árlejtés utján bérbe adatik. jelenleg Lenner János 1867 évi november 27-én 24076 számú m. kir. Belügyministeri rendelettel, három évre nyerte el az élelmezési jogot. az ételeknél 30% . a kenyénnél 10%, nyi levonás mellett, és pedig az élelmezési adagok, a katonai kórházakban fennálló szabályok szerint szolgáltatnak ki, mennyiségi és minőségi tekintetben.</p> <p>A külön betegek számára pedig, az ebbeli fennálló külön étrend szerint, szolgáltatnak ki az étadagok.</p>

Tápdíjak

A volt magy. kir. Helytartótanács 1864 évi augusztus 18-án 66188 sz. a. kelt intézvényével a közönséges betegek utáni tápdíj, naponta 48 krral. elmebetegek után 70 kr. külön betegek után 1 fl. 1 ft. 50 kr. és 2 fttal állapított meg.

J e g y z e t.

A fehérneműek mosása, napszámosnők által. a házban végeztetik, a mostanig fennálló mosóház helyett. egy gőzgéppel ellátott új mosóház építése okvetlenül szükséges.

Ezen intézet kórterméiben levő kályhák. különös fűtési rendszerrel (szellentyűvel) vannak ellátva. mi által a termek. zárt ablakoknál is mindég friss levegővel bírnak. Ezen fűtési rendszer takarékosági szempontból is előnyös. mert ez által az évenként engedélyezett 335 öl fából. 65 öl megtakarítatik.

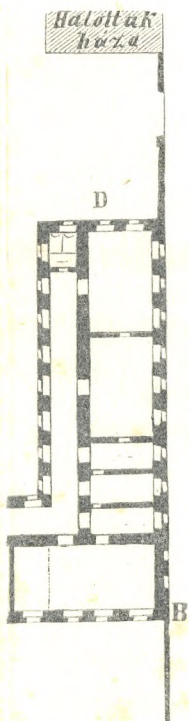
Az intézet továbbá gőzgéppel is bír. mely által az egész házban, a vízvezeték minden egyes kórteremben. ugyszintén a földszinti általában fürdő, s minden osztályon létező külön kádfürdő is elégséges meleg, és hideg vízzel láttatik el. egyszersmind a felhasznált víz, a nagy kertben létező szökőkútba vezetetik. és a kert öntözésére felhasználtatik.

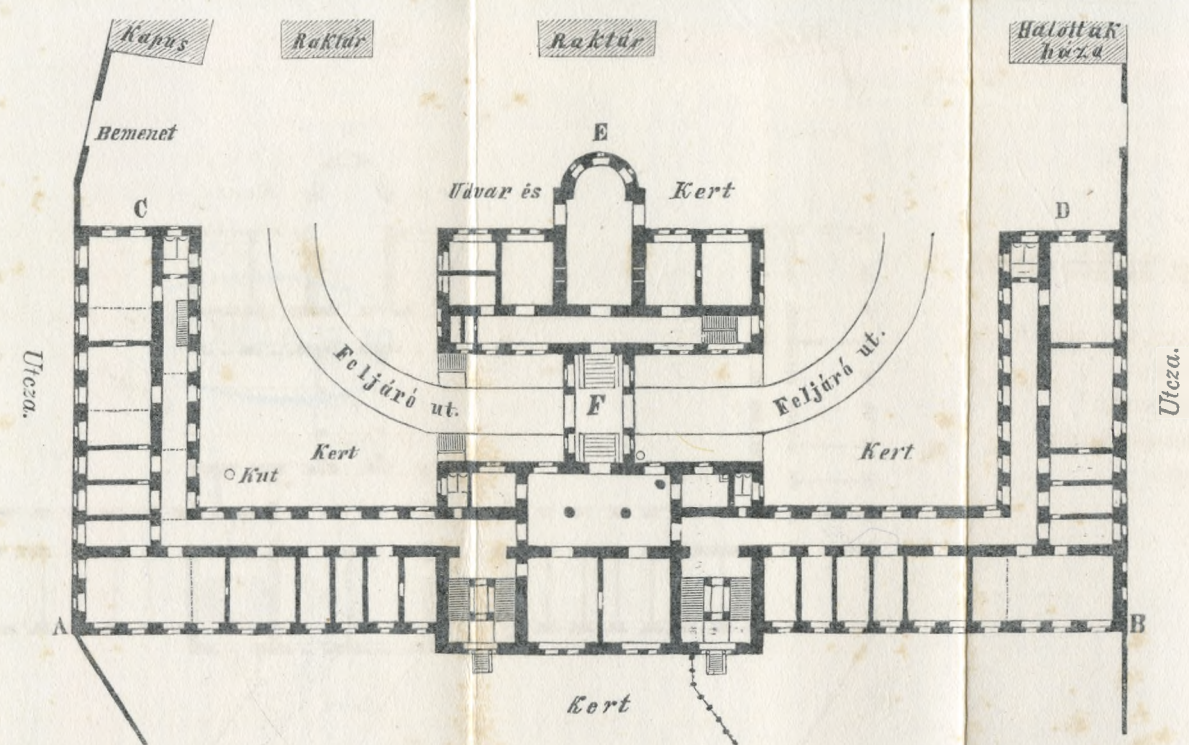
Ezen kívül a házi gépész számára, egy kovács-műhely állított fel, melyben a kisebb lakatos-munkák és kijavítások készülnek.

Végül bír az intézet egy bonezteremmel, s márvány-bonezasztallal a halotti kamarában.

A pozsonyi országos kórház alaprajzának magyarázata.

- A.—B.** A mulató kert felé néző főépület homlokrajza.
C. A főépület déli, | szárnya.
D. A főépület északi |
E. Középépület és kápolna.
F. Összeköttetés.





A POZSONYI ORSZÁGOS KÓRHÁZ ALAPRAJZA.

25. b) Budai lipótmezei országos tébolyda.

Habár egy emlékirat szűk keretét némileg túlhaladja, mégis szükségesnek tartom ezen, valóban királyi bőkezűséggel létesített, s az ország méltóságának teljes mérvben megfelelő intézet keletkezésének történetét, — annak közérdekénél fogva — rövid vázlatban előadni.

Az országos tébolyda létesítése iránti tárgyalások, még 1792. évben indítottak meg; már azon időben kimondatott, hogy az úgynevezett társas-alap (fundus confraternitatum:*) mely már ezelőtt is jótékony czélokra állott fenn, egy létesítendő országos tébolyda építésére fordíttassék; az ezen kívül még szükségelt pénzüsszeg pedig, közadakozás útján szereztessék.

A bekövetkezett franczia háboru által, ezen ügy befejezése elhalasztatott; azonban az országgyűlésileg újra szóba hozatván, az építési hely kijelölése, az építési tervek készítése, s a megkívántató költségek beszerzése iránt, a tárgyalások 1827-dik évig folytattattak.

Ezen időben az említett tárgyalások ismét fennakadván, 1836. évben néhai gróf Nádasdy váczai püspök, az általa megszerzett váczai Ludoviceum épületét, oly czélból ajándékozta az országnak, hogy ezen épület, egy tébolydai intézetté átalakíttassék.

Később ugyancsak gr. Nádasdy Ferencz mint kalocsai érsek, tébolydai czélokra végrendeletileg még 50,000 frtot p. p. hagyományozott, azon világos kikötés mellett azonban, hogy ezen hagyomány, a kalocsai főkáptalan által kezeltessék; kamatai pedig addig esatoltassanak a tőkéhez**), míg a tébolydai intézet t é n y l e g megnyittatni, és betegekkel benépesíttetni fog.

Nevezett épület még 1836. évben a fennállott m. k. kormányzék részéről az említett czélra átvétetvén, átalakítása és berendezésének foganatosítása végett, több külföldi tébolydának szakértők általi meg szemlélése rendeltetett el.

*) A társas-alap a József császár által feloszlatott kolostoroknál létezett alapítványokból származik.

**) Ezen tőke a kamatok által ekkoráig majdnem 113400 frtra szaporodott.

Az 1838. évi árvíz-veszély, a tébolyda létesítését ismét elhalasztotta, mígnem 1839. évben az e tárgyban munkálatok, és javalatok helybenhagyás végett legfelsőbb helyre terjesztettek.

Az 1843. évben leérkezett legfelsőbb rendelet szerint azonban, a kimutatott átalakítási s felszerelési költségek felette magasaknak találtatván, és hihetőleg azon okból, mert azon meggyőződéshez jöttünk, hogy a költséges átalakítás mellett, sem lenne ezen épület, az akkori kívánalmakhoz képest, a kitűzött czélnek tökéletesen megfelelő — az ez iránti javaslat el nem fogadtatott, és mindamellett, hogy a kérdéses épület körül már némi beruházások is történtek, a már megkezdett építések folytatása beszünttetett; megpendítettén egyszermind azon eszme is, vajjon nem volna-e czélszerűbb Vác helyett, Buda-Pest környékén ily tébolydát építtetni, a váci épületet pedig elárusítani? Az időközben kormányzóságra jutott, boldog emlékű István főherczeg indítványára, kinek mint előbbi csehországi helytartónak, alkalma volt a prágai hírneves tébolydát alaposan tanulmányozni, legfelsőbb helyen kimondatott, hogy a kérdéses intézetnek Vácson való létesítésével végleg fel kell hagyni, s ilyenek a főváros környékén, a prágai- s bécsi tébolydák mintájára való felállítását eszközölni.

De ezen tárgyalások a közbejött 1848. évi események miatt ismét véget nem értek; és csak

1852. évben, a midőn V. Ferdinánd király ő Felsőge, a koronázási ajánlatból 5000 frtot ajándékozott a tébolyda-építési alapnak, jött ezen ügy ismét tárgyalási folyamatba, mely azzal vette kezdetét, hogy Buda-Pest környékén, szakavatottak által 22 helyiség szemléltetett meg; és Buda városának ajánlata, mely szerint a lipótmezei telkek közül, 45 hold és 3% ölnyi területet 16,000 frtéért, e czélra átengedni hajlandónak nyilatkozott, fogadtatott el.

A bécsi cs. kir. belügyministerium főfontosságot a helynek tulajdonítván, melyen ezen épület létesítendő, annak megszemlélésére dr. Well ministeri tanácsos, dr. Riedl bécsi tébolydai igazgató, s dr. Hollán Adolf, az idő szerint a budai helytartóság egészségügyi előadójából összeállított bizottságot küldötte a helyszi-

nére, mely az említett helyiséget tökéletesen észszerűnek találta, de a földmozgalmi költségeknek lejjebbzállítását, és a telek szomszédságában levő némely részleteknek utólagos megvételét indítványozta.

Ezen tárgyalások folyama alatt, az orsz. építési igazgatóság által elkészített építési terv, legfelsőbb helyen el nem fogadtatott, hanem ily tervnek dr. Riedl bécsi tébolydai igazgató programja szerinti elkészítésére, pályázat hirdettetett.

Ezen időben, a tébolyda telkén reménylhető vizmennység kitudhatása végett, furatások történtek, melyek kedvező eredményt mutattak.

1857. évben Ő es. és apost. kir. Felsége magyarországbani körútja alkalmával, a tébolydai alap felsegélésére, a budai kir. várpalota építési alapjából, 300,000 pfrtot méltóztatott legkegyelmesebben engedélyezni.

Fennebb érintett bizottság javalata folytán, több szomszédtól még 24 hold és 1350 □ ölnyi térség szereztetett meg; minek folytán a tébolydai telek területe, jelenleg összesen 69 hold 1353½ ölnyi térséget képez. (Holdját 1600 □ öllel számítva)

A kihirdetett pályázat folytán beérkezett építési tervek közül, egyik sem találtatott elfogadhatónak, részint mivel a 800 beteg elfogadására készített tervek, időközben 500 betegre rendeltettek leszállíttatni, részint pedig mivel azok a helyi viszonyoknak nem feleltek meg.

A tervek átadomításával Zettel Lajos építészeti tanácsnok bizatott meg. — Az építési költségek 1.155,000 frttal számíttatván, a munka, ajánlközási úton adatott ki, s annak tökéletes befejezésére 4 évi határidő szabatott meg.

A beérkezett ajánlatok az építési alapra nézve felette kedvezők voltak, minthogy az előirányzott összegeknél 10—35% olesőbb ajánlatok tétettek.

Az építés 1860. évi martius 20-án vette kezdetét, minek folytán a társas-alap magánosoknál kinlevő követeléseinek behajtása iránt, a kellő intézkedések megtétettek.

A tartozásban levő pénzeknek beszedetése, részint az akkor még fennállott moratorium által, részint pedig mivel ezen összegek némi részben földtehermentesítési kötvényekkel fizettetek vissza, sok akadálylyal, sőt némi veszteséggel is járt.

De az építkezés csupán egy évig tartott, mert 1861. évben visszaállítatván a m. k. helyt. tanács, az mindenek előtt a helyiséget Korizmiés László helyt. tanácsi tanácsos elnöklete alatt egybehívott szakértők által megvizsgáltatta; mely alkalommal tapasztaltatván, mikép az építési anyagok minősége meg nem felelő, sőt maga az építés is, felette hiányos; az építési vállalkozó Mayer pedig, vállalatának kivitelére kellő pénzkészlettel nem bír; a munka folytatása, nevezett tanácsos jelentése folytán további intézkedésig ismét beszünttetett.

Ezen körülményeknek legfelsőbb helyre történt feljelentése, s az ezen intézkedés ellen nevezett Mayer vállalkozó részéről benyújtott felfolyamodvány folytán, legfelsőbb helyről azon utasítás érkezett le, miszerint ezen ügy ujjolag, és pedig Mayer részéről is kinevezendő szakértők közbejöttével vizsgáltsék meg, egyszerűmind pedig Mayernek még hátralékos követelése, ugyszintén a munka felfüggesztéséből származott kára iránt is, jelentés tétessék.

A m. k. helyt. tanács eme jelentése következtében, Mayernek hátralékos összes követelése, legfelsőbb helyütt 125,000 forintban állapíttatván meg, ezen összeg neki, illetőleg hitelezőinek, Buda város törvényszéke utján ki is fizettetett; a vele kötött építési szerződés pedig felbontatott.

Ezen végkielégítési összegben azon 84,000 forint is foglaltatik, melylyel a teljesített földmozgalmi munkálatokért, Mayernek maga idejében kelletténél kevesebb szolgáltatott ki. Mayer vállalkozó a tébolyda építésénél, a következő munkálatokat teljesítette:

- a) elkészítette az egész épület alapzatát,
- b) a kertész és kapus lakokat, ugyszintén
- c) a jobboldali gazdasági épületet tökéletesen felépítette.

Azon időben a társas-, és tébolyda-építési alapok vagyoni állapota következő volt:

I. tőkékben:

a) magánosoknál	228,211	frt	—	kr,
b) a budai takarékpénztárban	211,762	..	—	..
c) gmnüdeni sóbánya kötvényekben	19,950	„	—	„
d) földtehermentesítési ..	210,277	„	—	„
	<u>670,200</u>	frt	—	kr.

II. készpénzben a társas

alapban	2,314	frt	36½	kr.
tébodyda - építési alap	6,313	frt	69	kr,
			8,628	frt 5½kr.

III. Ő csász. és ap. kir. Felségének adománya

315,000

frt — kr,

IV. Kamatok és egyéb bevételekben

79,498

frt 25½kr,

1.073,326 frt 31 kr,

ezen összegből kiadatott:

a) az építési telek megszerzésére	40,703	frt	30	kr,
b) az akkoraig felmerült építési költségekre	135,606	frt	8	kr.
c) felügyeleti	8,188	frt	87½	kr,
			184,498	frt 25½ kr,
fenmaradt	888,828	frt	5½	kr.

Ekkor ezen építési ügy közvetlen igazgatását s vezetését, a fennállott m. k. helyt. tanács vette át; s minthogy az időközi cs. kir. kormánytól a főterven kívül, sem építési program, sem pedig részletes tervek, és költségvetések vissza nem maradtak, ezeknek készítésével az országos építési igazgatóságot bizta meg.

A tervek és költségvetések készítése, s legfelsőbb helyben hagyása annyi időt vett igénybe, hogy a kőműves, és földmozgalmi munkákra nézve kihirdetett ajánlkozási tárgyalások folytán, Zitterbarth Mátyással mint legjutányosabb vállalkozóval létrehozandó szerződés, csak 1863. évi május 8-án köttethetett meg, azon határozott feltétel mellett, hogy az egész épület 3 $\frac{1}{2}$ év múlva, vagyis 1866. évi október végéig tökéletesen készen legyen.

Zitterbarth Mátyás 1864. év végével csőd alá kerülvén, szerződését a m. k. helyt. tanács beleegyezésével, Drasche Henriknek engedte át, mind azon jogokkal és kötelezettségekkel, melyekkel ugyanannak tartalma értelmében, maga birt.

Az építés 1868-ban tökéletesen befejeztetvén, az intézet felszerelése vétetett foganatba, s pedig egyelőre 300 ágyra; azonban 500 elmebeteg befogadására, elégséges helyiséggel van ellátva.

Ezen intézetbe — mely 1868. évi december 6-án adatott át kitűzött áldásdús czéljának — legelőbb is a bécsi, s ybbsi országos tébolydában, úgyszintén az irgalmas szerzet budai tébolydájában, a magyarországi közalapok rovására ápolt elmekórosak szállítottak át, további ápoltatás, és gyógyittatás végett; ezeken túl a még elhelyezetlen többi elmekóros fog, a helyiség térfogatához képest befogadtatni.

Ezen országos tébolydára nézve általában azon vezérely van felállítva, hogy az mindenek előtt gyógy- és némi tekintetben tanintézet is legyen, a mennyiben ott, az orvosnövendékeknek alkalom nyujtathatik, magukat az elmegyógyászat terén, gyakorlatilag kiképezni.

A gyógyithatlan elmekórosak elhelyeztetése ellenben azon közkórházakban történik, melyek elmebetegék befogadására szolgáló helyiségekkel vannak ellátva; milyen első sorban a pozsonyi orsz. közkórház, mely 60 ily szerencsétlen befogadására alkalmas.

Az országos tébolyda a fenn kitett számú elmekórosak befogadására szükséges helyiségeken, továbbá a hivatalnokok és cselédség lakásain kívül, el van látva gazdasági épületekkel, dolgozó

termekkel, konyhakkal, kamarákkal, fürdő szobákkal, kápolnával, imaházzal, halottas épülettel, és nagyszerű kertekkel.

El van látva ezenfelül vízvezetéssel, vízmedencékkel és szeszvilágító készlettel; mely utóbbi a budai légszesz-készítő társulat ügynökségével kötött szerződés által, 25 évre van jutányosan biztosítva.

Az intézet — melynek teljes, azaz egész 500 betegre terjedő felszerelése iránt, a tárgyalások már folyamatban vannak — akként van berendezve, hogy az elmekórosak okszerű gyógyítása, a tudomány mindenkori vívmányaihoz képest, minden önkényes korlátozó eszköz teljes kizárásával eszközöltessék; mire nézve, nem csupán az orvosi gyógyszerelés, és gyógykezelés alkalmaztatik, hanem mindazon tényezők vétetnek használatba, melyek ezen szerencsétlenek elmeállapotára nézve gyógyhatályos, és üdvös befolyással lehetnek, milyenek a betegek czélszerű foglalkódtatása, tanítása; továbbá testi gyakorlatok, zene s. a. t.

E czél- és okszerű berendezés, mely a betegek mielőbbi gyógyíthatására, s azoknak szerencsétlen állapotukhoz képest, minden lehető kényelemmel való ellátására van irányozva, az országos tébolydát, méltán az osztrák-magyar birodalom elsőrendű gyógyintézetévé emeli.

Az építésnek a fennállott m. kir. helyt. tanács ideje alatti folytatására, a cs. k. kormánytól mint fentebb említve volt, fennmaradt

888,828 frt 5½ kr,

ehez járul az országos alapból 1862. évtől

1867. évig összesen engedélyezett,

továbbá a kamatok s egyéb adakozások és

hagyományokból befolyt összegek . . . 575,000 frt — kr,

ezen összegből, az imént említett idő alatt,

1868. évig kiadatott . . . 1.500,000 frt — kr,

kivántatott még a hátralékos munkák kifizetésére, és a visszatartott felülvizsgá-

lati részlet kiadására körülbelül . . . 200,000 frt — kr,

az intézet belfelszerelésére pedig . . . 80,000 frt — kr.

Ezen két utóbbi tétel kifizetésére, volt még a társas, és építési alaphban:

Az 1868. évi július 4-ről készített kimutatás szerint.

a) magánosoknál kinlevő tartozásokban	7.849 frt 89½ kr.
mely összegben Fiume város kötvénye 3150 frttal foglaltatik; ezen összegre a horvátországi tébolydai alap tart igényt. — A többi tartozások kétségesek, minthogy az illető adósok csőd alá kerültek.	
b) földtehermentesítési kötvényekben	82,610 frt — kr.
	2,800 frt — kr.
	85,410 frt — kr.
c) államkötvényekben	129,308 frt 20½ kr.
d) készpénzben	155 frt 22½ kr.
	<u>33,799 frt 90½ kr.</u>
	33,955 frt 13 kr.
összesen	<u>256,523 frt 23 kr.</u>

Végül megjegyeztetik, hogy jelenleg az épület műbiralmi felülvizsgálata tekintetéből megkívántató bizottmányi tárgyalások vannak folyamatban; mely tárgyalásokból kiderül, hogy az országos tébolyda építészeti alapja következőképen alakult; és pedig:

1) a várapalota építési alapból	315,000 frt — kr.
2) a társas-alapból ide fordított	705,696 frt 15 kr.
3) az országos adópótlékból	575,000 frt — kr.
4) a belügyi tárczából	150,000 frt — kr.
5) vegyes bevételekből	19,515 frt 34 kr.
összesen	<u>1.765,211 frt 49 kr.</u>

Gr. Nádasdy érsek kamatozó alapítványa pedig, mely egyébiránt az építkezésre nem fordítható, az 1868. évi zárszámadás szerint, azon évben, következő állapotban volt:

a) készpénzben	17,563 frt 2 kr.
b) kötelezvényekben	95,821 frt — kr.
s így összesen	<u>113,384 frt 2 kr.</u>

A b) alatti tétel áll:

magán kötelezvényekből	82,717 frt — kr.
nemzeti kölesön kötelezvényekből	13,104 frt — kr erejéig,
	<u>95,821 frt — kr.</u>

Az építési, s időközi kezelési-, s igazgatási (Regie) költség
1869. évi martius elejéig 1.670,702 frt 71½ kr.

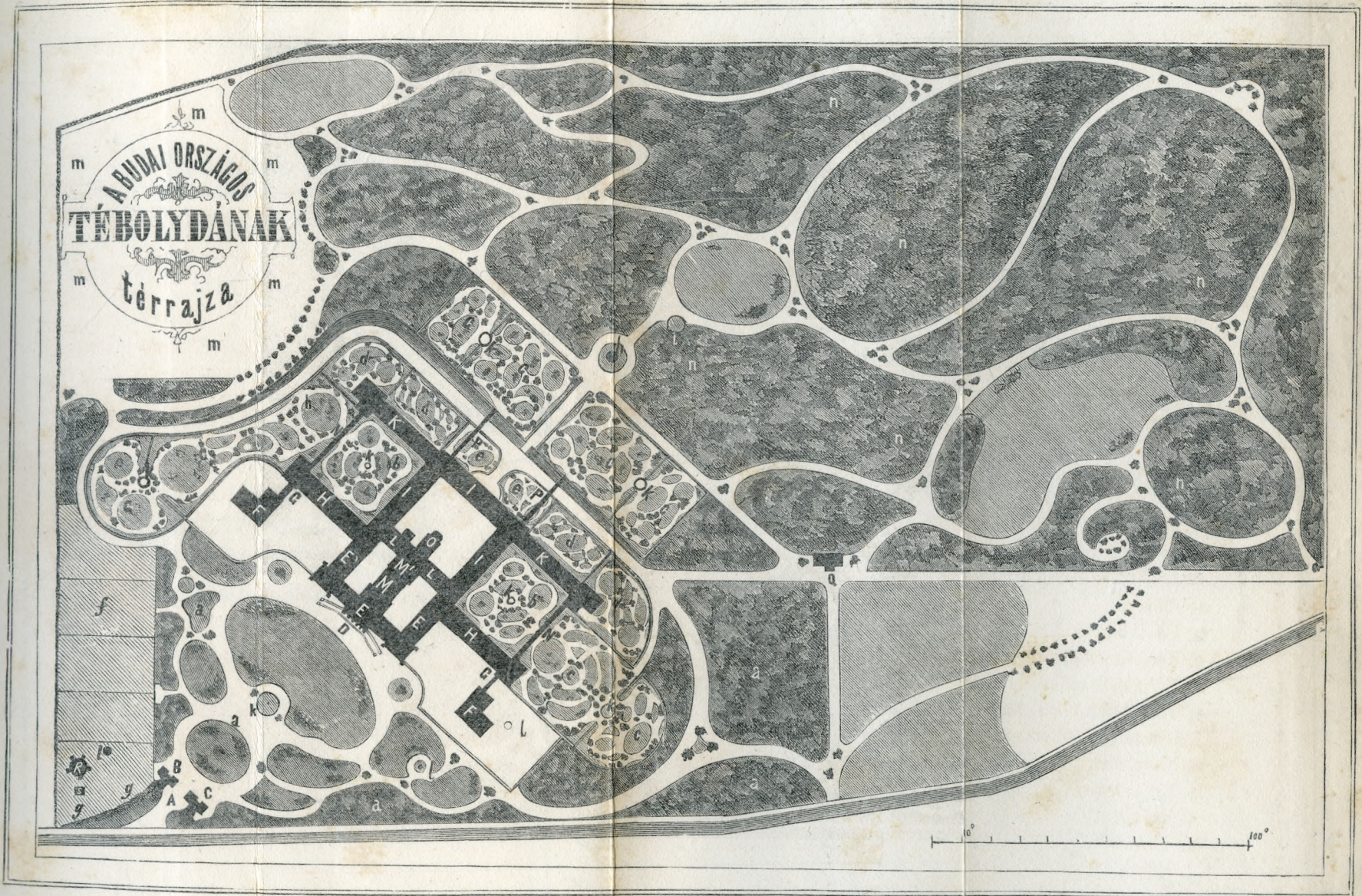
Az intézet létszámát és kezelését előtűntető rovatos kimutatás,
továbbá az intézet homloknézetét, térrajzát, és alaptervezeteit elő-
tűntető ábrák folytatva közöltetnek.

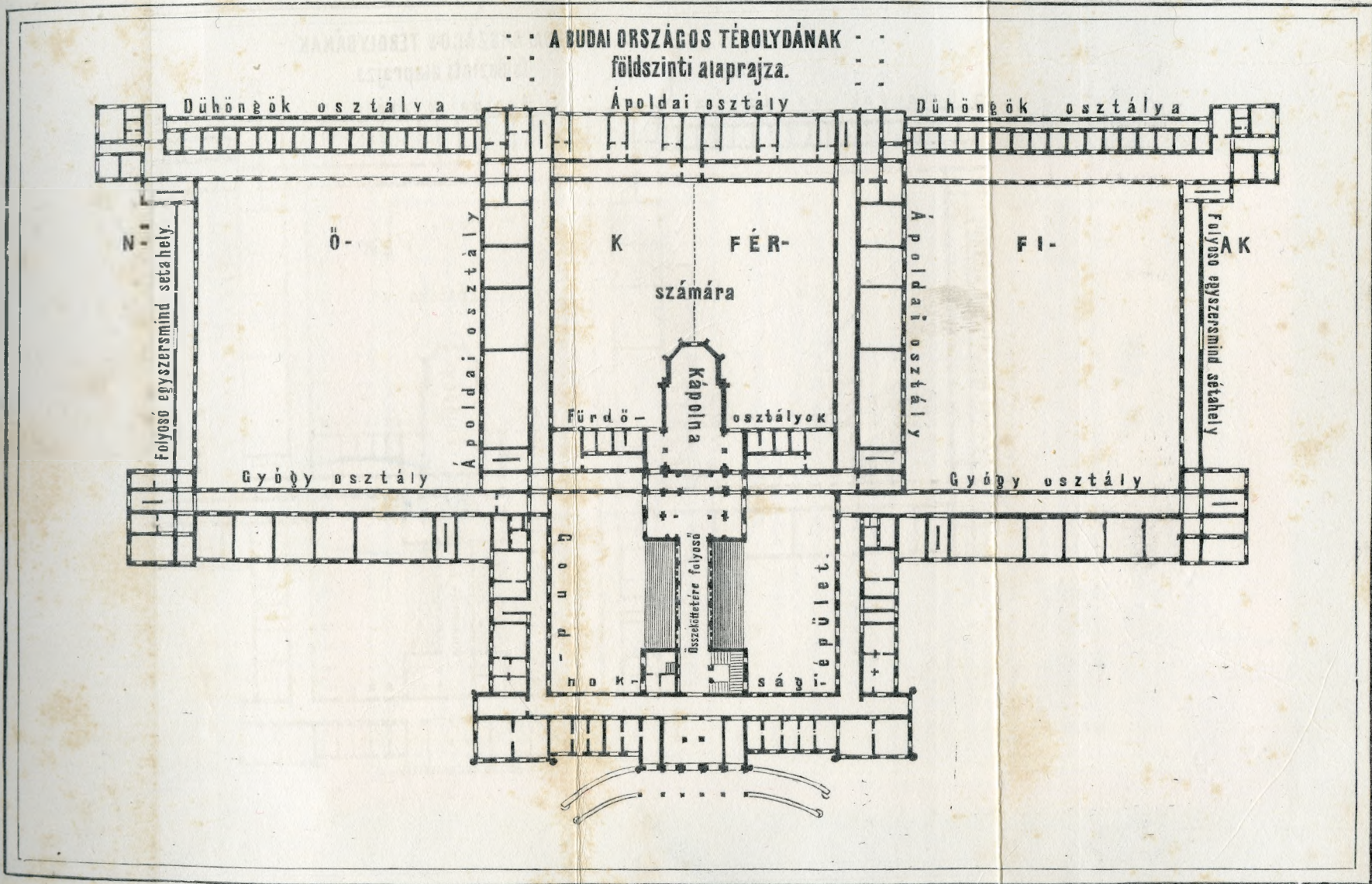
Folyó szám	B í r			Dühöngők szá- mára szolgáló szobák száma	S z e m é l y z e t			Van-e sa- ját gyógy- szertára?
	Férfi	Nő	Ágygyal		Orvosi	Igazgatási vagy gondnoki	Ápolók	
	Osztálylyal							
I.	4	4	Jelenleg 360; ha az egész inté- zet felsze- relve leend 500	64	1 igazgató 2 elsődor- vos 4 másod- orvos	1 gondnok 1 ellenőr 1 hivatali segéd 1 irodatiszt és a szük- séglethez képest dijnokok	30	Van házi gyógy- szertára, de azon- kívül egyes ren- delések Buda fővá- ros egyes gyógy- szertárai- ból
II.	egy külön osz- tálylyal, cse- ndes közönsé- ges elmebetegek számára ;							
III.	egy külön osz- tálylyal, tisztá- talan és nyug- talan elmebe- tegek számára ;							
IV.	egy külön osz- tálylyal, dühön- gő elmebetegek számára.							

A gyógytár hány száz- tólit enged?	Az orsz. tóbolyda fenntartatik és kezeltetik			Mióta áll fenn az intézet?	Az élelme- zés miként történik?	Tápdijak osztályok szerint
	Mily alapról	Mily összeggel	Ki által?			
Még külö- nösen meg- állapítva nincs	Részint sa- ját alap- jából, ré- szint or- szággyüle- sileg en- gedélye- zett össze- gekből, részint pe- dig a be- tegek által megtéri- tett ápolási költségek- ből	Mivel az intézet még csak 7 hónap óta áll fenn: ezen összeg je- lenleg meg nem álla- pítható	Az intézet kezeltetik a tóboly- dai igaz- gatóság által, a m. k. belügy- ministe- rium fel- ügyelete alatt	1868. évi december 6-ka óta vételnek fel elme- betegek	Nyilvános árlejtés következ- tében, szerződési- leg köte- lezett élel- mező által	I. ápolási osztály 5 forint ; II. ápolási osztály 1 frt 50 kr ; III. ápo- lási osz- tály na- pontai 70 krral

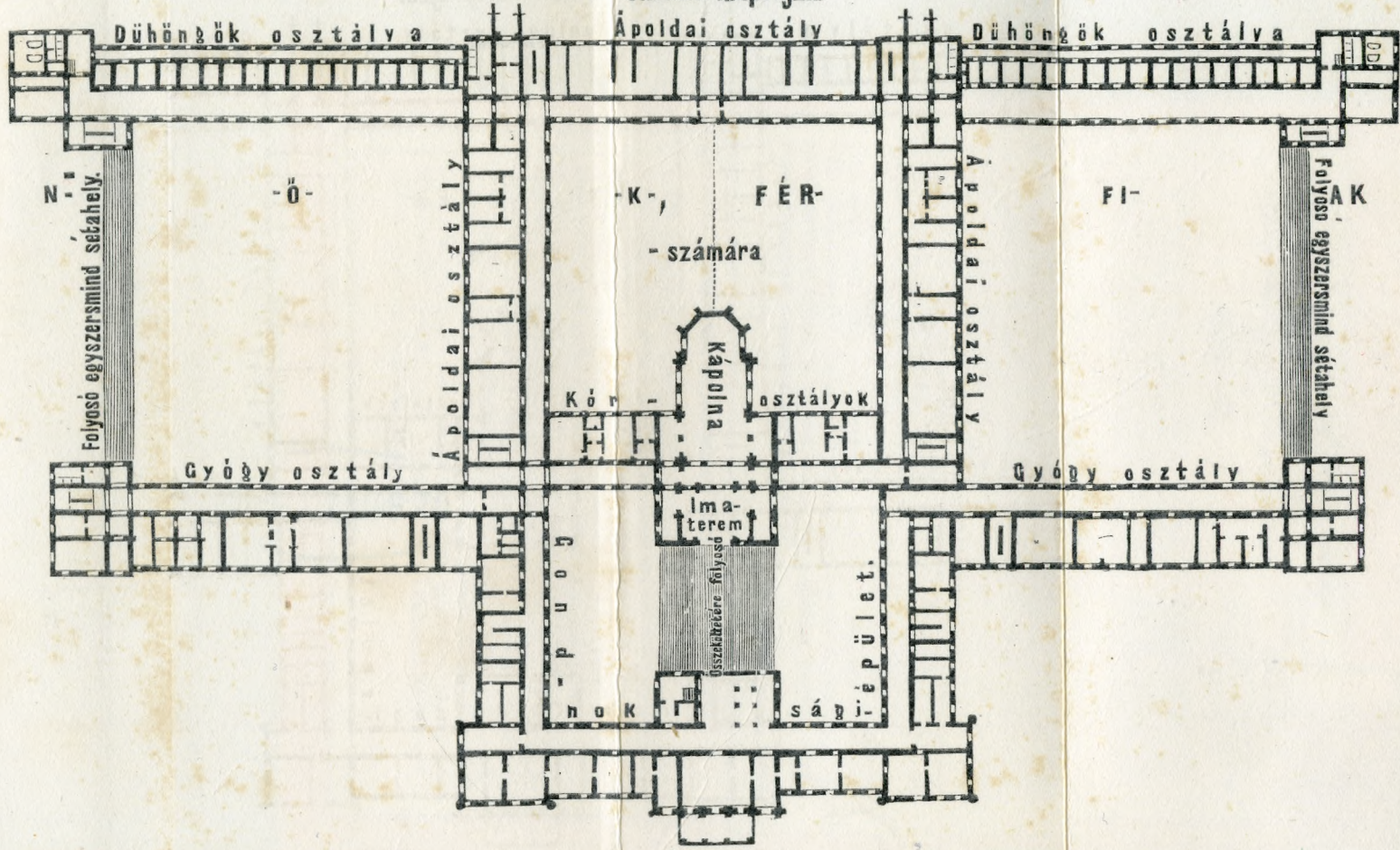
Az orsz. tőbolyda tőrrajzának magyarázata:

- A.** Főkapu, s bemenetek.
- B.** Kertészlak.
- C.** Kapuslak.
- D.** Főbemenet.
- E.** Gondnoksági épület.
- F.** Gazdasági épület.
- G.** Összeköttetési folyosó.
- H.** Kórosztályok.
- I.** Ápoldai osztályok.
- K.** Dühöngők osztályai.
- L.** Fürdő- s kórosztályok.
- M.** Összeköttetési épület.
- M'** Kápolna előcsarnoka; fölőtte az imaterem.
- N.** Sétapályák, egyszersmind összeköttetési folyosók.
- O.** Kápolna.
- P.** Útvezetékek, egyszersmind sétapályák.
- Q.** Hullaház.
- R.** Légszesztartó.
- S.** Légszesz-óra.
- a.** Előkert.
- b.** Udvarkertek.
- c.** Kór- és ápoldai osztályok mulatókertjei.
- d.** Dühönyök mulatókertjei.
- e.** Tisztátalan elmebetegek mulatókertjei.
- f.** Hivatalnokok kertjei.
- g.** Konyhakert.
- h.** Viz-czisztarna.
- i.** Esővizztartó.
- k.** Vizztartók.
- l.** Kutak.
- m.** Szántó föld, és mező.
- n.** Erdő.





A BUDAORSZÁGI TEBOLDÁNAK emeleti alaprajza.





A BUDAI ORSZÁGOS TĒBOLYDA HOMLOKNÉZETE.

26. c) Országos szemgyógyintézetek.

Az országban előforduló szembetegek gyógyítására 1803. évi I. f. elhatározás alapján, a fennállott m. k. helyt. tanács, ugyanaz évi augusztus 2-án 17404. sz. a. kelt intézményével egy országos szemész állított fel, ki egyszersmind a m. k. egyetemnél, mint az elméleti szemészet tanára, s a szemészeti kóroda főnöke működött.

1818. évi május 18-án 4304. sz. a. kelt udv. rendelettel az országos szemész teendője, a szemészeti tanári működéstől elkülönítve, egy önálló orsz. szemészi állomás betöltésére, ugyanaz évi július 21-én 20527. sz. a. kelt helyt. tanácsi intézvénnyel a pályázat kihirdettetett; mely állomás a „kamarai kincstár“ rovására rendszeresített.

Később egy országos szemész többé elégséges nem lévén, egy második országos szemészi állomás rendszeresített. 1846. évi április 4-kén kelt I. f. elhatározás alapján ápril 16-án 6030. sz. a. kelt udvari rendelettel.

Az orsz. szemészek köteletségében állott, az ország különböző vidékeit beutazni, a szembetegeket a kellő gyógyszereléssel ellátni, a szükséges műtéteket megtenni, s a szembajok elhárítására szolgáló óvintézkedéseket, a hatóságok útján elrendeltetni.

Mint hogy pedig az orsz. szemészek hivatalos utazásaik alkalmával, nem csupán a meghatározott utiköltségekben részesítettek, hanem az egyetemi tanárokhoz hasonló napi díjjal is voltak ellátva: az országnak valamennyi közegészségi intézménye közül, ez volt a legköltségesebb, s a mennyiben az orsz. szemészek, soká egy helyen nem maradhatván, nagyrészt az előfordult műtételek után ismét elutaztak, s így a beteget tovább nem is gyógykezelhették — gyógyeredményre nézve, a legczélszerűtlenebb is volt.

Ez okból 1850. évi december 21-én kelt I. f. elhatározással, az addig Magyarország számára fennállott két orsz. szemészi állomás elvileg megszüntetve, a volt cs. k. belügyministerium

1857. évi december 27-kén kelt 6462. számú rendeletével, az ország akkori politikai felosztásához képest, minden egyes közigazgatási terület központjára, kivéve Pestet — hol amúgy is szemészeti egyetemi kóroda, továbbá a nőegyleti szemkórház létez — Pozsonyban, Kassán, Sopronban, és Nagyváradon, állandó s közvetlenül az orsz. kormányhatóságok felügyelete alá rendelt, országos szemgyógyintézetek felállítása hagyatott meg; és ennek foganatosítása Sopronra nézve 1858. évi ápril 27-én 3443.; Pozsonyra nézve 1858. évi 2357.; Kassára nézve pedig 1858. évi ápril 8-án 2702. sz. a. kelt es. k. belügyministeriumi rendelettel mondatott ki.

De e rendeletek egész terjedelmükben nem foganatosítottak, a memnyiben Kassán ily szemgyógyintézet, akkori időben fel nem állítottott, minthogy az ottani városi kórház egy szemészeti osztálylyal, az idő szerint amúgy is el volt látva. A fennebbi rendelet, a hivatalos utazásaikon levő orsz. szemészek egyikét épen Sopronban, másikat pedig Pozsonyban találván, ezek mindjárt ott hagyatnak, s mint a felállítandó orsz. szemgyógyintézet főnökeiül, járandóságuk meghagyásával kinevezettek.

A soproni orsz. szemgyógyintézet aztán, a volt budai es. kir. helyt. osztálynak 1860. évi szeptember 9-én 20672. sz. a. kelt rendelete folytán Győrbe helyeztetett át, hol is a városi kórházban 1860. évi október 2-án megnyittatott.

A m. k. helytartótanács helyreállításával ezen intézet, célszerüségi tekintetköl 1861. évi július 6-kán 35658. sz. a. kelt rendelettel Pécsre helyeztetett át; később azonban részvét csökkenése miatt, s minthogy időközben a kassai városi kórház szemészeti osztálya, az ezt vezető műtőorvos eltávoztával, mint olyan megszűnt — 1866. évi augusztus 2-kán 54692. sz. a. kelt helytartótanácsi intézvénnyel, Kassára helyeztetett a városi kórház helyiségeibe.

Ez intézet 4 szobával 24 betegre van felszerelve; minden 12 beteg után egy ápolóval ellátva. — A butorzat, s az egyes beteg után a város által nyujtandó teljes élelmezésért fejenkint 50

kkal fizetendő napi tápdíj, az országos alaphól — jelenleg a közalaphól fedeztetik.

A pozsonyi szemgyógyintézet addig is, míg az akkor épülő félben volt orsz. közkórház elkészült, a városi kórházba, az úgynevezett lazarethumba helyeztetvén; 4 szobára, s 24 betegre szereltetett fel; a megkívántató bútorzat, és egyéb kellékek a bécsi közkórházból szereztettek meg.

Miután pedig a pozsonyi közkórház elkészültével, a városi lazarethum is feloszlatott; a kérdéses orsz. szemgyógyintézet 1863. évi ápril 15-én 4883. sz. a. kelt udv. rendelet folytán, az új kórházban nyert elhelyezést; azonban költségei a pozsonyi közkórház előirányzatába nem vétetnek fel, valamint orvosa sem tartozik a pozsonyi közkórház orvosi személyzet létszámához.

Az intézet jelenleg is közvetlenül a belügyministeriumnak van alárendelve, s annak felügyelete alatt áll.

A nagyváradi közigazgatási területre nézve, ily orsz. szemgyógyintézet azon okból nem jött létre, mert Nagyváradon dr. Grosz Frigyes által életbeléptetett, s később ennek fivére dr. Grosz Albert által folytatva kezelt, igen üdvös működésű magán szemgyógyintézet amúgy is létezővén, újabbnak létesítésére szükség nem forgott fenn.

Az ez intézetben ápolott betegekért felmerülő tápdíjak közalaphól térítettnek meg.

Ez intézet fennállásának szükségessége tekintetéből, még a fennállott birodalmi cs. kir. ministerium 1860. évi 6633. sz. a. kelt rendeletével, az intézet tulajdonosának 500 frtnyi évi segélydíjat engedélyezett az orsz. alaphól, egyelőre 3 évre; mely kedvezmény 1863. évi július 2-án 9947. sz. a. kelt udv. rendelettel további 3 évre azzal terjesztetett ki, hogy ezen intézet, a Nagyváradon fennálló megyei közkórház kiegészítő (fiók) intézetének tekintendő.

Ezen segélyzés 1865. évi 71831. sz. a. kelt helytartótanácsi rendelettel ismét 3 évre adatván meg; azóta pedig az államköltségvetésbe is felvétetvén, országgyűlésileg megszavaztatott.

Gondoskodva levén ily módon a Tiszán inneni, s túli, valamint a Dunán inneni kerületben ilyféle gyógyintézetekről, hátramarad még egy ilyennek a Dunán túli kerületben való felállítása; minek, tekintettel a közlekedési forgalomra, a sopron-kanizsai vas-pálya mentében való létesítése iránt, a tárgyalások immár folyamatban vannak.

27. d) Bujasenyvi kórházak.

Hogy a némely vidék lakosai között nagy mérvben elterjedt bujakórnak eleje vétethessék; szükségesnek mutatkozik oly helyeken, hol a bujakórosak házi gyógyítása nehézséggel jár, s a legközelebbi gyógyintézetek is nagyobb távolságra esnek, e kór teljes elfojtásáig külön ideiglenes kórházakat felállítani, s a lakoságnak ekként alkalmat nyújtani, a nemzedéket elkorcsosító ezen ragály iszonyu következményeitől, kellő gyógyítás által szabadulhatni.

Ily szükség-kórházak csak ideiglenesen, a szükség tartamára, s rendszeren csakis a bujakórosak számára szoktak felszerelteni; a betegség megszűnte után pedig feloszlatatni.

Az ily kórházak felszerelése rendszeren csak három évre engedélyeztetik; a szükséghez képest azonban, továbbra is fenn-tartatik.

A felszerelési költségek rendszeren a közalpból fedeztetnek, mivel a betegség, mely ellen ez óvintézkedés történik, nem helyi baj, hanem az egész ország lakosságát egyaránt fenyegető ragály, melynek erélyes, és mielőbbi elfojtása, országos érdekű intézkedés.

Ily ideiglenes bujasenyvi kórház az országban jelenleg négy tartatik fenn; melyek közül a legrégibb

- a) a krassómegyei lugosi; ez a megye felterjesztése folytán, még 1830-ban a fennállott m. kir. helytartótanács 16373. sz. a. kelt intézvénnyével állítottatott fel, s 30 ágyra rendeztetett be.

A felszerelési költségek részint adakozásokból, részint az akkor fennállott megyei házi pénztárból, részint pedig a kamarai kincstárból fedeztettek.

Mínthogy pedig e megyében, a bujasenyv még mai napig is nagy mérvben mutatkozik, e kórház további fenntartása még mindig szükséges:

b) a közép-szolnokmegyei szilágy-csehi bujasenyvi kórház felállítatott a m. k. helytartótanács 1862. évi 55603. számú intézvényével 20 ágyra; felszerelésére 1000 frtnyi előleg utalványoztatott, az akkor fennállott orsz. alapból.

Az ugyan-e megyében létezett tasnádi bujakórház ellenben feloszlatott.

c) a szathmármegyei szinnyérváralljai bujakórház felállítatott 1863. évben a m. k. helytartótanács 89631. számú intézvényével, és szintén ideiglenesen felszereltetett 40 ágyra; felszerelési költség fejében 4400 forint utalványoztatott, az akkor fennállott orsz. alapból.

d) A marmarosszigeti bujakórház felállítatott 1865. évben a m. k. helytartótanács 30689. számú intézvényével három évre; fenntartása azonban folyton további 3 évre meghosszabbítatott; e kórház 40 ágyra van felszerelve; felszerelési költség fejében 2500 frt előleg utalványoztatott, az akkor fennállott országos alapból.

Azonkívül létezik még krasznamegyei Szilágy-Somlyón egy, a megye által fenntartott magánjellegű bujasenyvi kórház, melynek közintézeti jelleggel való felruháztatása iránt, jelenleg tárgyalások vannak folyamatban; végül tervben van még, a Szabolcsmegye lakossága között nagy mérvben elharapódzott bujasenyv elfojtása céljából, a nagykallói megyei kórházat (lazareth), mely eddig 8 ágygyal van felszerelve, 22 ágyra szaporítani, mi körülbelül első felszerelés alkalmával 9000 frtba; ezentúl pedig évenként 7000 frtba fogna kerülni; továbbá zarándmegyei Körösbányán is egy állandó bujasenyvi kórházat létesíteni, melyre egy bizonyos, de mindekkoráig nem elégséges alap létezik is.

Mindezen kórházakban ápolt bujakórosak után felmerült gyógyköltségek a közalapról fedeztetnek, mely költségek az 1868. és 1869. évre az államköltségvetésben következőképen szavaztattak meg, és pedig:

„Bujasenyves betegek gyógyítására felállított kórházak“ ezime alatt:

Lugoson	4,925	frt — kr,
Szinnyérvárallján	4,000	frt — kr,
Marmaros-Szigeten	4,000	frt — kr,
Szilágycsehen	1,000	frt — kr,
azonkívül az erdélyi bujasenyves va- gyontalan betegek gyógyítására	42,000	frt — kr,
összesen	55,925	frt — kr.

Ebből országgyűlésileg levonatni rendelt

5% marad 53,128 frt 75 kr.

28. B. Erdély kórházai.

Erdélyben 9 közkórház létezik, ugymint:

I. A „Karolina“ nevet viselő kolozsvári országos közkórház.

Országosnak is neveztetik azért, mivel az 1811-ki országgyűlés alkalmával, az ország rendjeinek határozata folytán nyújtott pénzbeli segedelem vetette meg alapját, és mert közvetlenül a kir. főkormányshoz állott, jelenleg pedig a m. k. belügyministerium felügyelete alatt áll.

A Karolinaeum ezimet 1817-ben nyerte, midőn dicső emlékü Első Ferencz Császár, és Király erdélyi utja alkalmával, Karolina Augusta Császárné és Királyné Ő Felsege más jótékony intézetek mellett, e kórházat is meglátogatván, azt nagyobb szerű összeggel megajándékozta; mi által vagyona oly szépen növekedett, hogy az addig kis körre szorított működése, nagyobb terjedelmet nyerhetett.

141

Azóta a kórház. Ő Felsége engedelmével, a Karolina cum nevet viseli.

Ezen kórházba helyeztettek a kolozsvári orvos-sebészi tanintézet bel- és kül-kórodái 10—10 ágygyal, 1856-ik évben pedig az akkor rendszeresített országos négy szemintézet egyike 12 ágygyal; továbbá ezen kórházzal kapcsolatba hozatott szülház. és bábászati iskola, végre van még e kórházban, egy e kórház részére adományozott összegekből alakult alap által fenntartott, 4—6 elmebeteg számára szolgáló t é b o l y d a i o s z t á l y.

Vagyoni állása:

1) Ezen kórháznak van mintegy 180 ezer forintnyi alapja.

2) A kolozsvári „Erzsébet“ ápolda, kötelmei között tartozott nemcsak a kolozsvári dologtehetetlen öregeket, részint az intézetben egészen ellátni, részint több kirlakó szegényeket segedelmezni, hanem betegeket is gyógyítani. — Régente kis mértékben teljesítette is ez utóbbi hivatást, de felállítatván Kolozsvárt a Karolina-kórház, erre szükség többé nem volt, a miért is 1819-ik évben Ferencz Császár és Király Ő Felsége, e kötelesség alól az Erzsébet aggházat felmentvén, a 2000 mázsa sóban álló javadalmaszás felét, azaz 1000 mázsának árát 2904 frt 97% krban e kórház számára rendelte kiadatni.

3) E kórházban lévén az orvos-sebészi tanintézet kórodái (clanicum internum et externum) elhelyezve, ennek ellátására az állami tanulmányi alapból, 2100 forintnyi átalány van rendszerezve.

4) Az e kórházzal kapcsolatba hozott országos szemgyógy-és szülintézetek fenntartására rendszeresített összegek.

Ezen kórház az erdélyi kir. főkormányshék, jelenleg a m. kir. belügyministerium közvetlen felügyelete alatt áll. — A mostani kórház sem helyiségére, sem terjedelmére nézve, a növekedő szükségnek, és a kor kívánatainak meg nem felelvén, ennek szélesebb és szabad téren nagyobbszerűleg való újbóli építése iránt, már folynak a tárgyalások. — Személyzetének új rendszeresítése, és fizetésének kimérése is újbóli szervezés pontján áll.

II. A „hg. Schwarzenberg“ nevet viselő marosvásárhelyi országos közkórház.

Ezen kórház alapja is az 1811-ki országgyűlés határozata folytán vettetett meg, de keletkezése idejében anyagi állása igen gyenge lévén, inkább csak jótékony adományokkal segedelmezés, és a városi közönségnek csekély anyagi hozzájárulása által tartotta fenn magát, míg később, részint a szék községeinek önkényi rovatala, részint több jóltevő jelentékeny adományai által emelkedve, nagyobb terjedésnek indult; ez utóbbiak közt megemlítendő a marosvásárhelyi születésű, de később kivándorolt, és oláhországi főorvossá lett dr. Viola, ki 1852-ik évben épen akkor látogatván meg szülővárosát, midőn a kórház egy akkor megvásárolt, csinos és czélszerű házba tétetett át, s látván az intézet előhaladását, meglegedésének kijelentéseül 500 aranyat adott a kórház javára, mely példát csakhamar mások is követték.

Ezen kórház magában foglalja az országos négy szemintézet egyikét, 60 ágygyal rendelkezik, és jelenleg 60,000 frtnyi alappal bír. A különben derék épület, a növekedő betegek számának már nem lévén elégséges, most egy szárnynak hozzáépítése véttetett fogatba.

Ezen kórház egy választmány által igazgattatik, mely a kir. főkormány-szék közvetlen felügyelete alatt állott, s jelenleg a belügyministerium felügyelete alatt áll.

III. A „Ferencz József“ nevet viselő nagyszebeni közkórház.

Ezen kórház alapja 1841. évben, több tehetős polgár adományai által vettetett meg, de épülete mégis csak az 1856-ik évben részint újabb adakozások gyűjtése, részint a városi közönség vagyónának hozzájárulása folytán építettett fel: sokat segített azon, a Nagy-Szeben városa részére az állami alapból hadi kártérítés czime alatt legfelsőbb helyt engedélyezett, de később elengedett kölcsön, melyből ezen kórház építésére 42,000 frt fordítatott.

A Ferencz József nevet legfelsőbb helybenhagyás folytán nyerte, a midőn is királyunk Ő Felsége még 4000 frtnyi összeget oly czélból méltóztatott ajándékozni, hogy ennek évi kamatja, a kórházban felgyógyult szegény betegek segedelmezésére forditassék.

Ezen kórház magában foglalja az országos négy szemintézet egyikét, Erdélyben valamennyi kórház közt jelenleg legcsinosabb és legterjedelmesebb, 120 ágygyal rendelkezik, és a betegeket külön osztályok szerint ápolja. A kórház felépítése, s felszerelése mintegy 150,000 frtba került, és 1858-ik évben adatott által közhasználatra.

A kórházat igazgatja a városi tanács, s azon költségeit, melyek az ápolási díjából és a kórház jövedelméből ki nem telnek, a városi majorsági pénztár pótolja.

Vagyoni állása ezen kórháznak áll a fennirt 4000 frt királyi alapítványnak ide nem tudásával, a fekvőségeken kívül 12,000 forintból.

IV. A tordai közkórház.

Ezen kórháznak 1834-ben báró Nalácz József Tordamegye volt főispánja vetette meg alapját az által, hogy az akkor azon megyében elterjedt bujakór elfojtása iránt gondoskodni akarván, a bujakóros betegek számára építendő kórházra, a város közepében egy szép kiterjedésű telket ajándékozott, melyre később a megye birtokossága anyagi adománynyal, a községek pedig munkaerővel járulván, egy csinos kórház építettett, mely is idővel czélszerűen tágíttatván, jelenben az ottani igényeknek tökéletesen megfelel és 60—70 ágygyal rendelkezik.

Ezen kórház a megyei bizottmány felügyelete alatt áll.

V. A fogarasi közkórház.

Ezen kórház 1852-ben mint bujasenyvi kórház állami alaphól vett kölcsönpénzből alapíttatott, s bárha keletkezése óta, a vidék

vagyontalansága miatt semminemű segélyezésben sem részesülvén, szenvedőleges állapotban van, mégis Fogaras, N. Szeben és Brassó városai közt nevezetes nagy átutazási állomás levén, és a vidéki szegény betegekre való tekintetből, főleg pedig a bujakór terjedésének korlátozhatása czéljából, több ízben állami segedelemben részesült, és jövedelmeinek biztosítása végett, az 1850. évben az általános közkórházak sorába felvétellett.

Ezen kórház a városi hatóság igazgatása alatt áll, és 40 betegre van felszerelve.

VI. „Ferencz József“ nevet viselő szepsi-szentgyörgyi közkórház.

Az 184⁹/₁₀-iki hadjárat alkalmával, Háromszék községei által nagyobb mennyiségű hadélelmezési cikkek hordatván a szepsi-szentgyörgyi hadi raktárakba, de a különféle hadseregek által nem fogyasztatván el, a hadjárat bevégeztével, a szék községei által azok eladás, és a begyülemző pénzeknek egy kórházra leendő fordítása határoztatott el; mihez ezenkívül az érintett községek még több anyagi adománnyal, és munka-erővel is járulván, 1851-ben egy csinos kórházi épület létesítettett, melynek a szék kérelmére a Ferencz József név viselhetése engedtetett meg.

Ezen kórház 64 ágygyal rendelkezik, a szék bizottmánya által igazgattatik, és mintegy 14,000 frtnyi tőkével bir.

VII. A csik-szeredai közkórház.

Ezen kórház is az 184⁹/₁₀-ki hadjárat alkalmával a szék községei által összehordott, de a különféle hadseregek által el nem fogyasztott hadélelmezési cikkek eladásából begyült, s a szék községei által ezen kórház építésére szánt pénzüsszegeből 1851-ben építettett, s annak fennállása közmegegyezés útján kivetett rovatál folytán, egy nevezetes pénzalappal gazdagított.

E kórház a széki bizottmány igazgatása alatt áll, 48 ágygyal rendelkezik, és 26,000 frt tőkével bír.

VIII. A „Rudolf“ nevet viselő deési közkórház.

Deés városában már 1848 előtt is állott egy községi kórház, mely 1848 után több adománynyal gazdagítva megyei kórházzá alakított, 10,000 frtból álló, s 10 évig tartó megyei kivetés útján begyülemdő alappal láttatván el, 1862-ben ujra építettett, a midőn is a megye kérésére „Rudolf“ nevet nyerte.

E kórház a megyei bizottmány igazgatása alatt áll, s jelenleg 60 betegre van felszerelve.

IX. A dévai közkórház.

Ezen kórház 1856-ban alapítottott, és részint magánosak adakozásából, részint pedig rendőri büntetéspénzekből építettett.

E kórháznak azonban fenntartására semmi alapja, és az 5877 frt 60 kr-ra becsült épületén, és telkén kívül semmi más vagyona nem lévén, Hunyadmegye közönségének határozata folytán, egy 6000 frtig terjedő évenkénti megyei kivetés útján begyülemdő alap szereztetett; mire ezen kórház is lábra kapván, nagyobb terjedést vett és jelenleg virágzó állapotban van.

E kórház a megyei bizottmány igazgatása alatt áll, s jelenleg 60 betegre van felszerelve.

Van azonkívül Erdélyben még 8 hatósági kórház, melyek magán jellegöknél fogva, a közintézetek közé nem soroztattak; ezek az állam részéről, csakis a vagyontalan bujasenyvesekért felmerült költségek megtérítését igényelhetik.

A kórházak névleg következők:

1. A brassai polgári;
2. a besztercezi városi;
3. a medgyesi polgári;
4. a segesvári polgári;

5. a károlyfehérvári polgári;
 6. a moci megyei;
 7. a székelyudvarhelyi széki; és
 8. a nagyenyedi megyei kórház.
-

Országos gyógyintézetek.

29. Országos szemgyógyintézetek.

A szegénysorsu szembetegek, vagy látásukat veszített még gyógyíthatók orvoslására ez országban, már régibb időben egy országos szemorvos működött, kinek lakása M. Vásárhely volt. — Évenként beutazta az ország különböző részeit, s a szembetegeket részint ingyen orvosságokkal látta el, részint rajtok a szükséges műtételeket végezte.

De ezen eljárás czélszerűtlennek tapasztaltatván, 1852. évben az utolsó országos szemorvos elhalálózásával, az akkori kormány az ország különböző négy részében, u. m.: Kolozsvárt, M. Vásárhelyt, Szebenben, és Brassóban állandó szemgyógyintézeteket létesített, melyekben szakavatott szemorvos kezelése alatt minden szembeteg, a vagyontalan fizetés nélkül, részesül orvosi segélyben, ápolásban.

Ezen intézetek fenntartására az első felszerelési 800—1000 frt összegben kívül, mindenikre, a betegek ellátására évenként 700 frt átalány volt kiszámítva az országos járuléki alapra; mely összeg jelenleg a közalaphól fedeztetik, honnan a szemorvosok is 313 frt jutalomdíjt nyernek.

30. Szülde.

Egy Kolozsváron felállítandó országos szülintézet iránt már régen folytak tárgyalások, de létesülése csak 1851-ik évben történt; ekkor ugyanis mint a kolozsvári orvos-sebészi tanintézet kiegészítő része, a bábászat gyakorlati taníttatása végett felállítatván, a Karolina országos kórházzal hozatott kapcsolatba, és a szülészet tanárának kezelésére bízott.

Ezen intézetben, működése megkezdésétől fogva 1867-ik év végéig, és így mintegy 16 év lefolyása alatt 1652 gyermek született, kik közül csak oly, helyben született gyermekek vétettek fel országos költségei ápolásra, és adattak ki dajkálás alá, kiknek anyja az intézetben halt el, vagy oly idült betegségben sinlődött, mely a gyermek eltartását lehetetlenné tette. — Jelenleg országos költségen 172 gyermek ápolatik, kik között néhány 10 évet meghaladott gyermek is van.

A dajkai ápolásra kiadott gyermekek után egy óra fizetendő díj 3 frt 60 kr pp. = 3 frt 78 kr o. é. volt, az intézet felállításakor 1851-ben megállapítva; mi jelenleg a pénzviszonyok, és élelmiszerek árának azóta bekövetkezett tetemes változása miatt, így nem maradhatván, ennek felemelése iránt javaslat tétetett.

Az intézet évi fenntartására 12.500 frt volt rendszeresítve, melyből az orsz. járuléki alap 3000 frtot, az állami alap pedig 9500 frtot hordozott; mely összeg a folyó évre országgyűlésileg szintén megszavaztatott, s az államköltségvetésben, mint a szülde részére megállapított „átalány“ fordul elő.

Az intézet szakkezelését vezeti a szülészet tanára egy segéd-orvossal, és egy külön intézeti bábával. — Itt képeztetnek a téli tanfolyam alatt az orvos-sebésztan növendékei, és a nyári öt hónapban bábászatot tanuló 40—50 nő; e között van, az ország különböző részeinek bábákat nélkülöző helységeiből, a kir. kormány

által kinevezett 24 ösztöndíjas is, kiknek eltartására az állami alapból évenként 1500 o. é. frt van számítva; ebből nyer minden nő utiköltségül, lakhelyétől Kolozsvárig jövő és vissza menő útjára egyegy mértföld után 52 krt, és a tanfolyam tartama, azaz öt hó alatt naponként 25 krnyi tápdíjt, és végre díj nélküli oklevelet.

31. Tébolyda.

Erdélyországban az elmebetegek elhelyeztetését, már az 1811-ki országgyűlés rendei vették tárgyalás alá, de határozat akkor nem hozatott; később a kir. kormányzék kebelében újra készítettett egy tervezet, de ennek foganatosítására kivetés lévén szükséges, legfelsőbb helyen helybenhagyást nem nyert. 1830-dik évben báró Jósika János akkori kormányzékai elnök, egy buzdító felszólítást bocsátott ki, önkénytes adakozásra egy elmekórosztálynak felállítása czéljából, a kolozsvári Karolina-kórház mellett. — Nyujtattak is többfelől adakozások, melyek összesen „fundus mente captorum“ czim alatt, a Karolina-kórház pénztárában külön kezeltettek.

De ezen összeg elégséges nem lévén, 1858-ban Ő Felsége egy, a kor igényeinek megfelelő tébolyda létesítésére, egy pénznyereményű sorsjátékot méltóztatott engedélyezni, melynek eredménye a négyszázezer frtot megközelítette. — Meglevén már a szükséges pénzösszeg, az intézet építése 1859-ben a bécsi nagybbszerű intézet mintájára meg is kezdett, de már nem Kolozsvárrt, hová azt régebben az ország rendei kijelölték, hanem az akkori helytartótanács székhelyén N.-Szebenben. A 200—250 elmebeteg befogadó tébolyda bevégeztetvén, és egyelőre 150 betegre fel is szereltetvén, 1863-dik évi novemberben nyitattott meg.

Ezen országos tébolyda ez országnak legcsinosabb intézete, melynek költségei fedezésére 1868-ik évre az országos járu-
léki alaphól 30,195 o. é. forint volt az előleges költségvetésbe fel-
véve; folyó évre pedig e költségek az államköltségvetésben 30,000
frttal fordulnak elő. — Ezen intézet létszámát, és kezelését előtün-
tető rovatos kimutatás, továbbá az épület mellső, s hátsó nézetét
előtüntető ábra itt következik.

Működési költségvetés		Építési költségvetés		Összes költségvetés	
Év	Forint	Év	Forint	Év	Forint
1868	30,195	0	0	30,195	0
1869	30,000	0	0	30,000	0
1870	30,000	0	0	30,000	0
1871	30,000	0	0	30,000	0
1872	30,000	0	0	30,000	0
1873	30,000	0	0	30,000	0
1874	30,000	0	0	30,000	0
1875	30,000	0	0	30,000	0
1876	30,000	0	0	30,000	0
1877	30,000	0	0	30,000	0
1878	30,000	0	0	30,000	0
1879	30,000	0	0	30,000	0
1880	30,000	0	0	30,000	0
1881	30,000	0	0	30,000	0
1882	30,000	0	0	30,000	0
1883	30,000	0	0	30,000	0
1884	30,000	0	0	30,000	0
1885	30,000	0	0	30,000	0
1886	30,000	0	0	30,000	0
1887	30,000	0	0	30,000	0
1888	30,000	0	0	30,000	0
1889	30,000	0	0	30,000	0
1890	30,000	0	0	30,000	0
1891	30,000	0	0	30,000	0
1892	30,000	0	0	30,000	0
1893	30,000	0	0	30,000	0
1894	30,000	0	0	30,000	0
1895	30,000	0	0	30,000	0
1896	30,000	0	0	30,000	0
1897	30,000	0	0	30,000	0
1898	30,000	0	0	30,000	0
1899	30,000	0	0	30,000	0
1900	30,000	0	0	30,000	0

A nagy szebeni országos tébolyda létszámát

B í r			dühön- gők száma- ra szol- gáló szobák száma	Személyzet			Van-e saját gyógyszer- tára?	A gyógy- tár hány száztólit enged?
férfi	nő	ágy- gyal		igazga- tási-és orvosi	gond- noki	ápolói		
osztálylyal								
3	3	185	24 szo- bácska	Az orsz. tébolydai alapszabályok ér- telmében			Saját gyógy- szertára nincs	10%
A cse- des el- mebete- gek szá- mára	A cse- des el- mebete- gek szá- mára			egy igazga- tó;	egy gond- nok;	egy I. osz- tályu el- mebeteg mellett		
2	2			két másod- orvos	egy ellen- őr;	egy ápoló;		
A dü- högők számára	A dü- högők számára			egy irnok;	két II. osztályu elmebeteg mellett	egy ápoló;		
össze- sen 5	össze- sen 5				hat III. osztályu elmebeteg mellett	egy ápoló;		
					jelenleg ápoló 14 ápolónő 11 összesen 25	1868. augusztus hótól fogva, a gyógyszerek nagyobb mennyiség- ben a droguistáktól vétetnek, és az inté- zetben készítettnek, kertész 1, mely által egy év alatt 50% megtaka- rítatik.		
					azonkívül kapuőr 1, fürdőle- gény 1, házi- szolga 2			

és kezelését előtüntető rovatos kimutatás.

Az országos tébolyda fentartatik és kezeltetik			mióta áll fenn az intézet?	Az élelmezés hogy történik?	Tápdíjak osztályok szerint	Eszrevétel
mely alapból?	mily összeggel?	ki által?				
<p>Az intézet jövedelmei, melyekből magát fentartja, a következők:</p> <p>a) a tulajdon 54000 ftnyi pénz-alap után eső kamatai (ezen pénz-alap a kolosvári m. k. fővám és adó hivatal által kezeltetik.)</p> <p>b) a fizetni képes elmebetegéért járandó ápolási költségek.</p> <p>c) a vagyontalan elmebetegék számára az ország. pénzalapból utalványozott ápolási költségek.</p>	<p>Az intézeti kiadások:</p> <p>186$\frac{1}{4}$-16269 f.</p> <p>1865-34107 f.</p> <p>1866-27684 f.</p> <p>1867-31009 f.</p> <p>1868-30400 f.</p> <p>össz. 139469 f.</p>	<p>Az orsz. tébolyda-intézet a belügyministerium felügyelete, és kormánya alatt áll, mely minden évben az intézet megvizsgálására, egy bizottmányt nevez ki.</p>	<p>1863 november hó 19-ik napjától fogva</p>	<p>Nyilvános árlejtés utján vállalkozó által</p>	<p>I. osztály a) külföldiekre nézve, naponta 2 f. 20 kr.</p> <p>b) bel-földiekre nézve 2 f. naponta.</p> <p>II. osztály naponta 1 ft. 20 kr.</p> <p>III. oszt. naponta 66 kr.</p>	

Hogy világosan kitűnjék, mi módon történik ily orsz. intézetek előirányzata iránt a kellő gondoskodás, nem vélem feleslegesnek, a nagy-szebeni orsz. tébolydának 1868. évre összeállított költségvetését, tájékozás céljából, alább közölni.

Összes költségvetés

a nagy-szebeni országos tébolydai intézet alapjáról 1868. évre.

F e d e z é s			Jegyzet	
Tétel	A rovatok megnevezése	Egyenként forint		Összesen forint
1	Tevőleges kamat: Az alapnak 54,000 forint urbéri kötvényo után eső 5% kamata .	—	2835	
2	Ápolási, élelmezési költségek megtérítése; még pedig a fizetni nem képes betegekért az erdélyi orsz. járuléki pénzalapból: a) 120 III. oszt. fizetni nem képes betegekért naponta 66 krral, 366 napra . b) 10 III. oszt. részben fizetni képes betegekért .	28987 1208	} 30195	
	Fizetni képes elmebetegek fizetnek, még pedig: a) 10 III. oszt. részben fizetni képes betegek az illeték felét, azaz 33 krt számítva, 366 napra b) 14 III. oszt. az egész illetéket fizetni képes betegekért 66 krral, 366 napra c) 5 III. oszt. fizetni képes betegekért 1 frt 20 krral, 366 napra . d) 3 I. oszt. fizetni képes betegekért 2 frtjával, 366 napra .	1208 3381 1317 2196	} 8102	
3	Fekvőségek és jövedelmek, még pedig: 1) Az intézet kertjében termett fű eladásából . 2) Eladott virág-, és növényekért	85 100	} 185	
4*)	Különfélek: a) Több haszonvetetlen anyagért váltáságés b) elhalt elmebetegek munkabérében .	2234	2234	
	Összesen .	—	43551	
	A szükségletet hozzá hasonlítva .	—	45232	
	Marad } fölösleg .	—	—	
	} hiány .	—	—	

*) Az 1868. évre azért je-
löltetett ki
2234 frt bevét-
tel, mivel a
fizetni képes
elmebetegek-
nél a legutób-
bi vizsgálati
jegyzőkönyv
szerint ennyi
hátralékban
van, melynek
behajtása
1868. eszköz-
lendő.

S z ü k s é g l e t			
Tétel	A rovatok megnevezése	Egyenként forint	Összesen forint
1	Személy és bérfizetések:		
	1) Igazgatói fizetés	1400	
	2) Gondnok	1050	
*)	3) Első másodorvos	700	
	4) Másodorvos	600	
*)	5) Ellenőr fizetése	600	
	6) Egy őrnök	500	
	7) Egy kapus évi bére	200	
	8) Egy kertész	200	
	9) Két házi szolgabére 72 frttal	144	
	Házi bér az ápolóknak		
	144 III. oszt. betegek mellé (6 betegre egy ápoló) kívántatik 24 ápoló,		
	3 II. oszt. beteg mellé 1,		
	3 I. oszt. beteg mellé 3, összesen 28 ápoló	4068	9462
2	Kezelési-, ápolási-, s élelmezési költségek:		
	1) Élelmezési költségek, 2 házi szolgálta és 28 ápoló, összesen 30 személynek 23 krjával számítva, 366 napra	2525	
	2) Betegápolási költségek:		
	a) 150 beteg élelmezésére 32 krral számítva, 366 napra	17568	
	b) A betegek ruházatára, ágy- és fehérneműk beszerzésére, orvosság, világítás, mosás, hutorozás, betegek oktatása, könyvtár, dohány stb. 150 betegre, 366 napra á 18 krt véve tészen.	9882	
	3) Fára és annak vágatására 300 ölet véve, ölet 7 frt 80 krral számítva	2340	
3	Templomai szükségletekre:		
	Különböző vallásfelekezetű lelkészek jutalmazása, és temetkezési költségekre		600
4	Hivatal- és irodai szükségletekre és nyomtatványokra		400
5	Jutalmazás és segítélyezésre az intézeti orvosok, hivatalnokok és szolgák részére		350
6	Az intézeti kapuőr ruházatára		85
7	Az épületek jókarban tartására:		
	1) Takarítás- és meszelésre	300	
	2) üveges, lakatos, asztalos stb. kiadásokra	350	
	3) kerítés javítására	50	
	4) kémények takarítására	150	
	Átvitel.	850	43212

*) Az első- és másodorvos és ellenőr fizetési azon okból vétetnek fel, hogy ha netalán ezen állomások az év folyamán betöltetnének; mi azonban nem bizonyos, és hihetőleg ki is fog kerülhetetni.

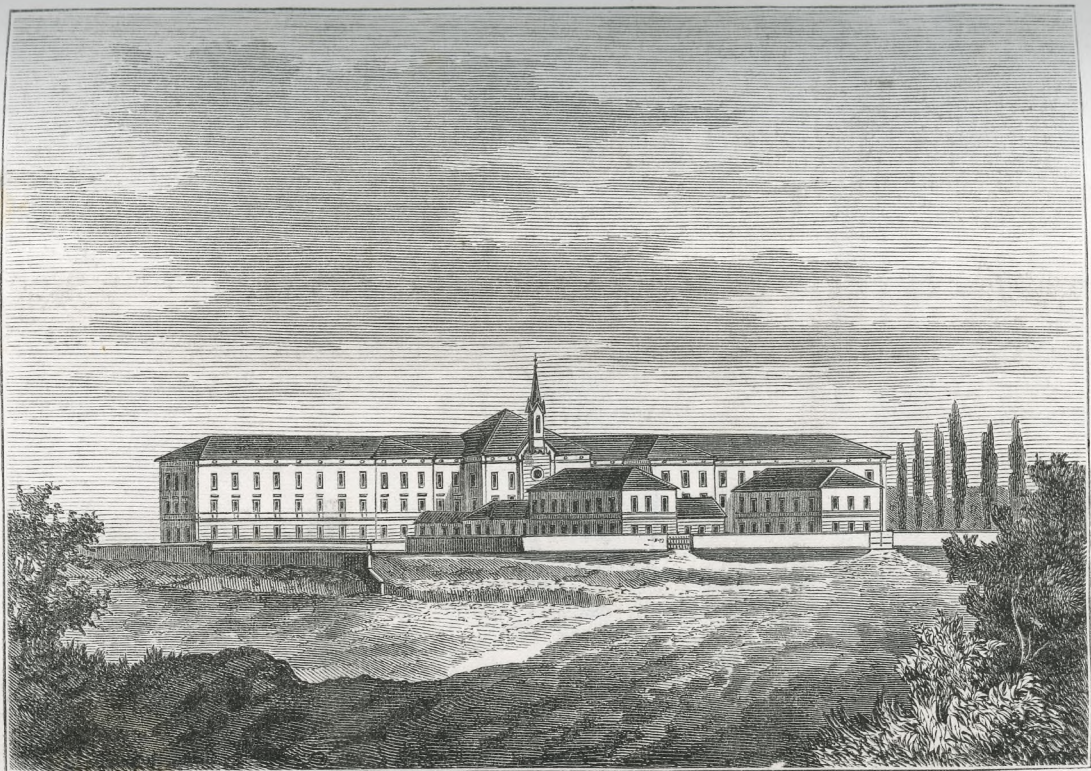
A 28 ápoló közül 1. 14 frt házbérrel; 1. 13 frt házbérrel; 26. 12 frt házbérrel fiztetetik.

S z ü k s é g l e t			Jegyzet
Tétel	A rovatok megnevezése	Egyenként forint	
	Athozatal	850	43212
	5) kútak takarítása	40	1245
	6) az intézeti épület biztosítására	275	
	7) emésztő gödrök takarítására	80	
8	Út- és napdíjakra	—	250
9	Adóra:		
	Jövedelem adó az 54,000 frt urbéri		
	kötvény kamataért 7%	198	238
	Földadóra	40	
10	Különfélékre:		
	Előre nem látható költségekre	—	287
	Összesen	—	45232

DR. BALLAGI GEZA



A NAGYSZEBENI ORSZÁGOS TÉBOLYDA HOMLOKNÉZETE.



A NAGYSZÉBENI ORSZÁGOS TÉBOLYDA HÁTNEZETE.

D. BALLAGI GEZA

32. Az erdélyi kórintézetek fenntartása.

A kórintézetek kiadásainak mily alapokból, és mily arányban való fedezésére nézve megjegyzendő, hogy a befolyó adó után beszédett bizonyos pótlék képezte, az úgynevezett országos járuléki alapot, melynek egyik főrendeltetése volt, a vagyontalan betegek kórházi segélése.

Erdélyország kórházaira nézve is azon felsőbb intézkedés áll fenn, mely 1855-ben 6333. és 1856-ban 26641. belügyministeri számok alatt adatott ki, s mely szerint a közkórházban gyógykezelt minden vagyontalan betegért, a meghatározott ápolási díj, az országos járuléki- s jelenleg a közalaphól fedezendő; és pedig a közönséges betegért egészben, a bujakóros beteg után azonban Erdélyre nézve, ezelőtt csak egy harmadrészben fedeztettek az ápolási költségek az országos járuléki alaphól, $\frac{2}{3}$ részben pedig az állami alaphól; de jelenleg az országos járuléki alap, beolvadván a közalaphba: ezen költségek egészben ebből fedeztetnek.

Még 1856-ik évben a közkórházak felállításakor — Erdélyország minden közkórháza részére 42 krral határozott meg az ápolási napidíj; a n.-szebenit kivéve, hol eleintén mindjárt 45 krrban volt megállapítva. Ezen díj már jelenleg nem elégséges, — mert 12 év lefolyta alatt a különbféle kellékek, és élelmi szerek ára annyira változott, hogy a fenebbi tápdíjak mellett a kórházak, kiadásait fedezni többé alig képesek; minélfogva a tápdíjak felemelése több kórház igazgatóságai részéről kérelmeztetvén, a tárgyalások meg is indítottak.

Összes kimutatás

Erdély összes kórházaiban 1867-ben ápoltt közönséges- és bujakóros betegekről, és a vagyontalanok ápolásáért az országos járuléki pénzalapból, ugyszintén a királyi kincstárból fizetett ápolási költségekről.

Rövidbe foglalva.

1867-ben ápolattak:

Közönséges betegek	6208
Bujakórosak	2621
Elmebetegek	167
Szembetegek	305
Szülészeti eset volt	129
Gyermek született	131
Összesen	9561

Ezen betegekre kiadott:

I. Az országos járuléki alapból.

a) Közönséges betegekért	36,799 frt 46 kr,
b) bujakóros betegekért	8,784 frt 24 $\frac{1}{2}$ kr,
c) elmebetegekért	22,899 frt 18 kr,
d) szembetegekért	3,000 frt — kr,
e) szülintézetre	9,500 frt — kr, 80,982 frt 88 $\frac{1}{2}$ kr,

II. A kincstárból.

a) Bujakóros betegekért	17,569 frt 49 $\frac{1}{2}$ kr,
b) szemintézeti orvosok jutalmára	1,260 frt — kr,
c) szülintézetre	3,000 frt — kr,
d) orvos-sebészeti tanintézetre	2,100 frt — kr, 23,929 frt 49 $\frac{1}{2}$ kr,

Mindössze . 104,912 frt 38 kr.

**33. Összehasonlítása a magyarországi- s erdélyi
közkórházakban ápolott betegekért fölmerülő költsé-
gek fedezésére, országgyűlésileg megszavazott ja-
vadalmazásnak azon összegekkel, melyek az Ő Fel-
sége másik állama területén levő, ily intézetekben
ápolott betegekre fordítatnak. --- Földterületi- s né-
pességi arány.**

A legutóbbi törvényhozási időszakban, az államköltségvetés-
nek a pénzügyi bizottságnál való tárgyalása alkalmával, egyes bi-
zottsági tagok részéről azon nézet nyilvánult, miszerint a kormány
részéről „betegápolási költségek“ czimén megszavaztatni kért ja-
vadalmazás, oly annyira magas öszletre rug, hogy annak leszállítása,
tekintettel a kincstár állapotára, felette kívánatosnak mutatkozik
annál is inkább, mert — nézetök szerint — ily czimű kiadások
1848. év előtt, ismeretlenek voltak.

Hogy betegápolási költségek czimén, már 1848 előtt is tör-
téntek a közápolási ügy koronkinti állásához, s kifejlődéséhez ké-
pest, részint a megyei házi pénztárakból, részint az országos ala-
pokból kiadások: az előbbi fejezetekből kitűnik; a hol egyuttal ki
is fejtettek az okok, miért rugtak ezen kiadások aránylag oly cse-
kely öszvegekre.

Ma már a nyilvános betegápolási ügy, a vagyontalan beteg
állampolgárok, a humanitás érdekében, az államköltségvetés-
tésnek el nem mellőzhető fejezetét képezik, és az
e czimen fölmerülő költségek, melyek leszállíthatók alig, sőt a
közkórházak szaporodásával, koronkint az állam-
kincstár erejéhez képest szaporítandók lesznek.

Mily kedvezőtlen az arány azon öszvegek között, melyeket a
magyar korona országai, és Ő Felsője másik államának egyes tar-
tományai, a vagyontalan betegek ápolására fordítanak: az A) alatt
összeállított táblás kimutatásból kitűnik; megjegyeztetvén, hogy a
mi az e czélra megállapított költségek mennyiségét illeti; az, Ma-
gyar- és Erdélyországra nézve, az országgyűlésileg megszavazott

1869. évi költségvetés szerint közöltetik; Ő Felsége másik állama területén létező kórházakra nézve azonban, minthogy újabb hivatalos adatokkal nem rendelkezhettem, azon statistikai adatok használtattak fel, melyek 1864. évben, a fennállott m. k. helytartótanács által, e tárgyban gyűjtettek.

Azóta ezen kiadások ott is — ha talán nem is oly arányban mint nálunk — hihetőleg tetemesen nevedtek.

Az ezen összeállítás mellé csatolt, két segédkimutatás egyike B) alatt, az osztrák-magyar birodalomban létező összes közkórházak névsorát tartalmazza; másika pedig C) alatt az 1869. évre Magyarország és Erdélyországra nézve költségvetésileg megszavazott betegápolási költségek összegét tünteti elő; mire nézve azonban felemlítendő, hogy miután Magyarországon 1868. év előtt országos tébolyda nem létezett, s így tébolydai kiadások szoros értelemben véve sem léteztek: (a közkórházakban esetleg ápolt elmebetegek utáni gyógyköltségek, a közkórházi költségekben foglaltatván) az 1869. évre „tébolydai kiadások“ czimén költségvetésileg engedélyezett 191500 ftnyi összeg, e kimutatásba nem vétetett föl.

Az összehasonlítás céljából alapul szolgált statistikai adatok, a fennebb említetteken kívül, Dr. Konek tanár által 1866. évben kiadatott, s általános elismerést nyert „austriai-magyar monarchia statistikai kézi könyve“ czimű művéből merítettetek.

A)

K i m u t a t á s a

a magyar-osztrák birodalom összes tartományai közkórházaiban ápolt betegek költségeinek, ugyszintén azon aránynak, melyben ezen költségek a Magyarország részére engedélyezett ily javadalma-
záshoz képest, úgy a földterületre, valamint népességre nézve állanak.

34. A) K i m u-

a magyar-osztrák birodalom összes tartományai közkórházaiban ápolt betegek költségeinek, ugyszintén azon aránynak, melyben ezen

1	2	3	4	5	6	7	
Folyó szám	A z o r s z á g v a g y k o r o n a t a r t o m á n y					Utóbbiakból esik egy □ mtfldre	Közkórházak száma
	N e v e	a betegápolásra előírány- zott összeg o. é.	földirati □ mtfld. terü- lete	Lakóinak száma	□ mtfldre		
1	Magyarország	416,125	389 ⁵ / ₁₀	10,814,206	2,776	24	
2	Erdélyország	94,061	997 ⁷ / ₁₀	2,095,215	2,001	9	
	összesen	510,186	4,893 ³ / ₁₀	12,909,421		33	
3	} Horvát, Tótország és Fiume Kat. érvidék	16,500	35 ¹ / ₁₀	962,031	2,747	6	
4		összesen	16,500	609 ⁷ / ₁₀	1,131,502	1,857	
	I. összeg	526,686	959 ⁷ / ₁₀	2,093,533		6	
	I. összeg	526,686	5,853 ⁴ / ₁₀	15,002,954		39	
5	Alsó-Austria	235,000	310 ¹ / ₁₀	1,762,784	4,895	17	
6	Felső-Austria		27 ⁹ / ₁₀	719,427	3,301	5	
7	Salzburg	26,800	110 ⁵ / ₁₀	146,870	1,128	1	
8	Stiria	70,240	47 ⁷ / ₁₀	1,091,647	2,677	10	
9	Karantán	4,000	18 ⁸ / ₁₀	342,656	1,819	1	
10	Kraína	40,483	11 ¹ / ₁₀	475,437	2,621	1	
11	Istria	54,666	15 ¹ / ₁₀	566,666	3,908	4	
12	Tirol	38,590	52 ⁷ / ₁₀	878,733	1,678	42	
13	Csehország	436,330	943 ⁷ / ₁₀	5,153,602	5,461	52	
14	Morvaország	221,700	413 ⁵ / ₁₀	2,008,572	4,974	6	
15	Szilézia	39,317	13 ⁵ / ₁₀	493,825	5,281	1	
16	} Gácsország	210,200	1,415 ⁸ / ₁₀	5,147,021	3,609	24	
17		} Bukowina	13,417	119 ⁵ / ₁₀	516,418	2,720	2
18	Dalmatia	69,852	212 ¹ / ₁₀	446,660	1,922	3	
	II. összeg	1,460,595	5,412 ² / ₁₀	19,750,318		169	
	III. Főösszeg	1,987,281	11,316	34,753,272		208	

t a t á s a

költségek a Magyarország részére engedélyezett ily javadalalmazáshoz képest, úgy a földterületre, valamint a népességre nézve állnak.

8.	9.	10.	11.	12.	Észrevétel.
A r á n y					
azaz egy kórházra esik:		viszonylik Magyarországhoz és pedig:			
<input type="checkbox"/> mtfld.	lakosság	költségre mint	<input type="checkbox"/> mtfldre mint	lakosságra mint	
162 ³³ / ₁₀₀ 110 ⁸⁵ / ₁₀₀	450,591 ⁹ / ₁₀ 232,801 ⁹⁸ / ₁₀₀				
148 ³⁰ / ₁₀₀	391,194 ³⁷ / ₁₀₀				
58 ²⁸ / ₁₀₀	160,338 ⁵ / ₁₀₀	1 : 30 ⁹² / ₁₀₀	1 : 43 ⁹³ / ₁₀₀ 1 : 8 ⁰³ / ₁₀₀	1 : 13 ¹ / ₁₀₀ 1 : 11 ⁴ / ₁₀₀	
159 ⁹³ / ₁₀₀	348,922 ¹⁶ / ₁₀₀	1 : 30 ⁹² / ₁₀₀	1 : 5 ⁰⁹ / ₁₀₀	1 : 6 ¹⁶ / ₁₀₀	
21 ¹⁸ / ₁₀₀ 43 ¹⁶ / ₁₀₀ 130 ²⁰ / ₁₀₀ 40 ⁸ / ₁₀₀ 188 ¹⁰ / ₁₀₀ 181 ¹⁰ / ₁₀₀ 36 ³⁰ / ₁₀₀ 12 ⁸⁸ / ₁₀₀ 18 ¹⁵ / ₁₀₀ 67 ¹⁰ / ₁₀₀ 93 ⁷ / ₁₀₀ 59 ¹⁰ / ₁₀₀ 94 ³⁰ / ₁₀₀ 77 ¹⁶ / ₁₀₀	103,693 143,885 ¹ / ₁₀₀ 146,870 109,164 ⁷ / ₁₀₀ 342,656 475,437 141,666 20,922 ² / ₁₀₀ 99,107 ⁷ / ₁₀₀ 334,762 493,825 214,459 ³ / ₁₀₀ 258,209 148,886 ⁸ / ₁₀₀	1 : 2 ² / ₁₀₀ 1 : 1 ³⁰ / ₁₀₀ 1 : 7 ²⁶ / ₁₀₀ 1 : 127 ⁵ / ₁₀₀ 1 : 12 ⁵⁴ / ₁₀₀ 1 : 9 ⁸³ / ₁₀₀ 1 : 13 ²² / ₁₀₀ 1 : 1 ¹⁸ / ₁₀₀ 1 : 2 ⁷ / ₁₀₀ 1 : 12 ⁹⁸ / ₁₀₀ 1 : 2 ⁴² / ₁₀₀ 1 : 38 ⁰² / ₁₀₀ 1 : 7 ³ / ₁₀₀	1 : 13 ⁵⁹ / ₁₀₀ 1 : 22 ⁵ / ₁₀₀ 1 : 37 ⁵⁸ / ₁₀₀ 1 : 12 1 : 25 ⁹⁷ / ₁₀₀ 1 : 26 ⁹⁷ / ₁₀₀ 1 : 33 ⁷² / ₁₀₀ 1 : 9 ¹⁸ / ₁₀₀ 1 : 5 ¹⁸ / ₁₀₀ 1 : 12 ¹⁷ / ₁₀₀ 1 : 53 ¹⁰ / ₁₀₀ 1 : 3 ⁴³ / ₁₀₀ 1 : 25 ⁷⁸ / ₁₀₀ 1 : 21 ⁰² / ₁₀₀	1 : 7 ³⁰ / ₁₀₀ 1 : 17 ⁹ / ₁₀₀ 1 : 89 ⁸⁸ / ₁₀₀ 1 : 10 ⁰⁸ / ₁₀₀ 1 : 37 ⁹ / ₁₀₀ 1 : 27 ⁸ / ₁₀₀ 1 : 22 ⁷⁸ / ₁₀₀ 1 : 14 ⁰⁰ / ₁₀₀ 1 : 2 ⁰⁰ / ₁₀₀ 1 : 6 ⁷ / ₁₀₀ 1 : 28 ¹⁹ / ₁₀₀ 1 : 2 ⁰ / ₁₀₀ 1 : 24 ⁴⁹ / ₁₀₀ 1 : 28 ⁹⁷ / ₁₀₀	
32 ²⁶ / ₁₀₀	116,865 ⁸ / ₁₀₀	2 ⁸⁸ / ₁₀₀ : 1	1 ⁰ / ₁₀₀ : 1	1 ² / ₁₀₀ : 1	
54 ³³ / ₁₀₀	167,083 ⁰³ / ₁₀₀	1 : 2 ⁷ / ₁₀₀	1 : 0 ⁹ / ₁₀₀	1 : 1 ¹ / ₁₀₀	

*) A magyar állam (Magyar-, Erdély-, Horvát-, Tótország, a katonai őrvidek, és Fiume város és területe) viszonylik Ő Felsége másik államaihoz, és pedig: területre nézve mint 1 : 0⁹³/₁₀₀-hez költségre „ „ 1 : 2⁷/₁₀₀ „ és lakosságra „ „ 1 : 1¹/₁₀₀ „ a magyar államot egységnek. (1) véve.

lásd észrev. rovat. *) alatt.

35. B) K i m u-
a z o s z t r á k - m a g y a r b i r o d a l o m b a n

Folyó szám	Magyar- és Erdélyország	Horvát- és Tótország, Fiume k. v.	Dalmatia, Triest város s területe, Istria	Alsó-Austria	Felső-Austria és Salzburg	Csehország
1	Arad	Eszék	Ragusa	Bécs cs. k. köz.	Linz	Arnau
2	Buda	Fiume	Spalato	Bécsi Rudolf	Windischgarten	Aussig
3	Debreczen	Károlyvár. (Karlstadt)	Sebenico	Bécsi Wieden	Schaerding	Böhm. Leipa
4	Esztergom	Pakráz	Zara	Sechshaus	Ischl	Braunau
5	Gyöngyös	Varasd	Triest	Penzing	Vöcklabruch	Brüx
6	Kaposvár	Zágráb	Capodistria	Bécsújhely	Salzburg	Budweis
7	Győr		Görcz	Klosterneuburg		Caslau
8	Kassa			Korneuburg		Chlumecc
9	Miskolcz			Krems		Chrudim
10	Nyitra			Horn		Deutschbrod
11	Nagyvárad			Hainburg		Eger
12	Pozsony orsz.			Szt.Pölten		Elbogen
13	Pécs			Waidhofen / Thaja mellett		Graupen
14	Pest			Waidhofen / Ybbs mellett		Hohenelbe
15	Sopron			Baaden		Humpolec
16	Szegszárd			Feldsberg		Jicin városi
17	Szeged			Ybbs		Jicin Dr. Kukula-féle
18	Székes-Fehérvár					Josefstadt
19	Temesvár					Jungbunzlau
20	Trencsén					Karlsbad
21	Csik-Szereda					Klattau
22	Deés					Kolin
23	Déva					Komotau
24	Fogaras					Königgräcz
25	Kolozsvár					Königinhof
26	Maros v. hely. } országos					Kuttenberg
27	N.-Szeben					Leitmeritz
28	Szepesi-Sz.-György					Leitomischl
29	Torda					Melnik
30	Szinyér-Várallja					Mies
31	Lugos					Nehanic
32	Marm.-Sziget					Neubyzow
33	Szilágycseh					Neuhaus
34						Opoeno
35						Pardubitz
36						Pilgram
37						Pilsen
38						Pisek
39						Policka
40						Prága
41						Prága (izrael)
42						Pzibram
43						Roudnic
44						Reichenberg
45						Rumburg
46						Saaz
47						Strakonice
48						Tabor
49						Taus
50						Theresienstadt
51						Trautenau
52						Warnsdorf

t a t á s a

létező nyilvános kórházaknak.

Tirol és Voralberg	Gácsország és Bukowina	Steierország	Morvaország	Karnolia és Karinthia	Szilézia
Innsbruck	Lemberg	Graz	Brünn	Laiibach	Troppau.
Hall	Biala	Marburg	Olmütz	Klagenfurt	
Kitzbichl	Bochnia	Cilli	Iglau		
Kufstein	Brody	Bruck a. d. Mur	Znaim		
Nauders	Bizecza	Maria-Zell	Hradisch		
Schwaz	Drohobycz	Knittelfeld	Weisskirchen		
Telfs	Jasto	Judenburg			
Zell	Kotomea	Leoben			
Ampezzo	Snyatyn	Radkersburg			
Bozen	Przemysl	Pettau			
Brixen	Rzeszov				
Bruneck	Sanbor				
Eppan	Sanec				
Glurns	Stanisla				
Innichen	Stry				
Kaltern	Tarnopol				
Kastelruth	Tarnow				
Klausen	Wadowic				
Lana	Zaleszczik				
Lienz	Ztoczow				
Meran	Zolkiew				
Neumarkt	Krakau				
Niederndorf	Krakau (irgalmas)				
Sarnthal	Czernowicz				
Schlanders	Suczawa				
Sterzing					
Tramin					
Windisch-Matrei					
Trient					
Ala					
Arko					
Borgo					
Cles					
Levico					
Mori					
Pergine					
Primero					
Riva					
Roveredo					
Strada					
Strigno					
Tesero					

36. C) Kimutatása

az 1869. évre betegápolási költségek fedezésére államköltségvetésileg adományozott összegeknek.

Folyó szám	Az 1869. évi államköltségvetésnek			Költségvetésileg engedélyezett összeg o. é. forint	E b b ő l e s i k		J e g y z é s.
	fejezete	címe	rovata		Magyarországra	Erdélyországra	
					forint	forint	
1	9	4	1/a	15,230	15,230		
2	"	"	1/b	55,925	13,925	42,000	
3	"	"	1/c	500	500		
4	"	"	1/d	630	630		
5	"	"	1/e	840	840		
6	"	"	1/f	1,260		1,260	
7	"	"	1/g	3,000		3,000	
8	"	"	1/h	5,801		5,801	
9	"	"	1/l	385,000	385,000		
10	"	"	1/m	42,000		42,000	
összesen				510,186	416,125	94,061	
					94,061		
egészben fennebbi .					510,186		



37. A hazai betegközépölési ügy hiányai, fejlesztésének akadályai; e hiányok orvoslására vonatkozó javaslatok.

Fennebbieken közöltetett a hazai betegközépölési ügy keletkezése, koronkinti fejlődése, jelenlegi állása, az időnkint hatályban volt, ugyszintén a jelenleg is érvényben álló e részbeni szabályok; előtűntetett továbbá, a betegközépölés teljesítésére mulhatlanul megkívántató nagyobb szerű kór- és gyógyintézetek létszáma, s kezelése; nem különben a betegápolási ügy, mint a közigazgatás egyik igen jelentékeny ágának foganatosításából időnkint fölmerült költségek mennyisége, s előállításának módja.

Hátra van még azon fő mozzanatok fölenlítése, melyek — irányt nem adó egyéni nézetem szerint — a hazai középölési ügy hiányait, s a szenvedő emberiségre nézve kívánatos fejlesztésének akadályait szolgálják.

I. E hiányok között első helyen kiemelendő, a hazai közkórházak-, és gyógyintézeteknek az ország földrajzi kiterjedéséhez, és lakosságának tetemes számához képesti aránylagos csekély száma.

A legutóbb közlött kimutatás szerint, van Magyar-, és Erdélyországban, a bujasenyvi szükségkórházakkal együtt, öszvesen 33 közkórház.

A magán jellegű kórházak, melyek ezen elnevezésre jogosan igényt tarthatnának, részint csekély számuknál, részint — kevés kivétellel — hiányos szerkezetük-, és fölszerelésüknel fogva, leginkább pedig azért, mert a nem helybeli betegek fölvételére nem kötelezhetők, tekintetbe alig jöhetnek.

Ezen kimutatás világosan tanusítja a hazai közkórházak fellette csekély számát; mert midőn Magyar-, és Erdélyországban egy közkórház esik $148^{80}/_{100}$ □ mértföldre: addig például Csehországban csak $18^{15}/_{100}$ □ mtfdre; sőt Tirolban $12^{68}/_{100}$ □ mtfdre esik egy közkórház.

Midőn továbbá a magyar államterületen egy közkórház esik

159³⁵/₁₀₀ □ mtfdre: addig Ő Felsége másik állama területén csupán 32²⁶/₁₀₀ mtfdre esik egy közkórház.

A hazai közkórházak csekély száma azonban még világosabban kitűnik az által, hogy fennebbi kimutatás szerint Magyar-, és Erdélyországnak csupán 33 közkórháza van; sőt az egész magyar államterületen is csak 39 ily intézet létezik, midőn például magában Csehországban 52, sőt a csekély területű Tirolban 42 közkórház; Ő Felsége másik területének összes tartományaiban pedig, 169 közkórház áll a szenvedő emberiség rendelkezésére.

E számok annyira meggyőzők, hogy a hazai közgyógyintézetek elégtelen voltának további bizonyítását feleslegessé teszik, de egyszersmind hangosan követelik, hogy ezen a nyilvános közápolást olyannyira hátráltató hiány, a közegészség fenntartása céljából, a nemzet javára mielőbb czélszerűen orvosoltassék.

Mindenek előtt tehát a kórházak száma volna szaporítandó.

Itt azonban azon kérdés merül föl, hogy ez, mi módon történjék?

A mint a fennebbiekben előadatott, államköltségen létesített, és az állam közvetlen felügyelete alatt álló közkórház hazánkban csak egy van: a pozsonyi; olyan pedig, mely nem az állam által létesített, de országos elnevezése miatt, az állam közvetlen felügyelete alatt áll, csak kettő létezik, t. i. a kolozsvári, s a marosvásárhelyi országos közkórház; a többi hazai közkórházak részint a hatóságok, részint pedig kegyes adakozások, hagyományok, büntetéspenzek s. t. e. f. által létesültek; és miután elvállalták azon kötelezettséget, hogy minden beteget személykülönbség nélkül befogadjanak, s általában mindazon kellékeknek eleget tettek, melyek ezen emlékirat 11 fejezet első öt pontjaiban (20 lap) előadattak, részesítették azon kedvezményben, hogy a vagyontalan betegek után fölmerülő, különben beszédhetlen gyógyköltségek, az államkincstárból megtérítettnek, s így közvetett államszegélyre igényt tarthatnak, mely nélkül fennállásuk biztosítva alig volna.

Ezen közkórházaknál, a közvetlen felügyeletet most is az illető

bizottmányok gyakorolják, s a kormány magának csakis az őt megillető főfelügyeleti jogot tartotta fenn.

És szerény nézetem szerint, a mi hazai viszonyainknál, ez a mód a legjobb, a közkórházak létesítésére; mert azon, tekintetre méltó nagy előnnyel bír, hogy egyesíti a hatóságok tevékenységét, az egyesek jótékonyágát, az államszegélylyel.

A kórházak létesítését hazánkban ugyanis, sem egészen a magánosak jótékonyágára bízni nem lehetne; mert a vagyonszegény nálunk fájdalom! oly örvedetes fokot alig ért el valahol, hogy ily intézkedés sikere, csak némely vidékre is, remélhető volna; sem pedig egészen az államra sem lehet háritani, mert ily intézeteknek oly számban való létesítésére, a mint az, az egész országban mindenhol a fennforgó szükséghez képest, megkivántatnék, az állam minden egyéb hozzájárulás nélkül, egyedül rendszeres bevételeiből legrendezettebb állapotban is alig, a jelenlegi viszonyok mellett pedig, semmi szín alatt képes nem volna.

Míg ellenben a közintézeteknek a hatóságok általi létesítésével, ezeknek tág tér nyílik áldásdús tevékenységök-, s önkormányzati joguknak, legmagasztosabb módoni gyakorlására; egyszersmind pedig ezen mód megmenti az államkormányt egy bonyolodott, nehézkés gépezetnek, igen költséges közvetlen igazgatásától: mit, ha a kórházak tetemes számban egyedül az állam által létesítettének, elkerülni alig lehetne.

Ezen módot kellene tehát ezentúl követni, a kórházak létesítése körül: t. i. serkenteni, s buzdítani a hatóságokat, hogy a lakosságot e részben kellőleg fölvilágosítva oda törekedjenek, mikép ily gyógyintézetek a lakosság saját erejéből, és hozzájárulásából, továbbá könyöradományok, sorsjátékok, tánczvigalmak, hangversenyek s. t. e. f. segélyével, létesüljenek, melyeket az állam az által, hogy közintézetekké nyilvánítana, szintén azon kedvezményekben részesítene, melyeket a többi közkórházak, a közalapból élveznek.

A hatóságok e működéseikben sikerteljesen az által is lehet-

nének támogatva, hogy — ha házi adójuk kivetésére, s beszédésére a törvényhozás által följosogittatnak — a beszédett adónak bizonyos része évenként ily czélokra fordíttatnék; az állam pedig, egyes figyelemre méltó esetekben, az által járulna ily kórintzettek létesítéséhez, hogy akár az évi államköltségvetésbe ily czélokra fölvett javadalmazásból, akár pedig rendezendő államsorsjátékok jövedékeiből, nyujtana megfelelő mérvben anyagi segélyezést, de csak akkor, ha a hatóságok e részbeni igyekezete, legalább részben sikerültnek bizonyult.

Oly vidékeken azonban, hol mindeddig kórházak nem léteznek, s a legközelebbi gyógyintézet is, több mértföldnyi távolság miatt, csak nehézséggel, és a betegek kór állapotának az elszállíttatás fáradsalmi által előállható súlyosbitásával elérhető; hol azon kívül a lakosságnak köztudomású vagyontalansága miatt, részéről anyagi segélyezés följajánlása teljességgel nem várható: állíttassanak föl közkórházak államköltségen.

Teljes tudatában vagyok annak, hogy ezen javaslatba hozott közegészségügyi intézkedés, mily tetemes áldozatot követel a különben is minden tekintetben szerfelett igénybe vett közalap részéről; és tökéletesen fölfogom azon nehézségeket is, melyek az ellen mérülnének föl, hogy egyedül az állam által, egyéb hozzájárulás nélkül fölláttandó ily közgyógyintézetek létesítése, egyszerre (egyidejüleg) eszközöltetnék; mindazonáltal teljes meggyőződésem az, hogy míg egyrészt az állam hivatása, ily intézetek létesítésére a lakosságot ott, hol annak vagyoni viszonyai azt megengedik, befolyásának egész súlyával, népszerű fölvilágosítással, ösztönzéssel, s. a. t. hatályosan buzdítani, addig másrészt egyszersmind kötelessége is ott, hol a lakosság részéről anyagi segélyezés, vagyontalanság miatt nem remélhető, már csak épen azon okból is, mert a vagyontalan lakosság, megbetegülése esetén, még inséggel is küzd, közgyógyintézetek fölláttatása által, a vagyontalan betegek részére, biztos menhelyet, rendszeres ápolást s gyógyítást, közköltségen bizto-

sítani; mi annál könnyebben eszközölhető, ha évenként az államköltségvetésbe, ily czélra, egy bizonyos összeg külön rovat alatt fölvétetnék, gyümölcsözőleg elhelyeztetnék, s a midőn az már egy-egy ily intézet föllállítására, s felszerelésére elégséges, e czélra fordíthatnék; addig azonban, míg az összeg együtt nincsen, a helyiség megválasztására, kijelölésére, továbbá az építési tervek elkészítésére megkivántató tárgyalások, szóval az előmunkálatok bevégeztetnének.

Ekként bizonyos számú évek mulva az állam, jól rendezett közgyógyintézetek birtokába jutna a nélkül, hogy a közalapnak különös megerőltetése, s így az egyes adózónak érzékeny megterheltetése szükségeltetnék.

Az, hogy ily intézetek az ország melyik részén állítandók föl, a közigazgatás intézkedésének főnhagyatván.

Magától értetik, hogy a kormány fő gondja leend arra ügyelni, hogy ugya meglevő, valamint a létesítendő közkórházakban, az orvosi kezelés, mindig a tudomány legújabb vívmányainak, a szenvedő emberiség javára leendő értékesítésével történjék.

II. Hogy a teljesen vagyontalanoknak beigazolt betegek, ily közkórházakban díjtalanul ápolandók: arról többé kérdés nem lehet.

A kérdés csakis a körül foroghat, honnan fedeztessenek hát, az ezek után fölmerülő gyógyköltségek, a mennyiben a közintézetek alapítványaiából ki nem kerülnek?

A nálunk fenuforgó viszonyok között, a hatóságok, és a lakosság részéről félreismerhetlenül üdvösnek, és a hazai általános vagyoni állapothoz képest elégségesnek is mutatkoznék, ha ott, hol közkórházra egyáltalán szükség van, a már meglevő alapítványokból, és még netán nyújtandó kegyes adakozásokból, csak a megfelelő épület létesítése, s a kórházi személyzet fizetése kerülne is ki; oly gazdag alapítványok létrehozatalára ugyanis, melyekből a kórházak föllállítása, orvosi-, stizti-személyzetének fizetése, s még ezenkívül a vagyontalan betegeknek eltartása, s ápol-

tatása, a költségek megtérítésének igénye nélkül kikerülhetne, — hazánkban amugy sem remélhető.

Minden kétségen fölül áll tehát, hogy a vagyontalanok után fölmerült gyógyköltségeket, mindenek előtt az illető rokonok, munkaadók, ipartársulatok, vagy egyéb jogköteles physical, vagy erkölcsi személyek tartoznak megtéríteni.

De ezek nem létében, azon kérdés merül föl, vajjon a kórházak által teljesített betegápolás költségei, az illetőségi községekre háritandók, avagy az állam részéről a kincstárra átveendők-e?

A betegápolási költségek mikénti kezelésére fennálló, s fennebbieken közlött szabályok szerint, az eddigi eljárás, röviden előadva, következő:

A közkórházakban ápoltak után fölmerült gyógyköltségekről, a kórházi gondnokságok részéről, évnegyedenként számadások szerkesztetnek, melyek a kórházi bizottmányok által, az illető hatóság útján utalványozás végett, a belügyministeriumhoz fölterjesztetnek.

E számadások, a fölszámítás helyességére nézve, szánuvevőségileg megvizsgáltatván, a megállapított összegek, az illető adópénztáraknál, a belügyministeri tárca fennkijelölt című javadalmasítás rovására, utalványoztatnak.

Mely alkalommal egyszersmind intézkedés tételik az iránt is, hogy a közalaphól ekként utalványozott összegek, az ápoltaktól, avagy fizetni köteles rokonaiktól beszedessenek; ezeknek vagyontalansága esetében pedig e körülmény, az illetőségi község részéről kiállított, a lelkeszi hivatal által megerősített, s még ezen kívül hatóságilag láttamozott, hiteles és szabályszerű szegénységi bizonylatokkal igazoltassék.

A beszedett összegek, azon adópénztáraknál, melyeknél az utalványozások történtek, a fennemlített rovat javára „megtérített gyógyköltségek“ czíme alatt, befizettetnek; azon összegek pedig, melyek bebizonyult vagyontalanság miatt, be nem szedethettek, a

fölmutatott szegénységi bizonylatok alapján, mint beszédhetlen összevegek, a nyilvántartásból töröltetnek.

A gyógyköltések beszédése alkalmával felmerülő illetőségi kérdések, a belügyministeriumnál, a beérkező jelentések alapján tárgyaltnak, s a szóban forgó összevegek, a tárgyalás eredményéhez képest, vagy a fizetni köteles személyek, társulatok, alapokból beszédetnek, vagy ezeknek hiányában a hazai közalaphól megtérítetnek.

Épugy esnek az ily gyógyköltések a közalap terhére, ha az illetőség megállapítása, egyáltalában nem sikerül; mely esetben, ha az utalványozás a közalaphól már megtörtént, az összevegek a nyilvántartásból kivezettetnek. *)

Ha ezeknek előre bocsátása után már most, egy pillanatot vetünk a költésvetésileg engedélyezett, s fennebb közlött betegápolási költésekre: meg kell győződnünk arról, hogy ezen kiadás, a legjelentékenyebb tételeknek egyike, melyek a közalapot terhelik.

Egyszersmind pedig ezen kiadás természetszerűleg leginkább alkalmas arra, hogy magát saját ellenőrzésünk alól kivonhassa; mivel a különböző gyógyintézetek részéről beküldött számadásoknak, tartalmuk érdemlegessége iránt, föltétlen hitelt kell adnunk.

Ép oly megkötött helyzetben vagyunk a betegek, avagy fizetni köteles rokonaik fizetőkép telenségének megállapítására nézve.

A község ugyanis, mely az ápoltak részére, a szegénységi bizonylatot kiállítja, avagy kipuhatolni köteles, vajjon vannak-e az ápoltak fizetőképes rokonai? semmi közvetlen érdek által nem vezettetik, hogy a bizonylatokat csakis valódi szegények számára állítsa ki, s a fizetőképes rokonok lételének kinyomozását eszközölje.

Az egyes községnek továbbá, a közalap képezésében, s hozzájárulásában való résztvétele nem oly jelentékeny, nem oly

*) Magán kórházakban ápoltakért, a fölmerülő költések, az ápolt vagyontalansága, s a fizetni köteles rokonok nem léte esetében, az illetőségi községeket terhelik.

szembeötlő, hogy az által, a szegénységi bizonylatok kiállítása körül sajnos tapasztalt gyakori visszaállások, biztosan mellőztesenek; a lelkesi hivatal pedig, mely a szegénységi bizonylatokat megerősíti, ezen hibát szintén elköveti, vagy pedig az illetőnek családi-, s vagyoni viszonyairól nincs kellőleg értesülve.

De a nézetek is igen különbözök a fizetőképtelenségről, és pedig épügy magában véve, valamint az idő iránt, mely alatt az előáll; úgy hogy szegénységi bizonylatok gyakran csak élyebb, s avagy pillanatnyi fizetőképtelenség esetében is állítatnak ki, a nélkül, hogy a kiállítók talán igazságtalanságot vélnének bizonyítani.

Átalában véve azonban mondhatni, hogy e tekintetben a községek részéről azon sajnálatos törekvés mutatkozik, hogy saját hozzátartozóik számára, a közalapokból minél többet kinyerhessenek: mely törekvés legvilágosabban kerül észlelés alá akkor, ha gyógyíthatlan, és nem közveszélyes, tehát magára, s másokra nézve ártalmatlan, és épen ezért országos ápoladék létesítéseig, másként el nem helyezhető elemkórosak, bányuk, s. a. t. átvétele forog szóban; mely esetben, a községek közvetlen érdekekkel bírnak, oly maradandó terhet maguktól elhárítani, mely különben azon vezérelvnel fogva, — hogy minden község, szegényeiről, betegeiről, s gyámoltalan tehetetleneiről első sorban maga tartozik gondoskodni, — reájuk nehezedenék.

A kormány tehát csakis azon helyzetben van, hogy ily okmányok alakí helyességét megítélhesse, de semmikép azoknak saját képeni tartalmát megbíralni nem képes; és egyes esetek, hol történetesen a vagyoni viszonyok közvetlenül ismeretesek voltak, szomorítólag kiderítették azt, hogy mily eljárás követetik némely községek részéről, a szegénységi bizonylatok kiállítása körül.

A belügyministerium, a törvényhatóságokat lelkiismeretes eljárásra buzdítandó, 1868. évi december 3-án 21740 sz. alatt, a következő rendeletet bocsátotta ki:

Tudva van a közönség előtt, hogy a közkórházakban ápolott betegek után fölmerült gyógyköltségek, azon esetben, ha az ápolott, vagy annak fizetni köteles rokona vagyontalannak bizonyul be, a közalapokból, illetőleg a betegápolásra országgyűlésileg megszavazott javadalmazásból fedeztetnek.

Ezen költségek évről évre, oly aggasztó mérvben szaporodnak, hogy a kormány, és a törvényhozás figyelmét komolyan igénybe veszik.

Nem lehet szándéka az alkotmányos kormánynak, a valóban szegény betegeket kevésbé kedvező bánásmódban részesíteni, mint a melyet a fennállott, magyar királyi helytartótanács által 1863-ban 10240 és 1865-ben 55501. számok alatt kibocsátott, s újabb intézkedésig erejükben fenntartott szabályrendeletek megállapítanak. De másrészt kötelessége a magyar kir. belügyministeriumnak, mely kiadásában a törvényhozásilag megállapított összegekhez kötve van, örködni a felett, hogy a valóban szegények ápolására megszavazott összeg, olyanok által ne csontkittassék, kik ingyen ápolásra igényt nem tarthatnak.

Fájdalommal lehet azonban tapasztalni, hogy a községek nagy része, midőn a betegápolási költségek beszedésére felszólíttatnak, az ügy körül nem járnak el kellő szigorral és lelkiismeretességgel, sőt nagy részben vétkes könnyelműséget tanúsítanak a szegénységi bizonylatok kiállítására, s azon rokonnak, munka-adók, vagy ipartársulatok kitudása körül, melyek az ápolottért felmerült költségek megtérítésére kötelezhetőek volnának.

Felszólíttatik ennél fogva a közönség, hogy ezen ügyet komoly figyelmére méltatva, közegeinek szigoruan és felelősség terhe alatt hagyja meg, mikép a betegápolási költségek beszedése körül kellő pontossággal, s lelkiismeretességgel járjanak el.

Követeli ezt a kincstár érdeke, mely ily czímen több száz ezer forinttal terheltetik, követeli a valóban szegény betegek érdeke, kiktől az országgyűlésileg megszavazott összeget elvonni, bün-

A siker azonban, eddig legalább, nem igen tapasztalható.

De még azon esetekben is, midőn a szegénységi bizonylatok kiállítására nem is forog szóban, és a közkórházakban ápoltak vagyonaiból, vagy a fizetni köteles rokonaitól rendeltetnek a gyógyköltségek beszédetni: ezen megtérítések behajtása, a számos ízben történt fölhívások ellenére is, a hatóságok részéről nem azon erélylyel foganatosítottak, mint ezt a közalapok köteleességszerű megóvása megkívánná; így a legutóbbi három évben, t. i. 1866. 1867. és 1868-ban betegápolási költségek fejében összesen utalványoztatott 1.086,835 ft 58 kr.

ebből szegénységi bizonylatok alapján a nyilvántartásból töröltetett	1.008,031 ft 36 kr.
a hatóságok részéről beszédetni rendeltetett beszédetett öszveg gyanánt, a közalapnak megtérítettett	78,804 ft 22 kr.
maradt még beszédetlen	37,327 ft 53 kr.
	41.476 ft 69 kr.

Ezen hátrányokkal szemben fölmerül a kérdés, nem volna-e jobb, érvényre juttatni azon elvet, hogy a vagyontalan közkórházi ápoltakért fölmerülő gyógyköltségeket, fizetni köteles rokonok nem léte esetében, az illetőségi községek tartozzanak megtéríteni? mi által, érdekében levén az illető községnek, az ápolttal vagyoni viszonyait, ugyszintén fizetni köteles rokonait a leggondosabban kipuhatólni, számos visszaélésnek eleje vétetnék; az államkincstár pedig, igen jelentékeny költségektől megkíméltetnék.

De ennek ellene áll:

1) az illetőségi törvény hiánya; mert ha a községet világos törvény által kiszabott módon, valamely ápolttal illetőségének elismerésére kötelezni nem lehet, akkor annak szabad tetszésére bízatik, az illetőséget akként, mint ezt saját érdeke esetén kint megkívánja elismerni, vagy megtagadni, a nélkül, hogy a kormány, az ily visszás eljárás megszüntetésére megkívántató eszközökkel rendelkezhetnék.

Igy igen gyakori esetekben most is tapasztalhatni, hogy a magánkórházakban ápolttal egyének illetősége — minthogy a kérdéses ápolttal vagyontalansága esetében, a gyógyköltségek

az illetőségi községeket terhelik — különféle ürügyek alatt megtagadtatik, s a teher az illető község által minden kitelhető okokkal elháríttatik; mi által, az ápolást nyújtott magánkórház megkárosodik, és gyakori ismétlések által, további fennállása is kétségessé válhatik.

Ha tehát illetőségi törvény hiányában, most is már, midőn a közkórházi vagyontalan ápoltakért a fölmerülő gyógyköltségek, a közalapból fedeztetnek, azon aránylag ritkább esetekben, midőn a magánkórházakban ápoltak gyógyköltsége forog szóban, az illető községek részéről ily nehézségek gördíttetnek az illetőség biztos, és kétségtelen megállapítása ele: akkor, ha az ország valamennyi kórházaiban ápoló vagyontalanok gyógyköltségei is a községeket terhelnék, folytonos visszálkodások merülnének föl az illetőségi kérdések iránt, az egyes községek között, melyek az illetőség végleges megállapítását bevárhatlan időre elhalasztanák, és igen számos esetekben lehetetlenné tennék: mely utóbbi esetben, ha t. i. az illetőség megállapítása nem sikerülne, s így a fizetni köteles község tudva nem volna, ismét csak a közalap volna hivatva, a gyógyköltségek viselésére.

2. A kórházak, melyeknek a kiadott pénzre szükségük van, az ily hosszadalmas tárgyalások bevégeztét, minthogy addig az általuk tett kiadások meg nem téríttethetnének, további fennállásuk veszélyeztetése nélkül be sem is várhatnák: vagy legalább költségük megtérítéséhez igen hosszadalmas uton juthatnának.

3. A községek nagy részének szegénysége.

Hazánkban ugyanis, oly községek — melyek nem csak törzsvagyonnal nem bírnak, hanem rendes viszonyok között is, folyó kiadásaik fedezhetése végett igen jelentékeny (20—100%) adópótlékkal vannak terhelve, s következőleg a vagyontalanság minden jellegét sajnosan beigazolhatják; — továbbá oly községek, melyek elemi csapások, mint tűzvész, árvíz, fagy, szárazság, s. t. e. f. által, ha nem is maradandólag, de még is bizonyos időre váltak fizetőképtelenné — felette nagy számmal léteznek, melyeknek to-

vábbi megterhelhetése, nem csak nemzetgazdasági szempontból indokolható nem volna, hanem általában véve a lehetetlenségek sorába tartoznék.

De épen ezen szegény községek, volnának leginkább terhelve, az ápolási költségek megtérítésével; minthogy a tapasztalás azt tanúsítja, hogy jobbára a felső vidékben, Trencsén, Turóc, Árva, Liptó megyékben levő vagyontalan községekből szoktak a lakosok, részint mint drótosok, részint mint napszámosak, és munkások elmenni idegen földre, hol megbetegülésük esetén, a közkórházi ápolást igénylik.

Ha mindezeket tekintetbe vesszük, azon szilárd meggyőződéshez kell jutnunk, hogy oly intézkedés, — melynél fogva a közkórházakban ápoló vagyontalanok után fölmerülő költségek, az illetőségi községekre háríttassanak — hazánkban, a jelenlegi viszonyok között, gyakorlatilag keresztül nem vihető, s ennél fogva életbeléptetése nem is eszközölhető.

Nem marad tehát egyéb hátra, mint a jelenleg fennforgó, s fennebb említett körülményekkel megalkudva, a vagyontalanok után fölmerült ápolási költségek behajtása körül eddig követett alapelveket, a viszonyoknak kedvezőbbre fordultáig egyelőre fenntartani, és pedig annyival is inkább, mert ha a szóban levő költségek, az illetőségi községekre háríttatnának, azok az államköltségvetésben nem fordulnának ugyan elő, de más uton csak meg kellene azokat fizetni; és a mennyiben ily költségek fedezésére, az egyes községek évi előirányzatában, aránylag jelentékeny tételt kellene fölvenni: a községek, a mostani eljáráshoz képest, hasonlíthatlanul megterhelve volnának.

Hanem igyekezni kell egyszersmind a közalapok kellő megóvása érdekében, az eddig tapasztalt visszasságokat lehetőleg megszüntetni, vagy azokat legalább lehető csekély mérvre leszállítani; mire gondot kell fordítani a törvényhatóságok szervezésénél, kimondatván mindenkinek tetteért való felelőssége:

- a) mindenki azért, mit aláírásával bizonyít, nem csak személyesen felelős, hanem az általa, valótlanságok bizonyi-

tása esetén a közalapokon netán okozandó kárért, vagyonaival is kez eskedik.

- b) mindenki, kinek a reá bizott ügyek idejekorán való elintézésének mulasztása következtében, a közalapok megkárosítása róható föl hibául, ezért nem csak mint kötelességmulasztó személyesen felelős, hanem az okozott kárt is, sajátjából tartozik megtéríteni.

III. A közkórházak csakis gyógyintézetek, nem pedig sinylök tartására berendezett helyiségek levén: ott elvileg a betegek csak 3 hónapig tartathatnak; ezentúl pedig minden egyes eset följelentendő, s csak különös tekintetre méltó kóreseteknél engedtetik meg, a közkórházi ápolás három hónapon túl; mely intézkedés részint azon okból tartatik fenn, hogy a gyógyintézet csakis gyógycéljának megfelelően; részint pedig, hogy a fekhely olyanoktól, kiknek erre, a kór súlyosságánál fogva, inkább szükségük van, el ne vonattassék.

Oly betegek tehát, kik három havi közkórházi ápolás után még teljesen föl nem gyógyultak, de további tartásuk indokolva nincsen, vagy általában gyógyíthatlanok, a fennálló szabály szerint, illetőségi községük részéről további községi ápoltatás, és ellátás céljából, saját költségükön átveendő.

Már pedig igen gyakran történik, hogy a kórházi gondnokságok, az e részben ismételve nyert szigorú utasítás ellenére, a betegeket, három havi ápolás után, bejelentés nélkül is tovább tartják, vagy ha a bejelentés történik is, ez gyakran oly későn eszközöltetik, hogy míg ezen bejelentésükre, válasz érkezhetik, már több hetek, sőt hónapok multak el, mely idő alatt, az ápolási költségek szükség nélkül fölszaporodnak, s legtöbb esetben a közalap terhére háromolnak.

De történik az is, hogy a beteg három havi időszak alatt teljesen meg nem gyógyul, illetőségi községébe pedig azon okból nem szállítható, mert ez megállapítva nincsen, vagy általában kétséges; ily betegek továbbtartása ez esetben, a jelenlegi viszonyok között, minthogy az országban eddig, ily betegek befogadására szolgáló sinylőházak, és ápolók nem léteznek, mellözhetlen

ugyan, de mindenesetre a közkórházi ápolás hátrányával, és a közalap tetemes kárával van egybekötve.

Ily betegek állandó elhelyeztetése, s további ápoltatása céljából, ápodák volnának felállítandók; és pedig, minthogy ott leginkább oly egyének tartása célozthatnék, kiknek illetősége bizonytalan, s így ily intézetek felállítására, jogosan és méltányosan, egy hatósági terület sem kötelezhető — ezen ápodák, államköltségen volnának, az ezen fejezetben, az állami közkórházak felállítására nézve előadott módon, létesítendők; illetőleg koronkint egymásután felállítandók.

Mire nézve még megjegyzendőnek tartanám, hogy ezen ápodák felállítása korántsem a fő-, vagy nagyobb városokban, hanem a jó fekvésű, s a forgalmi vonalba eső csekélyebb városokban volna eszközendő, hol tapasztalás szerint, a lég tisztább, a telkek, és házhelyek olcsóbbak, az építés, felszerelés, és élelmezés is, jóval jutányosabb.

IV. A nagyobb városoknál alkalmazott kerületi orvosok, nem annyira közigazgatási orvosok — mint sajátképen szegények orvosai, kiknek hivatása, azon szegényebb sorsú helybeli betegek gyógykezelését teljesíteni, kiknél a házi ápolás lehetséges.

Ha tehát számos ily egyén gyógyíthatnék otthon, igen nagy költségtől volna az ország megkímélve; azonban a tapasztalás, sajnosan azt mutatja, hogy a fennebb említett orvosok, az ily betegeket, leggyakoribb esetekben, — nézetük szerint — azon okból, mivel a gyógyintézetben célszerűbb ápolásban részesíthetnek, a közkórházakba küldik, hol a fekhelyet, a többi betegektől, szükség nélkül elvonják, s azonkívül legnagyobbrészt nem az illető város terhére, mely szegényeiről gondoskodni első sorban köteles, hanem vagyontalansági bizonylat alapján, a közalap rovására tartatnak.

Erre nézve a hatóságok kötelezendők volnának arra ügyelni, hogy a szegénysorsú lakosok gyógykezelésével megbízott hatósági orvosi közegek, a vagyontalan betegeket, a lehetőségig háziilag kezeljék; és tüzetes utasítással látassanak el arra nézve, mily

körülmények között küldhetik be, az általuk különben házilag gyógykezelendő egyént, valamely közkórházba?

V. Az eddigi gyakorlat, melynél fogva a munka-, vagy szolgálatadó, legényeért, munkásaért, vagy cselédjeért fölmerült 30 napi közkórházi költségeket megtéríteni tartozik, — mint a méltányosságnak meg nem felelő, s számos visszaélésre alkalmat szolgáltató intézkedés, mindaddig, míg a szolgálati viszonyokból eredő jogok, és kötelezettségek, az egész országra kiható ipar-, és cselédrendtartás által tüzetesen szabályozva nem lesznek, oda módosítandó: hogy azon esetre, ha a cseléd, vagy munkás, gazdája vagy munkaadójának teljesített szolgálata folytán, s nem saját hibája, vigyázatlansága, vagy egyéb hozzájárulása következtében betegült meg: a fölmerült közkórházi gyógyköltségek, 14 napon át, a gazdát, vagy munkaadót terhelje.

Mindenekelőtt azonban, egy, a magyar állam területére, általánosan kiható ipar-rendszer, és cselédrendszabály, melyben ezen jogviszonyok tüzetesen szabályoztassanak, volna életbe léptetendő.

Átalában azon elv következetes keresztülvitele mutatkozik ajánlatosnak, hogy a mely személyt, testületet, intézetet, hatóságot, alapot s. a. t. a fölmerült közkórházi költségek fedezése, általános szabálynál, egyességnél, vagy bármily kötelezettségnél fogva, illeti: az, ezen kötelezettségének teljesítésére, törvényszabta úton, a felelősség által indokolt erélylyel és szigorral szoríttassék is, hogy ez által a közalap, illetéktelen megterhelhetésektől, lehetőleg megóvassék.

VI. Intézkedés teendő, hogy a külföldi államokkal, a kölcsönös alattvalók után fölmerült gyógyköltségekre nézve, mielőbb nemzetközi egyezmények létrehozassanak, melyek ezen ügyet, mely eddig az Eisenachi conventio, és néhány svajzi kantonnal kötött egyezmény kivételével, csak a tényleg fennálló gyakorlat által szabályoztatott, akként, mint ezt a magyar állam érdeke, vagy a méltányosság megkívánja, akár a viszonylagos költségelengedés, akár pedig ezen kiadások

jutányos megtérítésének kölcsönös kötelezettsége alapján, tüzetesen körvonalozzák, és szabályozzák.

Mindezen intézkedések életbeléptetése, a hazai betegközapolás körül tapasztalt eddigi számos hiányok nagy részét azonnal megszüntetné; a netán még is mutatkozandó csekélyebb hiányok, és visszasságok, a kormány részéről, rendeleti uton is orvosolhatván.

Ezek azon fő mozzanatok, melyek a hazai közapolási ügy korszerű, s valóban elhalaszthatlan újjärendezése alkalmával, a jelenlegi viszonyok között volnának figyelembe veendők.

A mutatkozó hiányok mimódoni orvoslására nézve, saját egyéni fölfogásomból eredő igénytelen nézetemet, a közügy iránti kötelesség érzetéből egyedül tájékozó útmutatás gyanánt közöltem, hogy a tapasztalatdús és avatott kezek által, mielőbb eszközendő e részbeni reform létrehozásához, ezen parányi, de benső meggyőződésemben gyökerező adalék által, részemről is járulhassak.

Kelt Budán 1869. évi június hóban.

Tartalom.

	Lap.
1. Bevezetés	1
2. Az emlékirat czélja	2
3. A hazai betegközépölés ügye régibb időkben	2
4. 1848. előtti korszak	3
5. 1848. előtt Magyarországon létezett kórházak jegyzéke	4
6. Betegápolási költségek	8
7. Kimutatása az 1850. és 1851. években, a Magyarországon fennállott megyei s kerületi pénztárak által kifizetett gyógyköltségeknek	9
8. Országos alap	11
9. Kimutatása a magyar- és erdélyi országos (járuléki) alapok által 185 $\frac{2}{3}$ -től kezdve 1867. év végéig viselt gyógyköltségeknek	12
10. Szabályrendeletek 1848 előtt	14
11. Szabályok 1848 után 1860-ig	15
12. Szabályok 1860 után	39
13. Elmekórosak tápdíjai	74
14. Bujakórosak tápdíjai	75
15. Fegyenczek és rendőri foglyok utáni tápdíjak	76
16. Toloncok tápdíjai	76
17. 10 éven aluli gyermekek tápdíjai	77
18. Szabadságos és tartalékos katonák után felmerülő ápolási költségek	77
19. Magánkórházakban ápolott betegek után felmerült tápdíjak megtérítése	78
20. Magyar alattvalóknak külföldi, a külföldi alattvalóknak magyarországi közkórházakban való ápoltatása, s a költségeknek miképeni megtérítése	80
21. Kimutatása azo betegápolási költségeknek, melyek olaszki-rályságbeli egyének után merültek fel, és azon költségeknek, melyek magyarhoni illetőségű betegekért olaszthoni kórházaknak fizetettek	88
22. A betegek közápoltatásának eszközei	91

A) Magyarországi közkórházak.

	Lap.
23. I. Megyei, s megyei fölügyelet alatti közkórházak	94—95
II. Városi, s községi közkórházak	102—103

Országos gyógyintézetek.

24. a) A pozsonyi orsz. közkórház	111
25. b) Budai lipóttmezei orsz. tébolyda	123
26. c) Országos szemgyógyintézetek	135
27. d) Bujasenyvi kórházak	138

B) Erdélyi kórházai.

28. Általános közkórházak	140
Hatósági kórházak	145

Országos gyógyintézetek.

29. Országos szemgyógyintézetek	146
30. Szülde	147
31. Tébolyda	148
<hr/>	
32. Az erdélyi kórintézetek fenntartása	155
Összes kimutatása, az ezekért 1867. évben fizetett költségeknek	156
33. Összehasonlítása, a magyarországi s erdélyi közkórházakban ápolott betegekért fölmerülő költségek fődözésére országgyűlésileg megszavazott javadalmazásnak azon összegekkel, melyek az Ő Felsége másik állama területén levő ily intézetekben ápolott betegekre fordítatnak. — Földterületi s népességi arány	157
34. A) Kimutatása a magyar-osztrák birodalom összes tartományai közkórházaiban ápolott betegek költségeinek, ugy szintén azon aránynak, melyben ezen költségek a Magyarország részére engedélyezett ily javadalmazáshoz képest, ugy a földterületre mint a népességre nézve állanak	160
35. B) Kimutatása az osztrák-magyar birodalomban létező nyilvános közkórházaknak	162
36. C) Kimutatása, az 1869. évre betegápolási költségek fedezésére államköltségvetésileg adományozott összegeknek	164
37. A hazai betegközépolási ügy hiányai, fejlesztésének akadályai; e hiányok orvoslására vonatkozó javaslatok	165

Sajtóhibák.

41. lap 2-ik sor alulról, eloszolhatók helyett, olvasd eloszlathatók.
 63. lap a „Jegyzet“ rovatban, pul helyett, olvasd alapul.
 68. lap 6-ik sor felülről, orint helyett, olvasd forint.
 81. lap 7-ik sor felülről, Bernberg helyett, olvasd Bernburg.
 82. lap 15-ik sor felülről, Zungal helyett, olvasd Zuggal.
 82. lap 15-ik sor felülről, 1867 helyett, olvasd 1857.
 82. lap 13-ik sor alulról, 1257 helyett, olvasd 1857.
 85. lap 9-ik sor felülről, ellárás helyett, olvasd eljárás.
 86. lap 3-ik sor felülről, fölhangyandó helyett, olvasd abba hangyandó.
 87. lap 2-ik sor alulról, költdégek helyett, olvasd költségek.
 88. lap 1-ső sor alulról, 3-ik számoszlopban 48 helyett, olvasd 28.
 88. lap 2-ik sor alulról, 31 helyett, olvasd 13.
 88. lap 4-ik sor alulról, 16 helyett, olvasd 61.
 99. lap 3-ik sor felülről, jelesül helyett, olvasd a.
 91. lap 5-ik sor alulról, közérdeket helyett, olvasd közérdeket.
 165. lap 6-ik sor felülről, szabályok után kimaradt sorozata.



